

Erdélyi Toll

• IRODALMI ÉS MŰVELŐDÉSI FOLYÓIRAT •

• Megjelenik negyedévente Székelyudvarhelyen •

• VIII. évfolyam • 2016 • 3. (29.) szám •

TARTALOM

MŰHELY

Bertha Zoltán: A 25 éves Erdélyi Gondolat Könyvkiadó a nemzeti önismeret szép- és szakirodalmának egyik megkerülhetetlenül fontos műhelyteremtő központja, rangos centruma és őrvára	3
Bodó Márta: Valóban sokrétű és más kiadók által nem végzett munka az Erdélyi Gondolaté	7
Brauch Magda: 25 év alatt 300 kötet	8
Kozma Dezső: Új könyvkiadó Erdélyben	10
Szekeres Lukács Sándor: Erdélyi Gondolat Könyvkiadó — a szellemileg független és a pártérdekeknek el nem kötelezett erdélyi magyar szellemi műhely	12
Péterffy Gyöngyi: Az Erdélyi Gondolat könyvtermése nagy űrt, nagy hiányt pótol be önazonosságunk felmutatásával	16
Ráduly János: Gondolatok a 25 éves Erdélyi Gondolat Könyvkiadóról ...	17
Albert-Lőrincz Márton: Az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó irodalom-arculata is sajátos, mondhatni régióközpontú	19
Beke Sándor: Az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó 1991–2016 között megjelent kötetei	22

IRODALOMTÖRTÉNET

Pomogáts Béla: Az erdélyi gondolat válsága és megújulása (I.)	33
---	----

SAJTÓTÖRTÉNET

Székely Útkereső. Irodalmi és művelődési folyóirat VII.	43
A Székely Útkereső repertórium 1990 (I. évf.) — 1999 (X. évf.)	43

SZÉKELY ÚTKERESŐ ANTOLOGIA

Székely Útkereső Antológia. VII.	75
---------------------------------------	----

ANYANYELVÜNK ÉPSÉGÉÉRT

Málnási Ferenc: Erdélyi anyanyelvoktatás — irodalmunk tükrében XXVI. 92

ÉLETMŰ

Kozma László: Juhász Gyula költői világa (VI.) 95

MÚZSA ÉS LANT

Demeter Attila versei 117

Pálffy Tamás Szabolcs verse 118

P. Buzogány Árpád versei 119

Nagy Székely Ildikó verse 119

Beke Sándor képversei 120

Ráduly János: Félperces történetek (XII.) 121

Márton Károly versei 124

Hadnagy József: Vásárhelyi képeslap 125

Albert-Lőrincz Márton versei 128

Csire Gabriella: Regélő napkelet (XV.) 139

Fülöp Kálmán versei 143

Ráduly János: Haikuk 144

Erdélyi Toll

• Alapította: **Beke Sándor** • Alapítási év: 2009 •

• Kiadja az Erdélyi Gondolat Lap- és Könyvkiadó •

• Főszerkesztő: **BEKE SÁNDOR** •

• Szerkesztők: **BRAUCH MAGDA, CSIRE GABRIELLA** •

• Olvasószerkesztő: **P. BUZOGÁNY ÁRPÁD** •

• Grafikai kivitelezés: **Beke Sándor-Olivér** • Gazdasági vezető: **Beke Klára** •

• Szerkesztőség: Székelyudvarhely, Tamási Áron utca 87. Tel./fax: 0266-212703 •

• Postacím: 535600 Odorheiu Secuiesc, c. p. 40, jud. Harghita, RO. •

• Honlap: www.erdelyigondolat.ro • E-mail: egondolat@yahoo.com; egk@freemail.hu •

• Fényszedés: Erdélyi Gondolat Lap- és Könyvkiadó • Nyomda: Erdélyi Gondolat •

• A folyóirat megrendelhető a szerkesztőség telefonszámán vagy e-mailen •

• Előfizetési díj: belföldieknek egy évre 60 lej, külföldieknek egy évre: 18 EUR •

• Folyóiratunk megvásárolható az erdélyi könyvesboltokban •

• A címlap illusztrációját Péter Katalin készítette • Borítóterv: Beke Sándor-Olivér •

• Revistă editată de Editura Erdélyi Gondolat din Odorheiu Secuiesc •

• ISSN 2066 — 8929 •

25 éves az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó

*Huszonöt éve, 1991-ben alakult meg Székelyudvarhelyen
Erdély első — 1989 utáni — magyar könyvkiadója*

Bertha Zoltán
(Debrecen)

**A 25 éves Erdélyi Gondolat Könyvkiadó
a nemzeti önismeret szép- és szak-
irodalmának egyik megkerülhetetlenül
fontos műhelyteremtő központja,
rangos centruma és őrvára**

Újabb örömteli jubileum! A huszonötéves Erdélyi Gondolat Könyvkiadó ünnepli az elmúlt két és fél évtizedben végzett munkálkodásának, működésének, életének negyedszázados születésnapját! Kezembe veszem az első könyveket, amelyeket a fordulat utáni felszabadító időkben máris megszereztem: az induló kiadó első köteteit, kiadványait: Lőrincz György barátom riportkönyvét az öregokról, majd a megrendítő *Feketében* címűt, Cseke Péternek a „korfordulós újesztendőről” szóló beszámolóját, Ráduly János, Nagy Olga néprajzi köteteit, Komoróczy György nyelvűvelő cikkeinek gyűjteményét, az alapító és kiadóvezető Beke Sándor verseskönyveit, a *Madártemetőt*, a *Védetlen éveket*, a *Téged kereslek*et és így tovább — természetesen a *Székely Útkereső Antológiájáig* meg a forrásértékű Cimborá-összeállításig, Benedek Elek szellemében. És a többiekét Kozma Dezsőtől Lászlóffy Csabáig — mert mind az eddigi háromszáz kötet külön érték és színfolt. A húszéves évfordulón írtam: „Az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, impozáns tevékenysége révén az örökérvényű erdélyi sajátosságok

---

---

tárházát, enciklopédikus tudástárát bővítette elévülhetetlen kincsekkel (s így elévülhetetlen érdemeket is szerezve, sőt halmozva) az utóbbi két évtizedben. A Sütő András által olyannyira messzesugárzó jelképiséggel feldúsított fogalom, a sajátosság méltósága, a *genius loci* kap általa is markáns, karakteres önkifejeződést. Elég végigtekinteni a számtalan kitűnő művelődéstörténeti, néprajzi-népismereti, helytörténeti, gyermekirodalmi és végtelenül sorolhatnánk, hogy még mi mindenféle műfajba sorolható könyvek seregén, hogy nyilvánvalóvá váljon mindenki előtt: a nemzeti önismeret szép- és szakirodalmának egyik megkerülhetetlenül fontos műhelyteremtő központja, rangos centruma és őrvára épült fel a kiadó által az elmúlt években. A sajátos szellemi értékek minden egyes könyvet külön jellemeznek, de együtt valóban lenyűgözően bizonyítják, hogy éppen olyan területeket is be tudtak világítani, amelyek olykor a figyelem peremére szorultak. A székely népi humor felderítésének például nincs másik olyan gazdája, mint ez a kiadó, ez a vállalkozás.” A többit — külön-külön a könyvekről — nem ismétlem. Csak annyit hadd hangsúlyozzam az utóbbi öt év terméséből, hogy például Bölöni Domokos, az erdélyi magyar novellisztika talán legkiválóbb élő alakja — Bálint Tiborról mondta ezt Fodor Sándor, ma már egyikőjük sincs köztünk —, szóval Bölöni Domokost is a szerzők között találhatjuk, utolérhetetlen nyelvi erejű, fanyar-groteszk, mégis valóságosan életszerű elbeszéléseivel, karcolataival, tárcáival. Nagy Pál esszé- és tanulmánykötetei is kincsestárát adják a kortárs és a régebbi erdélyi literatúrának, Tamásitól Sütő Andrásig. És összefoglaló igényű kötetével (Erdélyi gondolat — erdélyi irodalom) pedig Pomogáts Béla is eligazít minket a transzilván szépirodalom sokágú ösvényein, gazdag világú rengetegében. Az újabb termésből a többit is sorolhatnánk, de a lényeg mindig egyfelé konvergál: megmaradásunk, magyarnak maradásunk esélyét fürkészik mind ezek a művek, a nemzeti önazonosság lehetőségeit boncolgatják kisebbségi sorban és univerzális üzenetekkel.

*

S most személyes hangvétellel hadd idézzem fel néhány régi emlékemet az erdélyi irodalommal kapcsolatban.

A határon túli, kisebbségi magyarság alapvető létproblémájának ismerete és az iránta való érdeklődés számomra eredendően családi és iskolai hagyományt jelentett. Édesapám sárospataki református gimnáziumi tanár volt, s az otthoni könyvek között ott voltak az Erdélyi Szépmíves Céh, Kós Károly, Tamási Áron és mások kötetei, de teológiai művek, Makkai Sándor, László Dezső könyvei is, és így tovább; édesapámnak szóló dedikációval például az 1931-es kolozsvári *Új arvonai* című antológia, amelyben többek között Jancsó Elemér, Méliusz József, Szemlér Ferenc, Wass Albert szerepel. (Édesapámról egyébként bővebben a *Sorsbeszéd /2003/* című kötetem utolsó, vallomásos írásában szólok. Itt csak annyit még, hogy egyik legkedvesebb teológiai professzora Patakon Mátyás Ernő volt, aki Erdélyből került ide, s akinek a sírján ez áll a pataki református temető-

ben: „Erdély áldott földje adta, Patak fiává fogadta, Vigan szolgált Krisztusának, Hívó tolmácsa volt Isten Újtestamentumának”. De előzőleg Makkai Sándor is Patakról ment Kolozsvárra tanárnak, s Ravasz László és Bartók György is Kolozsvárról Patakra jöttek teológiai tanári habilitációt szerezni.) De a pataki gimnázium egész szellemiségét, s még a kommunizmus sötét évtizedeiben, a hetvenes évek legelején is áthatotta valamelyest a nemzeti szemlélet, történelemórán Trianonról pontos információkat hallhattunk, s közel lévén a magyar—szlovák trianoni határ (Sátoraljaújhelynél), még azt is láthattuk, hogy mekkora (milyen néhány centiméteres kicsi erecske) az a Ronyva patak, amelyet Trianonban hajózható folyamnak állítottak be, s amely mentén valóban meghúzták Újhelyben az utca két oldalát elválasztó határt. S a nem hivatalos családi és iskolai emlékezet azt is őrizte, ahogy ’45 után a felvidéki diákok átszökdösve a határon jöttek Patakra tanulni (köztük Dobos László, Koncsol László, Mács József, vagy a kiváló nyelvésztudós Jakab István — néhányan az édesapám osztályába is.)

1970-ben jelent meg (tizenöt éves koromban) Sütő András *Anyám könnyű álmot ígér* című korszakos regénye, de egy-két év múlva már szinte nem hivatalos kötelező olvasmányként ismertettek meg a művel a tájékozottabb tanárok. Így aztán nem újdonságot, de annál nagyobb megnyugvást, megerősítést, lelki-szellemi támaszt — és persze a bátorságnak kijáró megbecsülést, tiszteletet — ébresztett bennem, amikor a debreceni egyetemen Görömbei András speciális kollégiumain ezek a témák napirendre kerültek — még ha rendőri felügyelet alatt is, amint arról maga Görömbei András beszámol (*Bárka*, 2005/1., *Magyar Napló*, 2005/2.). Mindez a hetvenes évek közepén zajlott, én 1973-tól jártam a debreceni egyetemre, de előtte már gimnazistaként a családdal tettem egy nagy körutazást Erdélyben, az 1974-es tiltó szállásrendelet bevezetése előtt, amikor még viszonylag félelem nélkül lehetett aludni barátoknál, ismerősöknél, vagy máshol magyar falvakban, városokban. Aztán egyetemistaként, a hetvenes évek második felétől kezdve évenként, sőt évenként többször (s a nyolcvanas években, egyre szörnyűbb körülmények között is, csomagmotoszós, könyvelkobbzós időkben is), voltaképpen az ún. hátizsákos, „nomád” nemzedék tagjaként, fiatalabb családtagokkal, barátokkal jártam Erdélyt, cipelve a hátizsák mélyén a könyveket, gyógyszereket, élelmiszereket, háztartási szereket, sokszor járva sikerrel az átcsempészésben, s (az egyre nyomasztóbb hírek mellett) még kéziratokat megvisszafelé, Magyarországra hozva rejteketukon. (A hetvenes évek közepétől egy ideig még rendszeresnek mondható rövidebb egyetemi buszkirándulásokat is szerveztek — főleg a magyar szakosoknak a magyar irodalmi tanszéken — Debrecenből Nagyváradra és Nagyszalontára, egy-egy napra.)

Első kedves barátaim Erdélyben a hetvenes évek második felétől főként tanárok, művészek, lelkészek, muzeológusok, újságírók, humán értelmiségiek voltak — a sepsiszentgyörgyi helytörténész Salamon Ferencről a székelyudvarhelyi tanítóképző magyartanáráig, Miklós Ferencig —, illetve a háromszéki, csernátoni falumúzeum, kézművestábor vezetői, a neves Haszmann-család tagjai. Náluk is-

---

---

merkedtem meg Cseh Gusztávval, a kiváló grafikussal, az akkor még diák — mára ismert költő — Cseh Katalinnal, Horváth Arannyal (Horváth István lányával) és sokakkal. És aztán akikhez eljutottam még, személyes ismeretséget vagy barátságot kötve velük — csak a neveket sorolva most már: Farkas Árpád, Magyar Lajos, Czegő Zoltán, Sylvester Lajos, Páll Lajos, Imets László, Vinczeffy László, Incze László, Plugor Sándor, Csiha Kálmán, Fülöp G. Dénes (a Székelyföldön), Bálint Tibor, Lászlóffy Csaba, Fodor Sándor, Szócs István, Szócs Géza, Dávid Gyula, Kocsis István, Kötő József, Szabó Zoltán, Király László, Keszeg Vilmos, Szilágyi István, Egyed Emese (Kolozsváron), és így tovább. Szerkesztőségekbe főként az *Utunkéba* és a *Napsugáréba* — Sepsiszentgyörgyön a *Megyei Tükörébe* — mentem (persze óvatosan, mert egyre inkább figyeltek bennünket), s találkoztam még Kányádi Sándorral, Kallós Zoltánnal, Lászlóffy Aladárral, Létay Lajossal — az „ellenpontosok” közül később Magyarországon a már elmenekült Ara-Kovács Attilával — és megbocsátanak azok, akiket már nem sorolok. De külön említem, hogy Farkaslakán többször találkoztam, s még beszélgettem sokat Tamási Gáspár bácsival is! (S más Tamási-testvérral is.)

1976-ban Görömbei Andrással kitűztük szakdolgozati témámat: „Bálint Tibor írói pályája”. 1977-ben a *Zokogó majom*-ról írtam tudományos diákköri dolgozatot, 1979-ben pedig (díjazott részvétellel az egri főiskolán megrendezett országos tudományos diákköri konferencián) a Forrás-nemzedékről általában, s a megújuló erdélyi prózáról különösképpen, elsősorban Panek Zoltán, Bálint Tibor, Szilágyi István műveiről. Szakdolgozatomat 1978-ban fejeztem be, de már akkor (1977-től) publikálni kezdtem a *Hajdu-Bihari Naplóban* és az *Alföldben*. 1979-ben (*Alföld*, 1979/4.) Szilágyi Domokos *Tengerparti lakodalom* című könyvéről írtam, Panek Zoltán *Elmozdult képek* című gyűjteményes novelláskötetéről (*Alföld*, 1979/6.), Hajdu Zoltán verseskötetéről (*Hajdu-Bihari Napló*, 1979. VI. 30.), a szakdolgozatom tömör változata is megjelent (*Bálint Tibor, Alföld*, 1979/8.), 1980-ban Farkas Árpád *Alagutak a hóban* (*Alföld*, 1980/6.), Fodor Sándor *Tíz üveg borvíz* (*Tiszatáj*, 1980/12.) című könyvéről írtam, s aztán 1981-ben Szilágyi Domokosról két nagyobb tanulmányt közöltem (*Alföld*, 1981/7., és *Kikötő, Az Alföld Stúdió antológiája*, Debrecen, 1981). S még Hornyák Józsefről, Szócs István *Selyemsárhajó* című művelődéstörténeti kötetéről a *Forrásban*. 1982-ben megvédtem doktori értekezésemet Bálint Tibor munkásságáról (könyvben megjelent 1990-ben az Akadémiai Kiadó Kortársaink című könyvsorozatában), átfogó tanulmányban írtam a Forrás-nemzedék egészéről (*Alföld*, 1982/7.), Hervay Gizella halálára én írtam a nekrológot az *Alföldbe* (1982/9.), s ez megjelent előszóként (ugyancsak 1982-ben) a *Száműzött szívárvány* című, a békéscsabai megyei könyvtár által kiadott Hervay válogatott verseskötetben, s majd 1983-ban jelent meg közös könyvünk Görömbei Andrással a hetvenes évek romániai magyar irodalmáról, illetve a bibliográfiánk erről az évtizedről. 1983-ban még Király Lászlóról írtam külön, aztán később Kántor Lajosról, Huszár Sándorról, Vári Attiláról, Mózes Hubáról, aztán Székely Jánosról, Mózes Attiláról — s innen aztán már

nem folytatom a listát, elérkezvén nagyjából a nyolcvanas évek végéig. Még csak annyit, hogy 1988-as kötetem (*A szellem jelzőfényei*, Bp., Magvető) további tanulmányokat közöl például az erdélyi fiatal nemzedékről és egyebekről, s az 1994-es könyvem (*Gond és mű*, Bp., Széphalom Könyvműhely) pedig egészében az erdélyi magyar irodalom témaköréhez kapcsolódó tanulmányokat válogat.

A nyolcvanas évek erdélyi irodalmáról szóló tanulmányom — a *Tiszatáj* és a kolozsvári *Helikon* folyóiratban jelent meg 1990 elején, s átvette az akkor még rangos szemlélő folyóiratnak számító *Látóhatár* is — főként a nyomasztó sorsélmények kifejezőmódzatait, a kiszolgáltatottság érzetköreinek az elhatalmasodását taglalta. Azután a kilencvenes évek elején megjelent erdélyi könyvek kapcsán boncolgattam a nagy reménykedések rövid időszakát után mégis sajnos megújuló vagy továbbélő kisebbségi gondokat. Majd a kilencvenes évek új erdélyi irodalmi tendenciáit igyekeztem áttekinteni 1996-ban, s 2009-ben pedig utólag visszatekintve próbáltam képet nyújtani az erdélyi fordulat irodalmi vetületeiről. Mellékletként ezeket is küldöm — hiszen több vonatkozás érinti a székelyudvarhelyi törekvéseket, eredményeket is.

Bodó Márta
(Kolozsvár)

Valóban sokrétű és más kiadók által nem végzett munka az Erdélyi Gondolaté

2016-ban az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó 25 éves, hiszen közvetlenül az 1989-es decemberi fordulatot követően alakult. Székelyudvarhelyen indult, ma is ott működik. Mozgatója Beke Sándor igazgató, aki fáradhatatlan a szervezésben, menedzselésben, a kapcsolattartásban, és nem utolsósorban maga is ír, alkot. A kiadó és az általa megjelentetett lap foglalkoztat már ismert, jó nevű szerzőket, szakírókat, és közöl próbálkozásokat, azaz lehetőséget ad a szárnypróbálgatásra a fiataloknak, máshol még nem publikált szerzőknek is.

A kiadó 1992 óta évi rendszerességgel jelentet meg különféle témájú, műfajú irodalmi és tanulmányköteteket, illetve népi gyűjtéseket. Úgy tűnik a kiadványok címét átnézve, hogy elsősorban a hazai, erdélyi valóságra koncentrálnak, elvezet a múltba, a múlt ismeretére, ezen belül leás a népi emlékezet még feltáratlan mélységeibe és a folklór eddig feltáratlan közegeibe is bevilágít, de a mai nyelv, kultúra ápolását is szolgálja, állapotát megmutatja.

Valóban sokrétű és más kiadók által nem végzett munka az Erdélyi Gondolaté: elsősorban a néprajzi, etnobotanikai monográfiákra gondolok, a néprajzi tanulmányokra, illetve a népköltészeti gyűjteményre, amelyek közt vannak a népmeséket, mondákat, balladákat, találós kérdéseket, szólásokat, anekdotákat összegyűjtő kötet, illetve van mesefák, népi elbeszélők, naiv írók emlékirata, önéletírása. Ezzel a kiadó jelentős értékőrző, értékmentő szolgálatot vállal.

Van a kiadványok közt több ismert szerző tényfeltáró riport-, esszékötete, sok szépirodalom, kiemelten erdélyi magyar költők, novellisták, regény- és drámaírók alkotásai, ez a munka azért értékelendő, mert sok kiadó anyagi okokra hivatkozva nem vállalja ilyen könyvek kiadását. Ezen belül a gyermek- és ifjúsági irodalom is helyet kap a kiadó kínálatában, és ez is kiemelkedő, úttörő munka, szolgálat, hiszen a jövő nemzedéket alakítja, formálja, neveli, szoktatja a könyvhöz és ismerteti meg vele a saját gyökereit.

Ismeretterjesztő jellegűek a kisszótárak, az erdélyi helyneveket, egyházi településneveket, teológiai kifejezéseket, a szenteket, egyházi ünnepeket bemutató kiadványok, és bizony ezek is hiánypótlóak, egyrészt mert ezekre folyton szükség van, másrészt mert más forrásból nem lehet ilyen jellegű könyveket beszerezni.

Az 1991–2016 közt megjelent munkák listáját olvasva a szerzők sokfélesége is a kiadó nyitottságát, a kiadóvezető kapcsolati tőkéjét és szolgálatkészségét, valamint az értékek begyűjtésére való alkalmasságát bizonyítja. Hihetetlen a pénzhányról panaszkodó kiadók sorában azt látni, hogy van egy „vidéki” műhely, amely nem nagy önreklámmal gyűjt össze különböző korú, rangú, nemű alkotókat a szélesebb értelemben vett Erdély, a Partium egész területéről, sőt Bukarestből is. A lista alapján is nyilvánvaló (amelynek olvasása megrendítő, hiszen óriási teljesítményt takar), hogy az Erdélyi Gondolat kiadó szerkesztői koncepciója a tudományos, esztétikai, erkölcsi igényt próbálja felkelteni, ébren tartani, támogatni és szolgálni. Kívánok hát hasonlókat a jövőre nézve is, elegendő anyagi és emberi forrást a munkához, és valamivel jobb terjesztési lehetőségeket, egy kicsivel több jó reklámot, hogy a kiadványok is jelen tudjanak lenni a romániai magyar olvasók számára mindenütt.

Brauch Magda

(Arad)

25 év alatt 300 kötet

25 év alatt 300 kötet kiadása — nem kis teljesítmény. Ez azt jelenti — bár matematikában nem vagyok erős, de kiszámítottam —, hogy évenként átlag 12 könyv jelent meg az Erdélyi Gondolat kiadásában.

Ez csak a mennyiség. Nem lényegtelen, de ami fontosabb: a székelyudvarhelyi Erdélyi Gondolat Könyvkiadó igazgatója, Beke Sándor, nem fogad el válogatás nélkül akármilyen anyagot, erre persze nincs is szüksége, hiszen válogatott, kialakult szerzői gárdával „rendelkezik”, illetve dolgozik, mondhatni 25 éve (bár az első évek kiadványait kevésbé ismerem). A felsorolt 300 kötetnek viszont így is több mint felével találkoztam, hiszen számos recenziót, előszót írtam róluk, hozzájuk, válogatásokat készítettem belőlük. Mivel e 25 vagy inkább az utóbbi 15 év alatt számos alkalmam volt más kiadók munkásságával és kiadványaival is kapcsolatot teremteni, s így különbséget tenni, felelősséggel állíthatom: az Erdélyi Gondolat kiadványai színvonalas, érdekesítő, tematikailag gazdag, változatos, tanulságos, eredeti művek, nincs közöttük felszínes, amatőr, azaz „selejtes” egyetlen sem. Jómagam értékelem a kiadványok politikamentességét is (bár lehet, hogy ezzel nem mindenki ért egyet), mert mindig gyűlöltem a politikát. Nagyra értékelem, hogy a szépirodalmi művek mellett számottevő helyet foglal el a gyermekirodalom — ez azért is rendkívül fontos, mert a mai gyermekek a számítógép, televízió, okostelefon stb. világában elhanyagolják az olvasást. A felnőtt- és gyermekirodalmi műveket közvetlenül követik a néprajzi, etnográfiai, népköltészetet népszerűsítő kötetek, melyeket szintén rendkívül jelentősnek tartok, mert napjainkban a kultúrának ez az ága is háttérbe szorul az említett okok miatt.

Távolról sem akarok „hazabeszélni” — nincs rá semmi okom —, de meg kell jegyezni, hogy a 25 év alatt megjelent 300 kötet közül mindössze 8 foglalkozik közvetlenül anyanyelvünk állapotával, nyelvhelyességi kérdésekkel. Ezt azért tartom kevésnek, mert nem tagadható tény, hogy anyanyelvünk az utóbbi 30-40 évben, részben az idegen hatásnak kitéve, részben az anyaországban elterjedt nyelvi hanyagság, nemtörődömség átvétele, utánzása folytán — folyamatosan romlik. Sajnos, tapasztalataim azt mutatják, hogy nyelvművelő tevékenységem — írásaim, köteteim, előadásaim stb. — nemigen változtattak ezen a helyzeten, azaz mindez falra hányt borsónak, szélmalomharcnak bizonyult, mégsem maradhatunk teljesen passzívak a nyelvromlással szemben. Egyébként az eredménytelenségnek fő oka, hogy ezeket az írásokat, köteteket nagyrészt azok veszik kézbe, akik azok nélkül is helyesen, kulturáltan beszélnek anyanyelvünket, és ők nem a pongyolaságokat, divatjelenségeket alkalmazó fiatalok közül kerülnek ki, akik általában semmit sem olvasnak. Úgyhogy nem tudok receptet adni, én az Erdélyi Gondolatnál megjelent négy kötetemben minden nyelvhelyességi témát kimerítettem, talán ezekből lehetne folyóiratban ismételtetni a legkényesebbeket, melyekkel lépten-nyomon találkozni lehet (bár a helyesen, szabatosan beszélőknek „a könyökükön jönnek ki”).

*

Ami általában a könyvkiadást illeti: kétségkívül pozitívumnak könyvelhető el, hogy a szépirodalmi kötetek száma szinte elképzelhetetlen mértékben megnövekedett, de ez a mennyiség olykor a minőség rovására megy. (Nem az Erdélyi Gondolat Kiadóról van szó.) Pozitív jelenség annyiból, hogy sok embernek örömet, bol-

---

---

dogságot szerez, ha a nevét egy könyv fedelén látja, talán éppen a depresszióból rántja ki ez, talán úgy gondolja, nem élt hiába, hiszen fennmarad a neve, életében először könyvbemutatót tart, dedikál, visszatér az önbizalma, rokonai, barátai előtt büszke önmagára, egyszóval lélektanilag mindez jól megokolható. Az is lehetséges, hogy valóban rejtett tehetség kerül így felszínre, és nem süllyed el az ismeretlenségben. A probléma abban rejlik, hogy tapasztalataim szerint, napjainkban — az utóbbi 10-15 évben — valósággal tömegbetegséggé vált a grafománia, úgy is mondhatnók: több az író, mint az olvasó. Rendkívül elterjedt az önéletrészek, memoárok divatja, mindenki vallani akar önmagáról, de ennél is nagyobb az „önjelölt” költők száma, akiknek fogalmuk sincs a versírásról, saját bevallásuk szerint nem sok verset olvastak életükben. Gyakorlatilag bárki kiadhat kötetet, ha megfizeti a vele járó költségeket, egyes könyvkiadók mindent elvállalnak, válogatás nélkül. Egyes szerzők — ha nem vágyódnak „országos” népszerűségre, vagy nincs rá elég pénzük — mindössze 50 példányban hozzák ki „művüket” (azt hiszem, ez a kötelező minimum, de nem tudom biztosan), hogy a család, a rokonság részesüljön belőle. Megjegyzendő, hogy az ilyen önjelölt íróknak, de főleg költőknek semmiféle önkritikájuk nincs, és még a legenyhébb, legtapintatosabb bírálatot sem fogadják el. Szilárd meggyőződésük, hogy amit leírtak, azt jobban nem lehetne megírni.

*

Elnézést kérek, ha eltértem a tárgytól, de jómagam szinte naponta tapasztalok hasonló jelenségeket, és nem győzöm ismételni: mindez távol áll az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó tevékenységétől, hiszen számomra elképzelhetetlen, hogy amatőr fércmunkákat elfogadjon. Általánosságban azonban megjelenik az értékes és az értéktelen is, és az olvasó ezt nem mindig tudja megkülönböztetni egymástól — ha egyáltalán van még olvasó, és vásárol valaki könyveket, mert a jót és a gyengét egyaránt ingyen osztogatják a szerzők, és örülnek, ha valaki így is elolvassa írásaikat.

Kozma Dezső

(Kolozsvár)

Új könyvkiadó Erdélyben

(Az első kiadványok)

A székelyudvarhelyi *Erdélyi Gondolat Könyvkiadó* (alapítója és igazgatója Beke Sándor, a szerkesztőbizottság tagjai jórészt ismert írók, publicisták) alig két év alatt tíz kiadványt — kötetet, füzetet — jelentetett meg. Azt hiszem, mindenképp figyelmet érdemlő teljesítménynek mondható ebben a papírszegény, kul-

---

---

túratámogatásra vadászó világban. Méltánylást érdemlő már a változatos tematika, a műfaji sokszínűségre való törekvő szerkesztői szándék miatt is. Irodalmat, szociográfiát, nyelvészetet, szociológiát, riportot, publicisztikai írásokat kap kézhez az érdeklődő. Már rég publikáló és kezdő szerzőknek nyílik alkalom a megjelenésre.

Versgyűjteménnyel két szerző ajándékoz meg. A főleg székelyföldi lapokból korábban ismert Nagy Irén bensőséges fogantatású, jelképekkel átszőtt, inkább hagyományos formájú verseinek (*Mégis*, 1993) egyik legszembetűnőbb lírai motívuma a minden körülmények között megőrzött hit, a meg-megújuló reménykedés, a „húsvéti hajnal”. Miként a nyitó versben vallja: „Nem útravalónak / gyűjtünk ígét, álmot, / dalokat, mesét, / nem útramenőknek / szabjuk köpenyét.” A versekkel, fordításokkal, riportokkal szintén már korábban jelentkező Beke Sándor versgyűjteményében, a jelképes értelmű *Madártemetőben* (1993) inkább a szigorú formákat oldó meditációk hordozzák ezt a fel-felsejlő bizakodást. A kötet címadó, még 1987-ben keletkezett, „csipetnyi Európát” áhító költeményében a lélek szabadságvágya ilyenképpen fonódik metaforikus képsorokká: „Mert lobog felénk fényév-léptekkel a menyasszony-jövő, / S fekete vőlegényeit maholnap útnak engedi ez a föld, a madártemető.” Azzal a reményt éltető tudattal, hogy (egy másik verse szavait kölcsönözve): „A lélek virágai néha, / mégis, / ha megtestesülnek, / kinyílnak...”

Irodalmat, gyermekolvasóknak szánt verseket, történeteket kínál Csire Gabriellának a Benedek Elek szerkesztette egykori erdélyi ifjúsági irodalom fórumának számító *Cimborából* (1922–1929) készült válogatása. Azt hiszem, a nevek önmagukért beszélnek. A többi között Áprily Lajos, Szentimrei Jenő, Tompa László, Dsida Jenő, Tamási Áron, Benedek Elek, Mikszáth Kálmán, Krúdy Gyula, Gárdonyi Géza, Móra Ferenc gyermekeknek szánt írásait juttatja el a mai olvasóhoz. Egy másik antológia, a Beke Sándor szerkesztésében öt évvel ezelőtt megjelenő művelődési és irodalmi folyóirat, a *Székely Útkereső* hasábjairól nyújt át egy csokorra valót: történelmi és művelődéstörténeti közleményeket, szépirodalmat, kisebb-nagyobb írásokat. Miként az előszó írója, Kozma Mária megfogalmazza: „Az antológia a székelység és a tágabb értelemben az erdélyi magyarság sorsdöntő kérdéseire kíván rákérdezni — választ adni... Itthoni, a megmaradás útjainak keresése ez, annak a felismerése, hogy a táj dolgozik az emberen, az ember a tájon.”

A magyar népi kultúra elismert kutatója és értelmezője, Nagy Olga 1994-ben két szakmunkával is gazdagította a vállalkozás kiadványait. Az egyikben a szerelem és házasság, férfi és nő viszonyának koronként átértékelődő „népi változatait” tárja elénk (*Népi változatok szerelemre és házasságra*), a másik (alcíme: *Cigány barátaim között*) egy etnikum sajátos létformájának mindennapjaiba kalauzol el, a közvetlen megfigyelés hitelével és elevenségével, a szerzőre jellemző szakmai igényvel (*Barangolás varázslatos tájban*). Komoróczy György neve nem ismeretlen a nyelvünk ügye iránt érdeklődő olvasók előtt. Akárcsak eddigi közleményei,

---

---

most összegyűjtött nyelvművelő írásai is változatos lehetőségeit kínálják a szép magyar beszédnek, a nyelvápolásnak (*Magyar szavaink nyomában*, 1994). Népi kultúránk másik elkötelezett átörökítője, Ráduly János ez alkalommal Eminescu létértelmező költeményének, a *Luceafărul*nak egy újabb lefordításával gazdagítja az eddigi rangos magyar átültetéseket.

Nem hiányoznak az egyéni és közösségi létről, sorsokról hírt hozó riportok sem. Lőrincz György sokáig fiókban lapuló, csak 1992-ben napvilágot látó riportsorozatában támasz nélkül maradt, az élet peremére szoruló öregek, testi-lelki megpróbáltatásoknak kiszolgáltatott emberek szólalnak meg a gyónók őszinteségével. Olyan emberek, akiknek — a kis füzet címét parafrázálva — kiment a fény a szemükből. Cseke Péter száz oldalas szociográfiájában pedig a „korfordulás újesztendő” (a szerző kifejezése), 1989 karácsonyának s az azt követő heteknek, hónapoknak személyesen megélt eseményeit, tanulságokkal szolgáló fordulatait, élményeit osztja meg olvasóival.

Azt hiszem, a felsorolt kiadványok megérdemlik, hogy külön-külön is szóljunk majd róluk.*

*Megjelent a kolozsvári *Szabadság*, 1995. január 19-i számában

Szekeres Lukács Sándor

(Monor)

**Erdélyi Gondolat Kiadó —
a szellemileg független
és a pártérdekeknek el nem kötelezett
erdélyi magyar szellemi műhely**

Beke Sándor az Erdélyi Gondolat Kiadó 25. évfordulója kapcsán felkéréssel fordult az *Erdélyi Tollba* író személyekhez, hogy írják le saját gondolataikat, érzéseiket, vallomásaikat, értékelésüket az 1989-es decemberi változások utáni első új magyar erdélyi könyvkiadóról. Ennek a felkérésnek igyekszem eleget tenni, amikor igyekszem megfogalmazni néhány gondolatomat.

Mindenek előtt azonban először is szeretnék megfogalmazni azonban néhány gondolatot arról, hogy miért is menekültem el szeretett Erdélyországból, hiszen menekülésem előtt, de ezt követően is kimondhatatlan szerelmet érzek e föld és magyar népe iránt, amelyből vétettem. Mindjárt az elején leszögezem, hogy nem

---

---

a hazámból menekültem el, hiszen szívemben, lelkemben mindig magyarnak éreztem magam és ezt az érzést semmilyen diktatúra nem tudta megszüntetni. A hazámat mindig a szívemben, lelkemben hordoztam és hordozom. Egész kis gyermekkoromtól kezdve feledhetetlen szüleim, nagyszüleim és a felsősófalvi székely közösség óvta, építgette lépéseimet, hiszen itt ittam folyamatosan a csodaszarvas mondájától a hadak útjáig az ősi magyar értékeket. A Maros Magyar Autonóm Tartomány fennállása alatt koptattam az általános iskola padjait, s a román nyelvet is csak úgy tudtam alaposabban elsajátítani, hogy anyai nagyapámmal, Fülöp Józseffel együtt a Fekete-tenger partján töltöttünk két hónapot az ötödik osztály elvégzését követően, mely nyári vakációkat később is megismételtem. E tengernek partján lipován, tatár és török gyerekektől tanultam meg a román nyelvet, hiszen a soknemzetiségű Dubrudzsában ez volt a „közlekedési” nyelv. Gerincem erősítésében az említett nagyapám mellett elsősorban apai nagyapám, Lukács József, a legendás Lukács apó csöpögtette belém a magyar nyelv szépségeitől, a magyar mondavilág, történelem és a világ megismeréséhez szükséges történelmi, földrajzi, irodalmi, természettudományi ismereteket. Még óvodás gyermek voltam, amikor Lukács nagyapám naponta felolvasott nekem, többek között Arany János Toldiját, de más írásokat is. Nemcsak felolvasott, hanem mesélt is a magyarok és székelyek őrtörténetéről, Atilla királyunkról, Csaba királyfiról, a történelem fontosabb eseményeiről egészen a második világháború befejezéséig. Számtalan alkalommal nézegettük közösen Európa, a Kárpát-medence és az egész világ földrajzi, politikai és gazdasági térképét, mely földrajzi atlaszt édesanyám használta a felsősófalvi iskolában. Később, amikor kezdtem felcseperedni, már hiába próbáltak olyan ismeretekkel megismertetni, amelyek esetleg ellentmondottak volna nagyapám tanításának, ez teljesen fölösleges volt, hogy hiszen Lukács apó és Fülöp apó által elmondottaknak jobban hittem, mint a szélkakasként forgó és politikai sugallatra közvetített hazugságoknak.

Az említett feltarisznyálás miatt a szovétai középiskolában arról álmodoztam, hogy magyar irodalom és történelem szakos végzettséget igyekszek majd megszerezni Kolozsvárott, de tizedikes koromban hatalmas csalódásként tudomásul vegyem, hogy az akkori diktátor magyarellenes törekvése miatt a kolozsvári Babeş—Bolyai Tudományegyetemen már nem indítanak ilyen szakot. Így próbálkoztam ugyan a magyarul megszerezhető filozófiai végzettséggel, de a 4 helyre több mint 250-en jelentkezünk, ezért nem jutottam be. Ilyen körülmények között próbálkoztam végül a jogi végzettség megszerzésével, attól a hátsó szándéktól vezérelve, hogy jogászként majd meg tudom védeni az erdélyi magyarokat a hatalmi túlkapásoktól, az elnyomástól. E próbálkozásom sikerült és be is jutottam az első között a jogi egyetemre. Természetesen hamar rá kellett jöjjek az egyetem elvégzése után, hogy hiába van jogász diplomám, a magyarságot a kommunista és magyarellenes diktatúrától meg nem védhetem. Hiába véstem szüleim székelykapujára Tamási Áron mondását 1976-ban, hogy

---

„azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon legyünk benne”, a folyamatos zaklatások és kommunista iránymutatások, illetve gyermekeim jövője miatt úgy döntöttem 1989. május 5-én, hogy elhagyom szeretett szülőföldemet. Ekkor nyomtak a kezünkbe Csíkszeredában — az összes Hargita megyei Mgtsz jogtanácsosnak — egy olyan iratot, hogy abban az esetben, ha nem indítunk pereket a 250 négyzetmétert meghaladó „illegálisan” bitorolt földterületek visszaszerzése ügyében, semmilyen javadalmazásban nem részesülünk. Mivel a Hargita megyei székelyek többségének ilyen „illegális” földterületeik voltak (beleértve szüleimet), én azonban ilyen aljasságot nem akartam elkövetni, ezért néhány nap múlva útlevel nélkül elhagytam szeretett szülőföldemet.

Az új fészekrakást követően csak jó pár év múlva kezdtem el jobban odafigyelni az erdélyi történésekre, hiszen évekig házamat építettem az Alföldön. Ekkor kezdtem jobban odafigyelni az erdélyi könyvkiadásra, s benne az Erdélyi Gondolat Kiadó tevékenységére, a *Székely Útkeresőre*, majd az *Erdélyi Toll* kiadványra. Ennél a kiadónál olyan ismerősökre és ismert nevekre leltem, akiket a teljesség igénye nélkül megemlítek, mint: Ambrus Lajos, Beke Sándor, Benedek Elek, Bölöni Domokos, Cseke Péter, Csetri Elek, Csire Gabriella, Ferenczi Géza, Ferenczi István, Dáné Tibor, Kercsó Attila, K. Kovács András, Kristó Tibor, Lőrincz György, Lőrincz József, Lászlóffy Csaba, Málnási Ferenc, Murádin László, Nagy Olga, Nagy Pál, P. Buzogány Árpád, Pomogáts Béla, Ráduly János, Sütő András, Székely Ferenc, Vőő Gabriella és Tamási Áron.

Habár az erdélyi magyarság olvasási igényeinek még a diktatúra idején is igyekeztek eleget tenni az akkori könyvkiadók — leszámítva e kor utolsó éveit —, az igazi áttörést csak az 1990-es évek jelentették, amikor viszonylag szabadon alakulhattak magyar könyvkiadók és jelenhettek meg magyar nyelven olvasható művek. Természetesen itt sem volt teljes szabadság, csak az annak gondolt létezés, hiszen elsősorban a „tűzközeli”, egykori megbízható személyek vezethettek és létesíthettek könyvkiadókat. Kedves kivétel között található az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, melynek vezetője igyekezett egy szellemileg független és pártérdekeknek el nem kötelezett erdélyi magyar szellemi műhelyt létrehozni.

A látszatszabadság illúziója azonban hamar szertefoszlott, ezért néhány év eltelte után egyre keményebben kezdtek fellépni mindenféle szabadságeszmény megvalósítása ellen. Mostanra oda jutottunk, hogy olyan nagy erdélyi magyar író, mint Nyirő József műveinek kiadása, s ne adj Isten terjesztése főbenjáró bűnnek tűnik. Ennek a hatalomnak a lételeme a folyamatos dörgölözése az aktuális nagyhatalomnak gondolt országhoz, országokhoz. Végtelenül sajnálatos módon a magyarországi hatalom is hasonlóan igazodott, néhány személy kivételével, melynek az lett a „jutalma”, hogy a kétharmados többséggel megválasztott kormányfőt el akarták távolítani. Jelenleg a legveszedelmesebb az a globalizációs, rejtőzködő, senki által meg nem választott pénzügyi háttérhatalom, amelynek áldatlan tevékenysége az egész Földkerekség minden nemzetét igyekszik az igájába hajtani. Tulajdonképpen az örök emberi értékeket, a gondol-

---

---

kode embert, a kereszténységet és az európai nemzetek teljes felszámolását célzó, Európát szervezett módon elárasztó több millió ember betelepítésével engedelmes robotszerű, dolgozó és fogyasztó, de nem gondolkodó és alkotó embertömeeggel magát az embert igyekeznek felszámolni. A szkíta, pártus, kínai, egyiptomi, görög, római és egyéb régi ősi értékek helyett az istenként tisztelt pénzalapú értéktelenséget igyekeznek elterjeszteni. A liberalizmusnak nevezett (vagy annak hitt) eszméivel megfertőzött európai emberek engedelmes robotként való kezelése végtelenül veszélyes minden nemzet kultúrájára, hagyományaira, értékeire, így a magyarokra és a románokra is egyaránt. A szellemi átnevelés folyamatos. Annak idején a huszadik század nyolcvanas éveiben — és később is —, még jómagam is a számítógépezés, az internet és egyéb modernnek gondolt eszközöket gondoltam az emberi fejlődés hasznos tárházának. Manapság, amikor az emberek ezreinek osztogatják az ún. okostelefonokat és dollármilliárdokat száznak Európa teljes előzőnlésére — amikor közben az őslakos európaiak milliói munkanélküliek —, minden gondolkodó emberben felmerül önkéntelen a kérdés, hogy miért és mire jó az egész. Az elektronikus média több száz csatornája az értéktelen, az emberi természettől idegen eszméket igyekszik szajkózni, terjeszti, ha kell, több száz TV-csatornán, beleértve a nemzeti csatornákat is, ugyanazt az értéknek nevezett vagy hasonló értéktelen eszméket sugároznak, melynek lételeme a pénz, a kincs, az arany, az agresszió, a gyilkolás és a trágár, igénytelen beszéd. Sajnálatos módon ez a fajta értékvesztés a könyvterjesztésre, az újság- és folyóirat kiadásra is kiterjed. A digitális világnak akár még örvendezni is lehetne, hiszen olyan régi könyvekhez, írásokhoz juthat az érdeklődő olvasó, amelyeket a könyvtárak többségében fel sem lelhetők. Így olvashattam el például Evlia Cselebi török utazó magyarországi és erdélyi utazását vagy Radvánszky Béla által kiadott első magyar szakácskönyvet, de ennek ellenére én a valódi — papíralapú — könyv és folyóirat kiadásokat szeretem.

A régi hagyományokra alapozni kell, hogy teljes emberként élhessük életünket. Ezért is gondolom azt, hogy az Erdélyi Gondolat Könyvkiadónak óriási szerepe van abban, hogy a felnövekvő fiatal nemzedék igazi, tartalmas könyveket olvasson. Csak olyan körülmények között tudunk igazi európaiként megmaradni, ha a régi értékeinket ötvözni tudjuk a kor jelenlegi kihívásaival.

Monor, 2016. március 15.

Péterffy Gyöngyi
(New York)

Az Erdélyi Gondolat könyvtermése nagy úrt, nagy hiányt pótol be önazonosságunk felmutatásával

A huszonöt éves Erdélyi Gondolat Könyvkiadó alapításának negyedszázados évfordulóját méltatva először is arra a bátorságra kell gondolnunk, az akkori feszültségekkel terhes hatalmi törekvések között, hogy Beke Sándor nem politikai hatalomra törekedett, sőt nem lépett egy pártba sem, hanem alapított. Képes volt felvállalni, megbirkózva az akadályokkal, hogy a sokféle, sokszintű magyar alkotásokat, irodalmi értékeinket kiadhassa. Több évtizedes kutatómunkával feltárta az erdélyi valóságot. Korhatár nélkül begyűjtötte az erdélyi írók, alkotók kallódásra ítélt műveit és kiadta azokat. Tényfeltárón bizonyította be az elhallgatott, s porladó emlékezet kincseit — örökségünket. Az erdélyi magyar szó, magyar gondolat és e szellemiség irodalmi, tudományos, népművelő alkotásait merte felvállalva kiadni. Az értékeket kereste, függetlenül, politikamentesen, sehova sem besorolva az alkotót. Nem ítélt, hanem segítette magyarságunk kulturális felemelkedését.

Beke Sándor költő-könyvkiadó részéről ez olyan tett volt a '89-es rendszerváltás idején, mint amikor a kiszáradásra ítélt anyaföld váratlanul aranyat érő záport kapva újraébredt és életre hívta a rétek, a berkek, a dombok füves virágait, lombjait a nyitnikékkal, mert addig nem igen volt hol szólni, megszólaltatni az erdélyi magyar és székely lelkek hangját, alkotót.

Az *Erdélyi Toll* című, az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó által Székelyudvarhelyen kiadott folyóiratban is találkozhat az olvasó ezzel a sajátossággal, mit erdélyinek nevezünk. Elgondolkoztató, mi is ez a sajátosság, melyre ráérzünk és felismerjük a jellegét, azaz magát az erdélyiséget; ez a Minőség olyan eredeti, egyedi minőség, melyet az erdélyi tájak környezeti hatása öltött bele a székely ember lelkületébe, jellemébe, magatartásába, ahogyan csak ő tud igazán beszélni, szólni, s mely az igaz és szép szó erejével tör a felszínre. Vagyis aki e tájon született, élt és él, az az ősi kövek, sziklák, melyről a jövő sugarában csakis székely lehet, tehetségével, okosságával fejezi ki a tömör beszéd hallgató erejét. Ez az egyenes és igaz szó, igaz beszéd lett nemzedékek nemzetségével nemzetivé, vagyis székellyé, amiből sugárzik az a sajátos minőség, melynek neve tehetség, munka, hit, szeretet és tisztesség. Az adott szó ereje, akár a törvény.

Beke Sándor költő, könyvkiadó-alapító ezt a fennkölt erdélyi minőséget emelte a szó erejével kellő rangjára, a magyar szó színpadára — akár az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, akár a *Székely Útkereső* és az *Erdélyi Toll* folyóiratok életre hívásával —, melynek 25 éves évfordulóját méltón ünnepeljük. Az Erdélyi Gondolat könyvtermése nagy űrt, nagy hiányt pótol be a mai napig pártatlanul, magas szintű kiadói, művészi minőségével, önazonosságunk felmutatásával; mer magyar lenni, mer székely lenni, meri a népi-nemzeti kultúránkat a múltból a jelenig megörökíteni. Ezért lettem nagy tisztelője, elismerője Beke Sándornak, s a tisztelt szerkesztőségnek, mert ahogyan megismertem Beke költészetének hitvallását a versein keresztül — mely az én verseimmel akár rokonköltészet is —, Jókai Mór szavait juttatták eszembe: „A költő tartozik nemzete lelkének kifejezése lenni.”

Ez az én hitvallásom is ős időktől fogva, ezt tükrözi az én költészetem is, ezért lettem félretolva a mindent jól tudó liberális modernizálósok által, megbélyegzőn nemzetivé.

New York, 2016. március 6.

Ráduly János

(Kibéd)

Gondolatok a 25 éves Erdélyi Gondolat Könyvkiadóról

A főcím azt sugallja, hogy a vallomástevő néhány szubjektívebb jellegű megnyilatkozásra is sort keríthet. Magam ezt írtam egykoron: „Az 1989. december végi történelmi fordulat számos »átszervezett/újjaszületett vagy újonnan alapított« újságot, folyóiratot eredményezett. Azokban a napokban azon tűnődtem, vajon miképpen alakul további kapcsolatom a romániai magyar sajtótermékekkel? Akkor már több mint háromszáz publikációval rendelkeztem, volt köztük hét (hetes) önálló kötet is... Számomra azokban a napokban a legfontosabb az volt, hogy megfelelő közlési lehetőségem legyen továbbra is” (In: *Beke Sándor: Az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó és szellemi műhely húszéves évfordulóján*. Székelyudvarhely, 2012. 60. o.).

Nyilván, én is fölzárkóztam az akkor frissen indult *Székely Útkereső* folyóirat szerzői gárdája mellé. A Beke Sándornak írott levelemben (1991. április 8-án) jeleztem: „Kérésére postázok tíz gyermekverset, örülök, hogy az *Útkereső* múlt évi novemberi-decemberi számában már jön az egyik anyagom.”

Nos, ez a kapcsolatfölvétel jórészt meghatározta további pennaforogatói feladataimat. Mind a folyóiratnak, mind az Erdélyi Gondolat Könyvkiadónak egyik legszorgalmasabb munkása lettem. A Bekével való együttműködésem, együttgondolkodásom szépségéről Beke — majdnem két évtizeddel később — ezt írta a kiadó kétszázadik könyvében: „Különös nap ez számomra, könyvkiadónak, mert — egy író számára — igencsak nagy meglepetésnek számító ajándékkal készültem erre az ünnepi alkalomra: öt igényes kivitelezésű könyvet adtam ki a „Kibéddel megáldott” Ráduly Jánosnak. Öt olyan könyvet, mely tartalmánál fogva is híven szolgálja és tükrözi Ráduly János írói és sokrétű tudományos munkásságát, az örök helytállást az általa oly hően szeretett szülőföldjén” (In: Beke Sándor — Ráduly János: *Szépirodalom, néprajz, rovásírás*. Két íróbarát beszélgetése életpályájukról, munkásságukról. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2008. 147. o.). Az említett felköszöntés apropója: épp akkor töltöttem be a 71. életévetem.

Megjegyzem még — a pontosság kedvéért —, hogy könyvkézirataim elhelyezésekor rendszerint több kiadóval dolgoztam. Az első nyolc könyvemet például három könyvkiadó hozta volt: a Kriterionnál négy, a Dacia és Ion Creangă kiadónál pedig két-két könyvem jelent meg.

Aztán 2015. december 16-án — a marosvásárhelyi Garabontzia Kiadó jóvoltából — befutott a századik kiadványom is. Két címe van: *Jajkiáltások a fehérrapáron* (1989. július 24. — augusztus 23.). *A szerző száz könyvének jegyzéke*. (1975 — 2015). Az első egy hónapnyi önéletrajzomat tartalmazza, a második pedig a 40 esztendő alatt megjelent száz könyvemnek a bibliográfiája.

Nos, a könyvjegyzék mindennél jobban igazolja, hogy a Beke Sándor által igazgatott kiadók nagy „fajsúlyokkal” vettek részt kézírataim könyvekké álmódásában. Íme — a számok nyelvén is — az eredmény: Erdélyi Gondolat: 53 kötet, Erdélyi Pegazus, Székelykapu és Székely Útkereső Kiadványok: 1 + 1 + 1 könyv. Ez bizony összesen 56 kiadvány.

Amíg eme számadatokkal dolgoztam, eszembe ötlött: arról is szólni lehetne, hogy a szakkritika miképpen fogadta a könyveimet? De elhessentettem az elképzelést, ugyanis a Bekével készült beszélgető-könyvben (már volt szó róla) jórészt felvonultattam a kritikusok véleményeit. Itt — egyetlen kivételként — Bertha Zoltán sorait idézem, mivel később íródtak. Így értékelte a kibédi népi imákat tartalmazó kiadványomat: „...hogy legalább figyelni kell minden érdemes erőfeszítésre... legújabbán például Ráduly János remeklése varázsoljon el: a *Hozzád fobászokodom imában* című összeállítása (2009) kibédi népi imákból, ráolvasásokból, legendaballadákból, kántáló-énekekből. A magyar archaikus népi vallásosság, az apokrif imádságok, az ősi szóbeli-énekes műfajváltozatok feltárásának legnagyobb teljesítményei közé emelkedik ez a kötet — Erdélyi Zsuzsanna, Polner Zoltán, Táncczos Vilmos és még (kevés) néhányuk halhatatlan gyűjteményei mellé. Ráduly János egyébként is hatalmas szellemi-tudományos és áldozatos ismeretterjesztő életművével kápráztat el, amelyben a folklorisztika és

a kultúrtörténet legváltozatosabb tájait járja be fáradhatatlan munkabírással, értékmentő tudatossággal” (In: Beke Sándor, 2012. i. m. 100-101. o.).

És hogy — zárásképpen is — a „szubjektív jellegű megnyilatkozást” említsem, közlöm egyik középiskolai magyartanárom, egyben igazgatóm 27 évvel ezelőtt írott levelét, amely igazolta/igazolja: mindvégig számon tartotta/tartották munkálkodásomat. Íme:

„Marosvásárhely, 1989. szeptember 23.

Kedves János!

Két köteted megkaptuk. Tartalmas, lenyűgöző munka mind a kettő. Feleségem, lányom (a fiúnk Iaşiban van) versenyezve olvasták: „fölfaltuk”.

Kívánjuk, hogy tovább dolgozz, gyarapítsd irodalmunkat, gondolkoztass el továbbra is ezer meg ezer olvasót. Fordítsd fejüket-szívüket irodalmunk e még mindig elhanyagolt területe, kincsesbányája felé.

Öregbítsd iskolád hírnevét.

Hozz fényt egykori tanáraidra, osztályfőnöködre.

Jó egészséget kívánunk Neked, egész családnak!

Meggyőződésünk, hogy az alkotó-teremtő munka mellett gyerekeid boldogsága a másik éltető elemed. Kívánjuk: váljék gyerekeid boldogsága számodra kiapadhatatlan forrássá!

Őszinte barátsággal Kozma Bélának.”

(In: Beke Sándor — Ráduly János, 2008. i. m. 259. o.).

Albert-Lőrincz Márton

(Marosvásárhely)

Az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó irodalom-arculata is sajátos, mondhatni régióközpontú

Évfordulós, az *Erdélyi Gondolat Kiadó* 25 éves tevékenységét, és a kiadó ugyan-
csak ünnepinek számító 300. könyvtermését méltató hozzászólásra igazából azok
méltóak, akik a kiadói munkában tetőtől talpig benne vannak, akik a kiadói szán-
dékot és annak megvalósulását velejében ismerik, tulajdonos, kiadó, szerkesztők,
belső munkatársak, illetve azok, akik itt könyvet jelentettek meg. Magam az *Erdé-
lyi Toll* irodalmi folyóirat külső munkatársaként szólhatok hozzá Beke Sándor
körleveléhez, amelyben mindazokat megszólítja, akiknek lapcsinálóként, íróként
vagy olvasóként köze van a laphoz.

Jómagam az utóbbi négy esztendőben kapcsolódtam be az *Erdélyi Toll* közösségébe, tehát csak szerzői minőségben, külső munkatársként ismerem a kiadó munkásságát. Örömmel tölt el létezése, jó, hogy van, mert felkarol olyan szerzőket is, akik kimaradtak/kimaradnak az irodalmi fősodorból, vagy annak peremén araszolnak, mint a falusi gyerekek tavaszi hóolvadáskor a kerítések alatt, a szárazon.

Írók, költők, irodalomtudósok, néprajzkutatók, esszéisták színes közösséget vonultatja fel a könyvkiadó, az általa képviselt koncepció mentén. A könyvkiadás nem olcsó multság, sok pénzbe kerül, és a könyvvásárlási szokások is alaposan megváltoztak. A (mai) nehéz erdélyi, de általában is érzékelhető könyvkiadás hátterében valószínűleg ott munkál egy-egy szerző anyagi áldozatvállalásának kényszere is, ami ebben az esetben feltehetően azt eredményezi, hogy kiadatlanok maradnak olyan alkotók (alkotások) is, akik, bár könyvre érdemesültek, nem vállalják vagy nem tudják vállalni a kiadás költségeit. Ami a szerzői honoráriumot illeti, az a megoldás jött divatba, hogy a szerző nem készpénz, hanem nagyobb szerzői tiszteletplézdány formájában „fizetődik ki”, tekintettel a piaci időeltolódásra, azaz az eladásból származó bevétel kiszámíthatatlanságára. Jómagam ez ideig ódzkodtam a saját költségen történő publikálástól, nem akarván tudomást venni a piacgazdaság törvényeiről. Meglehet, ideje volna átgondolnom.

Sokszor hallom a magam vonatkozásában, hogy az nem könyv, amit a szerző a maga költségén ad ki, elfelejtkezvén arról, hogy olyan nagyságok, mint Ady, József Attila, Faludy György, ... a sor folytatható, tán még Batsányi János is, saját költségen jelentették meg egyik-másik könyvüket, maguk tűnnek fel versfüzeteik impresszumában. Ma is hosszú út vezet az ismertségig, a támogatásokig, amint a múlt század elején is, de ma kevesen vállalják a kiadási költségek összehangozását előfizetők gyűjtésével, saját, később megjelentetésre szánt verskötetek hírverésével, apróhirdetésével, amint mondjuk Ady Endre is tette még nagyváradi újságíró korában, s főként a kétes terjesztés, az eladás nehézségei miatt. József Attila 1932-ben kiadásra került *Külvárosi éj* című versfüzetének kiadói költségeit úgy kaplazoztta össze Krausz Simon bankártól és Balla Frigyes Szigfrid kereskedelmi és iparkamarai főtitkártól, a költő kiszolgáltatottságát nem kis malíciával jelezvén e sorokkal: „aki költő akar lenni, pokolra kell annak menni”. Szóval, tudomásul kellene venni, hogy a kiadói támogatások lehetőségei korlátozottak, a támogatások jobbára a kanonizált, fősodratú, illetve professzionálisan is irodalmi mezgyén tevékenykedő szerzők irányába kanalizálódnak, és ráadásul még a saját költségen megvalósított kiadványok terjesztése, értékesítése sincs sínre téve, ami maga után vonja a szemérmesebb vagy nem menedzselt szerzők munkáinak otthoni könyvespolcon maradását, vagyis haszontalanságát.

Kár, hogy nem alakult ki valamiféle *status quo* a pénztámogatások arányos és méltányos elosztásában, kiadói teljesítmények alapján, kvótás rendszerben. Ezt azért is hiányolom, mert vannak működő, tehát nem fantom kiadók, akik nagy erőfeszítésekkel hozzák létre a papír alapú kiadványokat, az olvasó és a szerző

örömére, és nyilván azok örömére is, akik megvalósítják, munkát fektetnek be, munkahelyi jövedelmükből meg tudnak élni, családot tudnak vállalni, fenntartani, itthon maradni. Tudomásom szerint ilyen az Erdélyi Gondolat kiadó.

Itt, a kiadónál érzékelhetően méltányolható, komoly munka folyik. Az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó évről évre ott van a marosvásárhelyi nemzetközi őszi könyvfesztven, és saját könyvstandja dugásig teli van könyvekkel. Mennyiségi vonatkozásban is értékelő szavakat mondhatok, hiszen a 300, könyv alakban megjelentetett publikációjával, azaz évi átlag 12 kiadványával a kiadó láthatóan jelentős részt vállal az erdélyi irodalmi paletta kirajzolódásában.

Ha végignézzük a kiadó évi mérlegét, két fontos megállapításra jutunk (én mindenképpen): a) négy olyan sikeresztendő emelkedik ki, amelyekben 20 könyvnél többet sikerült az olvasó asztalára tennie (2001-ben 24-et, 2008-ban 30-at, 2009-ben 26-ot, 2010-ben 24-et); b) az utóbbi három esztendőben drasztikus visszaesésnek vagyunk tanúi (2013-ban 4, 2014-ben 6, 2015-ben 5 könyv). A magyarázat nyilván a kiadónál van, nálunk csak a kérdés ágaskodik: miért? Az egymást követő három sikerév (2008, 2009, 2010) folytonossága megszakad. Nem gondolom, hogy a szerzői tarsolyok üresedtek ki. (Magam is sajnálattal állapítom meg, hogy nem lehettem a gondozott szerzők között).

A könyvtermést minőségi vonatkozásban nem áll módomban értékelni, mivelhogy belőle csupán egynehány került a kezembe. Azonban, úgy vélem, hogy a *Székegy Útkereső* visszatekintő kiadványai és antológiái, a helyismereti és székegyiség-ismereti munkák bizvást számíthatnak a sajtótörténészek, illetve helytörténészek és népi kultúra-kutatók figyelmére, megkerülhetetlenek. Ezek a megvalósítások egyszerre hiánypótlók és hagyománymentők. Hasonló törekvések, úgy látom, egyetlen más könyvkiadónál sem tapasztalhatók, s ezt a hangütést a hazai *mainstream* folyóiratok is mellőzik (némileg kivétel a *Székegyföld*). Az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó irodalom-arculata is sajátos, mondhatni régióközpontú, de nem bezárkózó. Úgy érzem, ez a megállapítás helytáll az *Erdélyi Tolka* és az Erdélyi Gondolat Könyvkiadóra egyaránt.

Két megállapítással szeretném zárni gondolataimat:

A kiadványok szerzői és kiadói költségeinek elviselhetővé tételét akár a támogatói rendszer méltányosabb működtetésével, akár a vállalkozói szférából becsatornáztatható támogatások megnyerésével.

A kiadványok terjesztésének gondját kellene jobban megoldani, amiről sokan régóta beszélnek, és amely hozzásegíthetné az elköteleződő „erdélyi gondolatot” a felröppenés utáni szárnyaláshoz, hiszen megvan a kiadói tudás és infrastruktúra ahhoz, hogy szép könyvek kerüljenek az olvasóhoz, és megvan az alkotói alap is, amely a lap köré szerveződött írói áldozathozatalnak értelmet ad. Ez minden irodalmi műhely létalapja. Az Erdélyi Gondolat és az *Erdélyi Toll* így teljesítheti ki küldetését az egyetemes magyar irodalom és művelődés szolgálatában.

Az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó 1991–2016 között megjelent kötetei

Összeállította: Beke Sándor

1992

1. Lőrincz György: **Kiment a fény a szememből** (*Riport az öregekről*)

1993

2. Nagy Irén: **Mégis** (*Versek*)
3. Beke Sándor: **Madártemető** (*Versek*)
4. Mihail Eminescu: **Az Estcsillag** (*Ráduly János fordítása*)

1994

5. Elek apó **Cimborája**. *Antológia* (*Csire Gabriella válogatása a Cimborá 1922–1929-es évfolyamaiból*)
6. Nagy Olga: **Barangolásaim varázslatos tájban**. *Cigány barátaim között* (*Esszé*)
7. Székely Útkereső *Antológia* (*A Székely Útkereső irodalmi és művelődési folyóirat antológiája*)
8. Komoróczy György: **Magyar szavaink nyomában** (*Nyelvművelő cikkek*)
9. Cseke Péter: **Korfordulós újesztendő** (*Szociográfiai riportok*)
10. Nagy Olga: **Népi változatok szerelemre és házasságra** (*Esszé*)

1995

11. Ráduly János: **Az árnyékok lakodalma** (*Gyermekversek*)
12. Beke Sándor: **Védtelen évek** (*Versek*)
13. Jancsik Andor — id. Binder Pál: **És élni kellett tovább** (*Két emlékirat*)
14. Nagy Olga: **Pályakép fénnel és árnyékkal** (*Egy néprajzos emlékei*)
15. Kercsó Attila: **Csigaséta** (*Gyermekversek*)
16. Beke Sándor: **Téged kereslek** (*Versek*)
17. Ábrahám János: **Picula. I.** *Szegényember csikója hamar ló* (*Regény*)
18. Kristó Tibor: **Kései leltár** (*Versek*)

1996

19. Csire Gabriella: **Áprilisi tréfa** (*Gyermektörténetek*)
20. Lőrincz György: **Feketében** (*Riportok, jegyzetek*)
21. Tankó Gyula: **Gyimesi szokásvilág** (*Monográfia*)
22. Murádin László: **Anyanyelvünk ösvényein** (*Nyelvművelő írások*)
23. Mihály Tibor: **Őrhegy alatt** (*Oroszhegy monográfiája*)
-

24. Ráduly János: Fény és gondolat *(Versek)*
 25. Beke Sándor: Kezemben jégvirág *(Gyermekversek)*

1997

26. Ferenczi Géza: Székely rovásírásos emlékek *(Tanulmány)*
 27. Kozma Dezső: Erdélyi utakon *(Régi kolozsvári arcok)*
 28. Csire Gabriella: Ráma és Szitá csodálatos története *(Két eposzátdolgozás)*
 29. Beke Sándor: Tüntető magnóliák *(Versek)*
 30. Kiss János: Eszeveszett illúziók avagy Tanúnak jelentkezem *(Publisztikai írások)*
 31. Lászlóffy Csaba: Fej vagy írás *(Versek)*
 32. György Zsuzsa: Egy küzdelmes élet *(Egy paraszttasszony vallomása)*
 33. Ráduly János: Vettem gyöngyöt *(Népköltészeti tanulmányok)*
 34. Kocsis Rózsi: Remények és kétségek között *(Egy asszony életútja)*
 35. Beke Sándor: Hajnalodik nélküled *(Szerelmes versek)*
 36. Ábrahám János: Picula. II. A boldogság útján *(Regény)*
 37. Beke Sándor: Bohókás ábécé *(Gyermekversek)*

1998

38. Kiss Bitay Éva: Gondolatok az evolúcióról *(Tanulmány)*
 39. M. Hubbes Éva: Székelyudvarhely egykori nyomdái és kiadványaik *(Tanulmány)*
 40. Nagy Irén: Védtelenül *(Novellák)*
 41. Murádin László: A hely, ahol élünk *(Barangolások Erdély helynevei között)*
 42. Egy barátság története. Féja Géza levelei
 43. Ábrahám János: Picula. III. Volt szeretőm tizenhárom *(Regény)*
 44. Beke Sándor: Hajóval a Déli-sarkon *(Gyermekversek)*
 45. Megszólal az aranycsengő *(Karácsonyi versek és történetek)*
 46. Ráduly János: A galambleány *(Tündérmesék)*

1999

47. Székely Ferenc: Jeles napok, ünnepek, szokások Vadasdon *(Monográfia)*
 48. Deák Ferenc: Barangolásaim Székelyföldön és környékén *(Egy idegenvezető feljegyzései)*
 49. Mitruly Miklós: Szóból ért az ember *(Népi elbeszélések Krasznáról)*
 50. Vő Gabriella: Szaván fogjuk *(Erdélyi magyar szólások)*
 51. Ferenczi Géza: A moldvai ősbibb csángók *(Tanulmány)*
 52. Kicsiny dalaim *(Népi költők antológiája)*
 53. Papp Attila: Oktondi okosok *(Verses mesék)*
 54. Beke Sándor: Erdélyi homály *(Versek)*
 55. Ferenczi István: Besenyő szállások a Nagy-Szamos — Sajó mentén *(Tanulmány)*
-

56. **Kifestőkönyv** (*Karancsi Sándor rajzaival*)
 57. **Ráduly János: Tündéri perpatvar** (*Irodalmi anekdoták*)
 58. **Nagy Olga: Hamupipőke üzenete** (*Szülőknek a nevelésről*)
 59. **László László: Erdélyi fejedelmek** (*Tanulmány*)

2000

60. **Elek apó Cimborája.** *Antológia* (*Csire Gabriella válogatása a Cimbora 1922-1929-es évfolyamaiból*) — II. kiadás
 61. **Lőrincz József: Tamási Áron hazatérése** (*Mikrofilológiai közlések*)
 62. **K. Kovács András: Őzgidák** (*Gyermekversek*)
 63. **Szente B. Levente: Az ezüsthajú tündérleány** (*Mesék*)
 64. **Ráduly János: Jóságvilágom** (*Versek*)
 65. **Birtalan Imre: Szerencsés Palkó** (*Bolyongás az emlékezés ösvényein*)
 66. **Sebestyén Péter: Életutak** (*Szentek, egyházi ünnepek*)
 67. **Murádin László: Egyházi településnevek Erdélyben** (*Nyelvművelő írások*)
 68. **Ráduly János: Gyöngyvirág királyfi** (*Népmesék*)
 69. **Beke Sándor: Bohókás ábécé** (*Gyermekversek*) — II. kiadás
 70. **Bödör András: Székről indultam** (*Önéletrajzi vallomás*)
 71. **Németh Júlia: Kolozsvár — műhely és vonzásközpont** (*Képzőművészeti krónika*)
 72. **P. Buzogány Árpád: Hattyúhívó** (*Gyermekversek*)
 73. **Ferenczi István: Adatok a nagyfejedelemség kori kelet-magyarországi védelmi rendszer ismeretéhez** (*Tanulmány*)
 74. **Zsidó Ferenc: Történetiség, sorsok, hiedelmek a Felső-Nyikó mentén** (*Tanulmány*)
 75. **Zsidó Ferenc: Szent Anna tavától a bihari Asszonyszigetig** (*Erdélyi magyar mondák*)
 76. **Buksa Éva-Mária: Történelmi színhátékok, históriák** (*Hét történelmi dráma*)

2001

77. **Nagy Olga: Egy botcsinálta riporter emlékei** (*Memoár*)
 78. **Nagy Olga: A Nap küzdelme a Föld népéért** (*Meseregény*)
 79. **Marton Lili: Táltos János** (*Meseregény*)
 80. **Nagy Olga: Erdélyi sors: tegnap, ma, holnap** (*Esszé*)
 81. **Deák Ferenc: Barangolásaim Székelyföldön és környékén** (*Egy idegenvezető feljegyzései*) — II. kiadás
 82. **Kolozsi Gergely István: Kolozsi pitvaros udvarokban** (*Elbeszélések, igaz történetek*)
 83. **Dáné Tibor: Elhull a virág.** *Az igazság Szendrey Júliáról* (*Esszé*)
 84. **Diószegi Anna: Életem története.** *Emlékek a kolozsvári Hóstatárról* (*Memoár*)
 85. **Tankó Gyula: Életvitel a Gyimesekben** (*Monográfia*)
 86. **Brauch Magda: Magyarról magyarra** (*Nyelvművelő írások*)

87. Tomcsa Sándor: Embergyűjtemény *(Novellák, karcolatok, humoreszkek)*
 88. Csetri Elek: Erdélyi méheskert *(Régi erdélyi méhészkönyvek)*
 89. Vő Gabriella: A medve, a farkas és a róka komasága *(Állatmesék)*
 90. Zsigmond Győző: Orbán Balázs idejében és ma *(Néprajzi tanulmány)*
 91. Ráduly János: Szitakötőtánc *(Gyermekversek)*
 92. Gagyí Biró Katalin: Székelykeresztúr és vidékének keresztzemesei
 93. Csire Gabriella: Itt járt Mátyás király *(Kis történetek a nagy királyról)*
 94. Barta Zoltán: Az idő sodrában *(Vajdaszentivány monográfiája)*
 95. Csire Gabriella: Münchhausen báró barangolásai a nagyvilágban *(Átdolgozás)*
 96. Gub Jenő: Kertek, mezők termesztett növényei a Sóvidéken *(Sóvidéki etnobotanika)*
 97. Sebestyén Péter: Agapétól Zsoltárig *(Teológiai címszavak és kifejezések késszótára)*
 98. Ráduly János: Mikor volt egy lovon hét patkó? *(Találás kérdések)*
 99. Ráduly János: Az igazat éneklő madár *(Székely népmesék)*
 100. Ferenczi Géza: Utazások Udvarhelyszéken *(Útleírás)*

2002

101. Beke Sándor: Megkésett feltámadás *(Versek)*
 102. Nagy Olga: Esély a megmaradásra. Az „illyefalvi model” keresztmetszete *(Esszé)*
 103. Ferenczi Géza: Lapok Erdély múltjából *(Tanulmányok)*
 104. Csire Gabriella: Turpi Lak *(Meseregény)*
 105. Beke Sándor: Ismét felgyújtom a mécses *(Versimák)*
 106. Lőrincz József: Tamási Áron hazatérése *(Mikrofilológiai közelítések)* —
 II. kiadás
 107. Derék Borsszem vitéz. Szász népmesék *(Fordította: Zsidó Ferenc)*
 108. Csávossy György: Édes méreg *(Három színmű)*
 109. Ferenczi Géza: A székely rovásírás az idők sodrában *(Tanulmányok)*

2003

110. Gub Jenő: Természetismeret és néphagyomány a székely Sóvidéken *(Néprajzi tanulmány)*
 111. Brauch Magda: Közös anyanyelvünkért *(Nyelvművelő írások)*
 112. Dáné Tibor: Apáczai ajándéka *(Révületek a Magyar Encyclopaedia világrajöveteléről)*
 113. Ferenczi István: Adatok Északkelet-Erdély középkor kezdeti magyar települési képéhez *(Tanulmány)*
 114. Beke Sándor: Elmaradt imák *(Versek)*
 115. Tankó Gyula: „Én es tudtam hazudozni” *(Népi humor Gyimesben)*
 116. Zsigmond Erzsébet: Sirató *(Visszaemlékezés)*
-

117. **Macrobius: Baráti beszélgetések.** *A Saturnus-ünnep* (Fordította: Szabó György)
118. **Ambrus Lajos: Boldogok hajóján** (*Versek*)
119. **Baricz Lajos: Kakukk és Habakuk** (*Gyermekversek*)
120. **Tamási Piroska: Az erdélyi és székely konyha legismertebb receptjei**

2004

121. **Beke Sándor: Fehér tulipánok** (*Versek*)
122. **Nagy Pál: Tinta a Kisgöncölben** (*Karcolatok, anekdoták*)
123. **Csire Gabriella: Az aranyhal palotája** (*Tarka történetek*)
124. **Murádin László: Anyanyelvi mozaik** (*Nyelvművelő írások*)
125. **P. Buzogány Árpád: Az igazság árnyékai** (*Novellák, elbeszélések*)
126. **Gub Jenő: Üres kalász fenn hordja a fejét** (*Székelyföldi szólásmondások, közmondások, találós kérdések*)
127. **Baricz Lajos: Köt a gyökér** (*Versek*)
128. **Ráduly János: Siratóim lesznek az égi madarak** (*Székely népballadák*)
129. **Beke Sándor: Mosolygó oroszlánok** (*Versek*)
130. **Ráduly János: Titkok a rovásírásban** (*Adalékok rovásírásunk ismeretéhez*)
131. **László László: A nándorfehérvári diadal** (*Történeti mondák*)
132. **P. Buzogány Árpád: Úgy szeretlek, mint a mézes kalácsot** (77 székely népdal)
133. **Erdély. Útikönyv**
134. **Ráduly János: Tanuljunk könnyen rovásírni** (*Segédkönyv a rovásírás elsajátításához*)

2005

135. **Erdély. Útikalauz**
136. **Az erdélyi és székely konyha legismertebb receptjei** (*Tamási Piroska szakácskönyve*) — II. kiadás
137. **Nagy góbé a székely** (*Erdélyi népi elbeszélések, anekdoták, igaz történetek*)
138. **Gub Jenő: Rapsóné rózsája** (*Erdélyi mondák, legendák, regék, tündérmesék*)
139. **A Tordai-hasadéktól Szent Anna taváig** (*Mondák, legendák, regék, tündérmesék*)
140. **Ráduly János: A tulipános láda** (*Kis-Küküllő menti székely népmesék, tréfák, anekdoták kiejtés szerinti lejegyzésben*)
141. **Csire Gabriella: Gilgames álmái** (*Eposzátdolgozás*)
142. **P. Buzogány Árpád: A csengő, aki harang akart lenni** (*Mesék, történetek*)
143. **Ellopták a kántor úr malaccát.** *Régi székely humor* (*Népi elbeszélések, anekdoták, krónikás adomák*)
144. **Tamási Piroska: Erdélyi szakácskönyv** (*Szakácskönyv*)
145. **Erdélyi édességek, finomságok** (*Tamási Piroska receptjei*)
-

146. **Beke Sándor:** A szeretetnek nincsen temetője. II. János Pál pápa emlékére (Költemény)
147. **Tamási Áron:** Ábel (Trilógia)
148. **Wass Albert.** Sors és pálya (Magyar író a huszadik században)
149. **Isten, áldd meg a magyart** (Himnuszok, imák)
150. **Sebestyén Péter:** Nézz az ég felé (Hétköznapjaink és ünnepeink margójára)

2006

151. **Csire Gabriella:** Trója (A trójai mondakör)
152. **Nagy Olga:** Öregek és fiatalok könyve (Elmúlt századunk nemzedék- és szemléletváltása Erdélyben)
153. **Ráduly János:** Hová, hová, Laji bátyám? (Kis-Küküllő menti székely népmesék, mondák, tréfák kiejtés szerinti lejegyzésben)
154. **Brauch Magda:** Beszélni kell avagy Használjuk anyanyelvünket (Nyelvművelő írások)
155. **Ferenczi Géza — Ferenczi István:** Régi várak, új írások (Régészet és rovásírás)
156. **Kedves otthoniak** (Tamási Áron levelezése a farkaslaki családdal)
157. **Ráduly János:** Hallod-e, te másvilág, adsz kenderért pálinkát? (Székely népi tréfák, mondák, anekdoták)
158. **Benedek Elek:** Szent Anna tava (Elek apó mondáiból)
159. **Veszed észre, komám...** (Régi székely anekdoták, közmondások, babonák, népdalok)
160. **Székely Ferenc:** Krumplitábornok sosem esett el (Népi humor, igaz történetek, irodalmi anekdoták)
161. **Nagy Olga:** Megfulladt a kecske, bajba' a menyecske (Tréfás népi elbeszélések)
162. **Beke Sándor:** Bodzafa virága (Versek)

2007

163. **Tréfál a székely góbé** (Erdélyi népi elbeszélések, anekdoták, igaz történetek Széktől a Gyimesekig)
164. **Gub Jenő:** Mózsi bá' s Mari nén' (Székely viccek, anekdoták, igaz történetek)
165. **Kolozsi Gergely István:** Mikor legvígabb a székely? (Erdélyi anekdoták, vidám történetek)
166. **A furfangos székely góbéságai** (Erdélyi népi elbeszélések, viccek, anekdoták, népmesék, tréfák, igaz- és vidám történetek)
167. **Csire Gabriella — Csire Gábor:** Csillagregék (A 12 állatövi csillagkép. Regék és csillagászati magyarázatok)
168. **Az én himnuszaim** (Antológia)

169. Ráduly János: Az isztambuli székely (magyar) rovásemlék (*Kis-monográfia*)
170. Sütő András: Sikaszói fenyőforgácsok (*Cikkek, naplójegyzetek*)
171. Beke Sándor: Álom a Titanicon (*Elbeszélő költemény*)
172. Lőrincz József: Kellő igék, megtartó gondolatok (*Szentenciák, vallomások Tamási Árontól*)
173. P. Buzogány Árpád: A Székely Útkereső Kiadványok műhelyében. *Hagyomány és helyismeret közelképben*
174. Brauch Magda: Szeretlek, kedvesem... (*Híres magyar műzsák*)
175. Beke Sándor: Székely Útkereső — szellemi műhely a XX. század végén Erdélyben (*Főszerkesztői vallomás a folyóirat megszületéséről és életéről*)

2008

176. Csire Gabriella: Egy magyar kalandor ifjúsága (*Gvadányi József Rontó Pál című elbeszélő költeménye nyomán*)
177. Székely Útkereső. *Irodalmi és művelődési folyóirat. 1990–1999* (Reprint kiadás)
178. Beke Sándor — Brauch Magda: Székely Útkereső (1990–1999). *Lap-történet és sajtóviszhang*
179. Magyar, székely és csángó örökség. *A Székely Útkereső Kiadványok Antológiája. 1991–2006.*
180. Székely Útkereső Antológia. 1990–1999 (*Válogatás a Székely Útkereső 1990–1999-es évfolyamaiból*)
181. Becsüld a népet! *A Székely Útkereső irodalmi és művelődési folyóirat gyermeki-irodalmi antológiája (Válogatás a folyóirat 1990–1999-es évfolyamaiból)*
182. Az előszó dicsérete. *Kritikák, recenziók, beszélgetések a Székely Útkereső hasábjain*
183. Csíksomlyó hazavár (*Antológia*)
184. Csire Gabriella: Az Ótestamentum igazgyöngyei (*Novellamesék*)
185. Ráduly János: A legkisebb leány szerencséje (*Székely népmesék*)
186. Kriza János: Borsszem Jankó (*Székely népmesék*)
187. Benedek Elek: Gyöngyvirág Palkó (*Székely népmesék*)
188. Jakab Rozália: A pórul járt pásztorlegényke (*Nyikó menti székely népmesék*)
189. A farkaslaki Jakab Rózsika néni székely szakácskönyve
190. Ráduly János: A muzsikáló tücsök (*Székely állatmesék*)
191. P. Buzogány Árpád: Öregapó muzsikája (*Mesék*)
192. Ráduly János: Király Bözsi hegedűje (*Székely népmesék*)
193. Beke Sándor: Szerelem orgonája (*Versek*)
194. Ráduly János: Szép Fuvella története (*Székely népmesék a Kis-Küküllő mentéről kiejtés szerinti lejegyzésben*)

195. **Ráduly János: A farkas és az őzike** (*Székely állatmesék a Kis-Küküllő mentéről kiejtés szerinti lejegyzésben*)
196. **Tündér Ilona** (*Széphistória*)
197. **Ráduly János: Székely békességelevelek (1803–1837)**
198. **Hajdani erdélyi tájakon.** *Jékely Zoltán kiadatlan leveleiből*
199. **Ráduly János: Csaba ösvénye** (*Székely népmondák a Kis-Küküllő mentéről. I.*)
200. **Beke Sándor — Ráduly János: Szépirodalom, néprajz, rovásírás.** *Két íróbarát beszélgetése életpályájukról és munkásságukról (Interjú)*
201. **Ráduly János: Alagút a Küküllőig** (*Székely népmondák a Kis-Küküllő mentéről. II.*)
202. **Ráduly János: A Hajnalcsillag keletkezése** (*Székely népmondák a Kis-Küküllő mentéről. III.*)
203. **Szép karácsony szép zöld fája.** *Magyar írók versei és novellái*
204. **Székely karácsony.** *Versek és elbeszélések karácsony ünnepéről (Kisantológia)*
205. **Karácsonyi álom.** *Magyar írók és költők karácsonya (Antológia)*

2009

206. **Leveleskönyv lapjai I.** *A címzett: Nagy Pál*
207. **Jakab Rozália: Ízek, finomságok a székely kemencében**
208. **Jancsik Pál: Fecskeszárnyon száll a nyár** (*Gyermekversek*)
209. **Beke Sándor: Góbé Miska** (*Tréfás költemény*)
210. **Nagy Irén: Veletk dalol sok ezüst madárka** (*Gyermekversek*)
211. **Ráduly János: Gyere már, Jégtörő Mátyás** (*Gyermekversek*)
212. **Vitéz Hány János.** *Garay János Az obsitos című elbeszélő költeménye nyomán*
213. **Beke Sándor: Szépséges kislakók** (*Költemény*)
214. **Vitéz Kádár István** (*Históriás ének*)
215. **P. Buzogány Árpád: A csengős bárány és a Napocska** (*Gyermekversek*)
216. **Ráduly János: Janka és a csitkóbogár** (*Kisgyermekbeszéd*)
217. **Csire Gabriella: Árgirus királyfi és az aranyalmák.** *Gergei Albert Árgirus históriája nyomán*
218. **Csire Gabriella: A párjanincs János vitéz.** *Petőfi Sándor János vitéz című elbeszélő költeménye nyomán*
219. **Baricz Lajos: A templom egere** (*Verses mese*)
220. **Beke Sándor: Havasok királyleánya** (*Gyermekversek*)
221. **Csire Gabriella: Csaba és a Nap fia.** *Vörösmarty Mihály Tündérvölgy című elbeszélő költeménye nyomán*
222. **Jánky Béla: Szeretnék csörgőóra lenni** (*Gyermekversek*)
223. **Ráduly János: A csodaszarvas nyomdokain** (*Székely népmondák a Kis-Küküllő mentéről. IV.*)

224. **Csire Gabriella: Lúdas Matyi három arca.** *Fazekas Mihály Lúdas Matyi című elbeszélő költeménye nyomán*
225. **Eszteró István: Nirvána gombostűje** *(Versek)*
226. **Csire Gabriella: Szuhay Mátyás tréfája.** *Tompa Mihály Szuhay Mátyás című elbeszélő költeménye nyomán*
227. **„Megáldott a csíksomlyói Szűz Mária”** *(Imák, himnuszok Csíksomlyón)*
228. **Brauch Magda: Rejtvényes nyelvművelő gyermekeknek és felnőtteknek**
229. **Beke Sándor: Öregapó, őzike és a csillagok** *(Verses mese)*
230. **Ráduly János: Hozzád fohászokodom imában.** *Kibédi ráolvasások, népi imák, legendaballadák, kántálóénekek*
231. **Sólyom Anna: Kenyérbaba** *(Desági emlékek)*

2010

232. **Csire Gabriella: A nagy erejű Toldi.** *Arany János Toldi című elbeszélő költeménye nyomán*
233. **Virágim, virágim, drága szép virágim** *(Székely népballadák. I.)*
234. **Én leányom pávát őriz** *(Székely népballadák. II.)*
235. **Ráduly János: Petőfi Sándor utolsó hét napja.** *Petőfi-dokumentumok*
236. **Jancsik Pál: Piripócsról Nárittyenbe** *(Gyermekversek)*
237. **P. Buzogány Árpád: A gagyi fajta tarka szarka** *(Verses mese)*
238. **Leveleskönyv lapjai II.** *A címzett: Nagy Pál*
239. **Ráduly János: Székely népi tréfák, anekdoták**
240. **Beke Sándor: Átölelt a lelked** *(Versek)*
241. **A csíksomlyói Szűzanya ajándéka** *(Himnuszok, imák, énekek, tanulmányok, beszédek, versek, novellák, visszaemlékezések)*
242. **Kéziratos hagyaték. I.** *Balogh Edgár, Benkő András, Imreh István kiadatlan leveleiből*
243. **P. Buzogány Árpád: Tálkondító kandúr** *(Gyermekversek)*
244. **Orbán Balázs — a székely lélek apostola** *(Tanulmányok, emlékbeszédek, versek)*
245. **Visszavár a Hargita.** *Antológia (Orbán Balázs, Thaly Kálmán, Tompa László, Földes Zoltán, Petres Kálmán, Farcádi Sándor, Kacsó Sándor, Jakab Géza, Ladó Lajos, Sütő András, Nagy Irén, Beke Sándor, P. Buzogány Árpád írásai a Hargitáról)*
246. **Csire Gabriella: A magyarság mondáiból**
247. **Beke Sándor: Elégia a Hargitához** *(Költemény)*
248. **Nagy Pál: Betűvetés mezején.** *Írókról, írásokról*
249. **Beke Sándor: Az én Miatyánkom** *(Költemény)*
250. **A Székely Útkereső levelesládája 1990–2000.** *Közzéteszi: Beke Sándor*
251. **Ráduly János: Bartók Béla kibédi énekesei és a Cantata profana** *(Cikkek, tanulmányok)*
252. **Jancsik Pál: A tó, a szarka meg a gyűrű** *(Gyermekversek)*

253. Baricz Lajos: **Betlehemi éjszakában** (*Gyermekversek*)
 254. Ráduly János: **Őseink turulmadara** (*Székely népmondák a Kis-Küküllő mentéről. V.*)
 255. Baricz Lajos: **Különös karácsony**. *Karácsonyi történetek*

2011

256. Ráduly János: **Pisztrángjáték a fényben**. *133 haiku*
 257. Beke Sándor: **A Székely Útkereső levelezés és dokumentumok tükrében**
 258. Csire Gabriella: **Észak ékes csillaga**. *Mesék finn, lapp és vogul epikus énekek nyomán*
 259. Csire Gabriella: **Tündér Ibolya**. *Arany János Rózsa és Ibolya című verses meséje nyomán*
 260. Sipos Erzsébet: **Székely Útkereső — a könyvekbe mentett folyóirat** (*Recenziók*)
 261. Ráduly János: **Könyv és élet**. *Kritikák, recenziók*
 262. Bölöni Domokos: **Küküllőmadár** (*Karcolatok*)
 263. Nagy Pál: **Vallomásos emlékek**
 264. Beke Sándor: **Álom és értelem** (*Alliterációs verskísérlet*)
 265. Sebestyén Péter: **Szolgáló szeretet**
 266. Gagyí Biró Katalin: **Fejdzsék Székelykeresztúr környékétől a két Homoród mentéig**

2012

267. Pomogáts Béla: **Erdélyi gondolat — erdélyi irodalom** (*Tanulmányok*)
 268. Beke Sándor: **Tekintetemmel megfésüllek** (*Versek*)
 269. Gagyí Biró Katalin: **Székely népi szakácskönyv**
 270. Ráduly János: **Bolyai János és Kibédi Orbán Rozália** (*Cikkek, tanulmányok*)
 271. Málnási Ferenc: **Hittel, szóval, tettel**. *Anyanyelvoktatásunk Erdélyben a kezdetektől napjainkig I.*
 272. Ráduly János: **Sirálytánc** (*Gyermekversek*)
 273. Látom a szép eget fölöttünk fémleni. *Erdélyi történelmi népballadák*
 274. Tamási Áron: **Ábel a rengetegben**
 275. Tamási Áron: **Ábel**. *Trilógia — II. kiadás*
 276. **Ábel a Hargitán**. *Hargitát ábrázoló részletek Tamási Áron Ábel című trilógiájában*
 277. Asztalos Enikő: **Erdélyi népi szakácskönyv**
 278. Csire Gabriella: **Erdélyi mondák és históriák**
 279. **Erdély szent földjén**. *Mondák, legendák, regék, históriák és tündérmesék*
 280. Beke Sándor: **Az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó és szellemi műhely húszéves évfordulóján**. *Beszélgetés írókkal, költőkkel, irodalomtörténészekkel, egyetemi tanárokkal és szerkesztőkkel XXI. századi erdélyi könyvkiadásról, sajtókiadványokról, irodalomról, könyvterjesztésről*
-

2013

281. **Ráduly János: A járomba fogott méhecske** (*Székely állatmesék*)
 282. **Nagy Irén: Nyikó menti hajnalok** (*Verses vallomások a szülőföldről*)
 283. **Balázs Sándor: Köznapi filozófia** (*Gondolatok — példázatokkal*)
 284. **Asztalos Enikő: Erdélyi lakodalmak és lakodalmi szokások**

2014

285. **Beke Sándor: Ábécéiskola** (*Gyermekversek — Olivér első könyve*)
 286. **Nagy Székely Ildikó: Ajándék** (*Krisztián könyve*)
 287. **Ráduly János: Székely eszesség-próbák** (*Találás mesék, mulattatós rejtvények*)
 288. **Ráduly János: Tréfás kedvű székely góbék** (*Népi tréfák, anekdoták*)
 289. **Nagy Irén: Transzilván elégia** (*Költemény*)
 290. **Ráduly János: Székely hazugságmesék**

2015

291. **Beke Sándor: Vendégváró székelykapuk Szejkefürdőn.** Multidéző emlékkiadvány Székelyföldről
 292. **Ráduly János: Csombod vára tünderei** (*Székely népmondák a Kis-Küküllő mentéről. VI.*)
 293. **Kiss Lehel: Hova jár a felhő-bárány?** (*Gyermekversek*)
 294. **Nagy Irén: Hová lett az erdő?** (*Cimba és Zenge meséje a harmadik évezredből — Meseregény*)
 295. **Asztalos Enikő: A nyárádmenti székely népviselet a XIX. század végétől a XXI. századig**

2016

296. **Beke Sándor — Brauch Magda: Erdélyi harangok** (Versek és elemzések)
 297. **Málnási Ferenc: A Székely Útkeresőtől a Nyelvünk és Kultúránkig, az erdélyi irodalomtól ünnepekig, nyelv hazáig** (*Recenziónyi állomások könyveink birodalmában*)
 298. **Beke Sándor — Málnási Ferenc: Az álmodó bérceken** (*Versek. Beke Sándor verseinek stilisztikai elemzései*)
 299. **Gagyí Biró Katalin: Székely ünnepi szakácskönyv ünnepekre és hétköznapokra**
 300. **Beke Sándor: Erdélyi Toll — az egyetemes magyar irodalom és művelődés szolgálatában.** Beszélgetés sajtómunkatársakkal, szerkesztőkkel, írókkal, költőkkel, irodalomtörténészekkel, egyetemi tanárokkal az Erdélyi Toll öt éves évfordulóján
 301. **Asztalos Enikő: Népi lakberendezés a Nyárádmentén a XIX. század végétől napjainkig**
-
-

Pomogáts Béla

Az erdélyi gondolat válsága és megújulása (I.)

Megújulási kísérletek

A marosvécsi irodalmi koalíció ellenállóképességét hamarosan próbára tették az európai történelem és a nemzetiségi élet eseményei. Kedvező körülmények között ez a koalíció az újabb fejlődés kiindulása lehetett volna, az irodalompolitikai megegyezést közös elvek és közös vállalkozások támaszthatták volna alá. A kezdeti erdélyi reményekre azonban rácafolt a történelem. A húszas és harmincas évek fordulóján a gazdasági válság, később a fasizmus európai előretörése zárta el a további fejlődés útját. Romániában lassú, de határozott jobbra tolódás következett, a politikai életet nacionalista mozgalmak öntötték el, a nemzetiségi közéletnek és művelődésnek mind szűkebb körbe kellett szorulnia. A román reakció egyre nagyobb teret kapott, a soknemzetiségű ország megindult a „királyi diktatúra”, a legionárius uralom, majd az Antonescu-féle fasizmus és a háború felé. Magyarországon hasonló mederben haladtak a történelmi események. Megbukott Bethlen István konszolidációs politikája, a nacionalista magyar kormányok a német és olasz fasizmustól várták területi revíziós törekvéseik támogatását, Gömbös Gyula hatalomra jutása elhatározó fordulatot hozott. A demokratikus kibontakozás reménye mindkét országban háttérbe szorult, a dunai népek közeledésének és megbékélésének ügyét egyelőre elsodorta a zajló történelem. A román és magyar középrétegek egy része a jobboldali eszmék és mozgalmak vonzásába került, s ilyen körülmények között a nemzetiségi középrétegek sem maradhattak mentesek ennek a vonzásnak a következményeitől, noha éppen a harmincas években nagy erővel érvényesült a baloldali eszmék és mozgalmak hatása is. Az erdélyi román értelmiségre részben a nagyromán nacionalizmus, a magyarra az irredenta politika, a németre a hitleri fasizmus hatott. A nemzeti türelmet és megbékélést hirdető „transzilván gondolat” ezekkel az erősebb hatásokkal nem tudott eredményesen megküzdeni, az egyenlőtlen ideológiai harcban végül is sokat veszített hatékonyságából.

A történelem szorításában derült ki igazán, hogy a transzilván ideológiának nincs elég ellenálló ereje, s a két irányból érkező nacionalista kihívással szemben

---

---

legfeljebb illúziókat tud állítani. Az illúziókhöz való ragaszkodás fékezte meg a „hőskor” lendületét. A társadalmi béke és az erdélyi szabadelvűség ábrándja már kevés volt ahhoz, hogy eszmei sugárzásukban mozgósító erejű irodalom szülessék. A Helikon irodalmpolitikáját mind nagyobb óvatosság vezérelte, a transzilván liberalizmus lefegyverzőleg hatott. A helikoni irodalom bevált eszményeket és értékeket képviselt továbbra is, megújulni azonban már nem tudott annyira, hogy válaszolhatott volna a történelmi idők újabb kihívásaira. Az a helikoni szépirodalom, amely máig ható érvénnyel fejezte ki egy nemzetiségi közösség történelmi útkeresését és magára találását, többnyire a húszas években született. A harmincas évek újszerű helikoni irodalma: Kós Károly, Tamási Áron, Kacsó Sándor, Berde Mária, Bánffy Miklós és Karácsony Benő néhány munkája, valamint a „második erdélyi nemzedék”: Dsida Jenő, Szemlér Ferenc, Kiss Jenő, Szabédi László, Balázs Ferenc, Böződi György, Asztalos István művei már nem pusztán a transzilván eszmények jegyében alakultak, sőt esetenként vitába is szálltak ezekkel az eszményekkel. A hagyományos helikoni szépirodalom részben „műhelyirodalommá” vált, romantikus elképzelések és illúziók közé menekült.

Maguk a helikonisták vetettek ezzel számot tulajdonképpen igen korán, még a transzilván gondolat és irodalom felvirágzása idején. 1929 őszén a „műhelyirodalom” bírálata lobbantotta fel hosszú idő óta az első komolyabb irodalmi vitát. A vita, amely „Vallani és vállalni” jellegével vonult be a nemzetiségi irodalom történetébe, Kuncz Aladár biztatására Berde Mária írásával indult. Berde a történelmi regény divatját bírálta és a jelen ábrázolását sürgette: „Jobb volna őszintén, elevenen mutatni be a mátt, minden fogyatékoságaival.” Ez azonban, tette hozzá, kockázatot jelent és felelősségtudatot kíván: „Kíállani a művünk mellé, a bőrünk-re menő igazságaink mellé — *vallani és vállalni* —, ahhoz emeltebb homlok, több mindennel való leszámolás, több mindenre való elkészülés is kell író és kiadó részéről egyaránt.”¹ Véleménye valósággal tüzet gyújtott, sorra csaptak össze a nézetek, a vita az Erdélyi Helikon előkelő hasábjairól csakhamar a napilapok rotációs papírjára került. Kacsó Sándor *Gyávák voltak az erdélyi magyar írók*² című, személyes hangvétellő írása a polémikus szenvedély új forrásait nyitotta meg. Arról beszélt, hogy az erdélyi magyar írók nem mertek szembenézni a nemzetiségi és társadalmi valóság nagy kérdéseivel, megfutamodtak igazi küldetésük előtt. Óvakodtak attól, hogy megfogalmazzák a kisebbségi sors vallató kérdéseit; történelembe, lélektanba, esztétizmusba menekültek e helyett.

A kialakult vitában sorra hallatták szavukat az erdélyi magyar irodalom különböző irányzatai. A helikonisták nevében Tabéry Géza, Szántó György és Kádár Imre, a polgári radikálisok nevében Osvát Kálmán, Franyó Zoltán és Károly Sándor, a népi radikálisok nevében Tamási Áron és újra Kacsó, a marxista Korunk nevében Gaál Gábor, a szász irodalmi élet nevében pedig Heinrich Zillich fejtette ki nézeteit.³ A vélemények megoszlottak, Tabéry, Kádár és Zillich védelmezte a Helikon eredményeit, a felszólalók többsége azonban Berde Máriának és Kacsó Sándornak adott igazat. Tamási Áron az addig vitathatatlannak tartott

ideálokat is megkérdőjelezte: „Tagadom, hogy ez a sereges múltbagyaloglás ösztönös, szükségszerű cselekedet lett volna. Egyszerűen tünet az, ragadós írói gesztus, vagy ha úgy tetszik: divat. És nemegyszer kibúvás az író feladata elől. Hiába kerülgetem, mert ki kell végre is dobni a keserű szót: itt országos bajok vannak. Ha nem egyéb, itt a beteges rügyek megett beteg lesz maga a törzs is! És beteg valóban. (...) az erdélyi magyar irodalom nem a mi valóságos, fájdalmas sorsunknak a képe, hanem levegőtlen, fonnyadt, nem eleven, hanem életmímelő irodalom.”⁴ A vita azt igazolta, hogy a Helikon és a Szépmíves Céh óvatos irodalompolitikája nem találkozott a helikoni írók többségének jóváhagyásával. A marosvécsi koalíció igen hamar törékenynek bizonyult, hiszen a konzervatív reformerek és a polgári vagy népi radikálisok rejtett nézeteltérése az első adandó alkalmalmmal a nyilvánosság elé került. Az egység váratlan megbomlását egyelőre palástolni tudta az Erdélyi Helikon. A „vallani és vállalni” ankétját lezáró közlemény megpróbálta elutasítani a sajtós vitában elhangzott érveket, és megvédeni a folyóirat és a kiadó addigi vonalát.⁵

A lefolytatott vita mindamellett a helikoni irodalom önismeretét segítette, hatásában megújulási kísérletekre vezetett. A Helikon legalábbis megpróbált válaszolni a változó élet kihívásaira és kérdéseire. Ezek a kérdések a nemzetiségi lét sorskérdései voltak, az erdélyi magyarság fennmaradásával és fejlődésével vetettek számot. E megújulási kísérletek között jött létre Makkai Sándor morális önvizsgálatot hirdető programja, amely a nemzetiségi gondolkodás revízióját sürgette. A *Magunk revíziója* (1931)⁶ című előadássorozat azokat az elveket dolgozta ki, amelyekre a nemzetiségi életnek, Makkai nézete szerint, fel kellene épülnie. Először a nemzetiségi illúziókat, a világháború előtti korból átmentett „hamis tudatot” vetette el: „Tizenkét esztendei kisebbségi sors és élet immár elegendő kellett hogy legyen annak a kötelességnek a meglátására: az erdélyi magyarságnak revízió alá kell vennie életének alapvető kérdéseit. Az erdélyi magyarságnak számolnia kell a tényekkel, amelyek sorsdöntő hatalommal léptek az életébe. Az erdélyi magyarságnak, hogy életben maradhasson, az élet igazságára és ehhez az igazsághoz való engedelmes alkalmazkodásra van szüksége.” A nemzetiségi önvizsgálatnak a történelmi valóságból kell kiindulnia. „Mi — folytatódott Makkai gondolatmenete — Románia polgáraivá lettünk; ennek az országnak törvényei és törvényes rendje a mi életünk meghatározója lett. Mi ennek a rendnek a kereteiben, ezekbe beilleszkedve kell hogy magyarságunkat megtartsuk, nem mások ellen, hanem a magunk öröklött lelki és szellemi egyéniségének békés és munkás érvényesítése érdekében.” Ezek a közösségi érdekek teszik szükségessé a nemzetiségi önvizsgálatot és önrevíziót. Makkai szerint a romániai magyarságnak felül kell vizsgálnia a múlttól vallott felfogását és el kell vetnie öröklött előítéleteit. A közösségi tudatnak meg kell újulnia, a romantikus szemléletet kritikai szemléletnek kell felváltania.

A nemzetiségi egységet a gondolkodás és az érzés egységére kell alapozni; azt az intézményes közösséget, amelyet korábban az állam, a jog és a politika fogott

---

össze, a kulturális és erkölcsi erők kohéziójában születő „lelki nemzetnek” kell felváltania. „Ez a lelki nemzet — állapította meg Makkai — konkretizálódik számunkra a magyar múlt nagy személyiségeinek gondolkozásában, alkotásaiban, jellemében és a magyar szellem műveiben, a tudomány, irodalom, művészet, erkölcsi eszmények, életbölcseesség és szokás területén. Az így konkretizált nemzet lelki valóság, de valóság; élő, ható, formáló, nevelő hatalom. Együttesen egy sajátos lelkület, jellem és élet valósága, mely örökre egybefűzi azokat, akik ennek a Géniusznak szülöttei és neveltjei. Ez a lelki egység közös gondolkozást, életfelfogást és életgyakorlatot teremt, melyet az anyanyelv egysége megörökít, kifejez, hirdet, véd és megerősít.”

A *Magunk revíziója* a kisebbségi sorban élő konzervatív értelmiség megújulási törekvéseit fejezte ki. Azoknak a polgári középrétegeknek: volt köztisztviselőknek, papoknak és szabad pályákon dolgozó értelmiségieknek a nevében beszélt, akik személyes tapasztalatból ismerték a nemzetiségi lét sorskérdéseit, a dolgozó tömegek életét, és kiábrándultak a magyar uralkodó osztályok hagyományos ideológiájából, valamint az eredménytelen és retrográd magyarpárti politikából. Az erkölcsi reform eszméjét azzal is kiegészítette, hogy szociális reformokat sürgetett. Makkai Sándor nem minden keserűség nélkül ítélte el a rang és a vagyon adta kiváltságokat, s utasította el a nemzetiségi társadalomban uralkodó egyenlőtlenséget, a feudális természetű előjogokat. Hangot adott annak a kívánságnak, hogy a nemzetiségi közéletet a dolgozó nép, elsősorban a parasztság tömegeire kell alapozni. Hogy a kisebbségi értelmiségnek, valamint irodalomnak vállalnia kell a tömegek érdekképviseletét. „A romániai magyar kisebbség óriási többsége földművelő nép — szögezte le. — Nem lehet kétséges, hogy a magyarság fennmaradása Erdélyben a nép fennmaradását jelenti. Az sem vitatható ma már, hogy az intellektuális pályán maradtak vagy leendők kis serege nemzeti jelentőséget csak, mint a népért élő, a nép közt élő, a népet szolgáló vezetőréteg nyerhet. (...) Egész lelki és szellemi életünknek, kultúránknak vissza kell hajolnia a néplélek mélységeibe és onnan kell öntudatra hoznia, kimívelnie és a világ előtt is megmutatnia mindazt, amiért joga van élnie a magyarságnak.” Emellett sürgette, hogy a nemzetiségi intelligencia a dolgozó nép soraiból kapjon utánpótlást és kiegészülést, valamint, hogy a magyar munkásságot is kapcsolják be a kisebbségi élet organizmusába.

Makkai Sándor önvizsgálatra és erkölcsi revízióra szólító eszméi igen nagy hatást gyakoroltak a nemzetiségi közéletre és irodalomra. A *Magunk revíziója* élénk visszhangot keltett a helikoni, sőt a haladó magyarországi irodalom körében.⁷ Eszméinek továbbgondolása során azonban kiderült, hogy az erkölcsi revízió önmagában nem jelent elegendő erőt a nemzetiségi megújulásra, új eszmei tájékozódásnak kell következnie, és hathatósabban kell képviselni a nemzetiségi társadalom demokratizmusának ügyét. Krenner Miklós, a nagy tekintélyű közíró *Az erdélyi út*⁸ című tanulmányában sürgette az új orientációt, azt, hogy a kisebbségi közélet a demokratizmus irányába fejlődjék. „A tények világosságánál — szögezte le — nyilvánvaló lett: az erdélyi magyarság mostani életformája tarthatat-

lan. Tehát meg kell változnia, nem gépies elgondolás, hanem az életet biztosító valóságkényszer útmutatása szerint és annak az elvnek alapján, hogy a megújuló közmunkának, az erők fölszivattyúzásának szinte kiaknázatlanul maradt nagy bazeje terjeszkedik el népünkben, hogy az egyetemes munka szelleme még mindig az egészen magba még nem szökkent demokrácia, melyhez akaratlanul is odanyom szellemi s anyagi deformálódásunk. A változás egyik feltétele a saját erőinkből való belső megújulás, vagy amint jódivatú szállóigével mondják: »a magunk revíziója«. Ez a feladat alapján egyszerű: a megfelelő szervezkedés a legjobb alapelveken, vagyis a tényleges erők összefogása, irányítása, kapcsolatban áll új államiságunk lehetőségeivel s okos pozíciócserével a többségi nép irányában főleg a gazdasági egymásrautaltság kihasználásával, amire a gazdasági válság a legidősebb alkalmat kínálja. A másik feltétel, hogy a magyarság egyéb részeivel szorosabb összefüggést létesítsünk. Elsősorban az utódállamokban élő törmelékekkel. Ez sem boszorkányság. Tevékeny akarat és tevékeny szervezkedés kérdése. A történelmi magyarsággal az erkölcsi és szellemi kontaktus ma épp veszélytelenné vált. Gazdasági bajaink nagyobbodása s külpolitikai érdekltsége kizárja minden eddig is alaptalanul emelt gyanúsítás hitelét. A magyar kisebbségek áthidalási tevékenységét az utódállamok és Magyarország között pedig általánosan kívánni fogják.” E gondolatok nyomán határozta meg a kisebbségi közélet új feladatait: „Vissza jobban magunkhoz, az egyetemes magyarsághoz, s oda szorosabban Romániához, Európához és az emberiséghez!” Ez a célkitűzés a Helikon eszmeképző munkájának progresszív távlatait jelölte meg.

Szentimrei Jenő hasonló gondokkal vetett számot és hasonló programot adott. A székely népi radikálisok körében korábban is a nemzetiségi élet demokratizálása mellett lépett fel, s őszinte lelkesedéssel támogatott minden progresszív vállalkozást. A Helikon tőzsgárdájához tartozott, egyszersmind a Korunk munkatársai közé; mintegy közvetítő szerepet töltött be Kós Károly és Gaál Gábor között.⁹ Korán figyelt fel a magyarországi és csehszlovákiai magyar fiatalság haladó szellemű kezdeményezéseire, a Bartha Miklós Társaság és a Sarló munkájára.¹⁰ A transzilván ideológia körül folyó vitákban Budai Nagy Antal 1437-es parasztforradalmának hagyományaira utalt, az erdélyi magyar és román néptömegek közös harcát idézte fel.¹¹ Transzilvánizmusának egyértelműen haladó szerepe, plebejus arculata volt. Ezért figyelte növekvő aggodalommal és élesedő kritikával a nemzetiségi közélet növekvő gondjait; a demokratikus kibontakozás elakadását, a vezető rétegek tehetetlenségét, az egymással versengő felekezetek és csoportok küzdelmét. Általában azt, hogy a kisebbségi társadalom konzerválta a merev szociális elkülönülést, a háború előtt kialakult előjogokat. „Ennyi mindenféle mesterséges választófal, ennyi elfogultság, ennyi rövidlátás és testvértelenség között csoda-e, ha tizenkét esztendő alatt nem tudott egy vezető gondolat kialakulni közöttünk? Hogy nincs egyetlen olyan közös intézményünk, melynek keretei között minden magyar otthon érezné magát. Nincs egy várunk, csak szét-szórt apró erődöcskében vívjuk gerillaharcainkat, ki-ki maga kezére, maga sza-

---

---

kállára. Csoda-e, ha középosztályunk elernyed, földműves és munkásnépünk elidegenedik, bizalmatlan lesz vagy rest a jóra?” — kérdezte keserű szavakkal *Levél Erdélyből* című írásában.¹² És lázadó haraggal sürgette a kisebbségi közélet és művelődés demokratizálását: „Akárki meglássa: ha a magyarság dolga sokáig az urak dolga marad itt Erdélyben, a szegénység dolga is előbb-utóbb a türelmetlenség lesz. (...) Az úri prófétákat nem szenvedheti a nép, amely hozzászokott, hogy a próféták alulról támadjanak s az urakat leckéztessék, s nem az uraktól várja, hogy őt igaz magyarságra kioktassák.”

A helikoni irodalomtól népi elkötelezettséget és demokratikus megújulást várt Szentimrei. Azt, hogy ne pusztán a magyarországi sikereket takarítsa be, hanem adjon kifejezést a dolgozó magyarság szociális és nemzetiségi törekvéseinek is. „Jómagam — vallotta — azt szeretném, ha a meglátott siker útja nem szédítené meg errefelé az embereket. Inkább maradnának továbbra is a maguk problémái között őrlődő s erőnek erejével adni akaró »erdélyi írók«, akik itt égnek fel a népükkel s olykor a népük ellen, de azzal mindig egybeforrást kereső fronton, mint homlokuk körül dicsfényel, de egyre távolabb tőlünk és önmaguktól. Ha fel tudnók csuklani maradék nélkül mindazt, ami bennünk zokog az elnyomott emberért, s ha ki tudnók kacagni a székelyek havasillatú férfikedvét: mi adhatnók a legszebb értékeket a közeljövő magyar irodalmának.”¹³

A helikoni irodalom a megújulás lehetőségét kereste, Makkai Sándor, Krenner Miklós és Szentimrei Jenő eszmetereztető kísérletei a transzilván ideológiába szerttek volna friss vért önteni. Az Erdélyi Helikon szerkesztősége is támogatni kívánta a megújulás ügyét. 1932-ben *Élet és irodalom* címen ankétot szervezett, amelynek feladata az lett volna, hogy meghatározza az irodalom részvételét a társadalom időszerű küzdelmeiben. Az ankéton a Helikon idősebb írói: Makkai Sándor, Reményik Sándor, Kós Károly, Szentimrei Jenő, Tompa László és Molter Károly, valamint fiataljai: Kolozsvári Grandpierre Emil, Szemlér Ferenc és Bányai László fejtették ki nézeteiket. Valamennyien sürgették, hogy az irodalom közelebb kerüljön az élethez és nagyobb erővel vegyen részt a nemzetiségi közélet mozgalmaiban.¹⁴ 1934-ben pedig felhívás jelent meg a folyóiratban, amely falumonográfiák kidolgozására szólított fel, kollektív munkával kívánva megalkotni a romániai magyarság gazdasági, szociális és kulturális helyzetének összefoglaló felmérését. Ezt a munkát ösztönözték a magyarországi falukutató irodalom eredményei is. A vállalkozást az „Ágisz” általános gazdasági szövetkezet közművelődési szakosztálya szervezte, és a helikoni baloldal vezető egyénisége: Kacsó Sándor irányította.¹⁵ A szociográfiai érdeklődés alkalomadtán érdekes falukutató munkát eredményezett,¹⁶ azt azonban, hogy ez a falukutató mozgalommá szerveződjék, megakadályozták a hatóságok intézkedései. Az Erdélyi Helikon értékes irodalomszervező munkát végzett továbbra is, de sajnos már nem volt képes határozottabban követni az új igényeket. 1931-től kezdve, Kuncz Aladár halála után, az akadémizmus jeleit mutatta, noha még mindig a legszínvonalasabb magyar folyóiratok közé tartozott.

A helikoni irodalom intézményei: az Erdélyi Helikon, az Erdélyi Szépmíves Céh kétségtelenül elmaradtak a rohamosan változó nemzetiségi élet mögött. Különösen a Szépmíves Céh, amely a harmincas években sokat veszített korábbi lendületéből, noha ebben az időben is számos irodalmi értéket juttatott el a közönség elé, a többi között Tamási Áron Ábel-trilógiáját, Kós Károly *Az országépítő*, Szántó György *Fekete éveim*, Bánffy Miklós *Erdélyi történet*, Molter Károly *Tibold Márton*, Wass Albert *Farkasverem*, Asztalos István *Elmondja János* című regényeit, Dsida Jenő, Szemlér Ferenc és Kiss Jenő verseskötveit. A Szépmíves Céhnek azonban már csak üzleti érdekei miatt is igen óvatos irodalompolitikát kellett folytatnia: nem állt mögötte számottevő tőkés támogatás, óvakodnia kellett a kockázattól, s nehezen engedhette volna meg a bátrabb társadalomkritikát. Az önállóbb nézetek óvatos elutasítása mégis lételemétől fosztotta meg a kiadót. A nemzetiségi irodalom gondozására és szervezésére hivatott intézmény lassanként egy új „helikoni akadémizmus” vára lett, amely több valószínűsítő és társadalombíró írói alkotás elé sorompót rakott. Elutasította Tamási Áron *Cimeresek*, Kacsó Sándor *Vakvágányon*, Berde Mária *Szentségvivők*, Balázs Ferenc *Rög alatt* és Böződi György *Székegy bánja* című könyveinek megjelentetését. Azoknak a műveknek viszont nyomban szabad utat adott, amelyek megpróbálták kielégíteni a magyarországi „középosztály” eszmei és művészi igényeit, és így üzleti sikerrel bíztak. A Céh 1929-ben megállapodást kötött a budapesti Athenaeummal, 1935-ben a Révaival, és ezzel részben a magyarországi könyvkiadásnak és -piacnak szolgáltatta ki az erdélyi magyar irodalom érdekeit. Többen is megállapították, hogy a magyarországi művelődéspolitikai és könyvkereskedelmi maga céljaira használta ki az erdélyi magyar irodalom kétségtelen közönségsikerét.¹⁷ Szentimrei Jenő fájdalmas nosztalgiával idézte fel a helikoni irodalom kezdeti lendületét, midőn még nem vette szárnyaira az erdélyi könyvet a hírnév és az üzleti siker. „A Helikon tagjai — állapította meg nem kevés iróniával — sorra »beérkeztek», a kisebbségi magyarság tömegei sorra rendre lecsúsztak. (...) A helikon elakademizálódott, természetes olvasótömegei pedig elproletarizálódtak olyannyira, hogy ezeknek hiába is írna, úgysem tudnák megvásárolni. A Helikon írói itt élnek, olvasóikat azonban kénytelenek a határokon túl összeszedni, mert idehaza száraz kenyérre sem telik, nemhogy könyvre.”¹⁸

A Szépmíves Céh óvatoskodó kiadói politikája 1933 tavaszán „írói lázadásra” vezetett. A Céh elutasította Berde Mária *Szentségvivők* című regényét, minden bizonnyal azért, mert nem akarta néhány kulcsfigurájának érzékenységét bántani. Emellett Tabéry Gézának, Molter Károlynak, Bárd Oszkárnak, Endre Károlynak és Szombati-Szabó Istvánnak is voltak sérelmei. A Szépmíves Céh munkájából kiábrándult írók elsősorban Kádár Imrét és Kovács Lászlót tették felelőssé a közös vállalkozás hanyatlásáért és az őket ért sérelmekért. 1933. május 14-én Berde Mária, Tabéry Géza és Olosz Lajos az Arad megyei Kisjenőn közös nyilatkozatot adott ki, amelyhez utóbb még Bárd Oszkár, Károly Sándor, Molter Károly és Szombati-Szabó István csatlakozott. A nyilatkozat a következőket jelentette be: „Számba vettük az okokat, amelyek népünk leszegényedésén kívül a hanyatlást előidézték, valamint ama belső erőket, amelyek rendelkezésünkre állván ma is al-

kalmasoknak látszanak arra, hogy értékeink felmorzsolódását és végpusztulását megakadályozzák. Megállapítottuk megbeszéléseink során, hogy alkotó erőink méltó számban, de parlagon és felhasználatlanul képviselik a romániai magyar-lakta területeken azt a szellemi energiát és színvonalat, amely hivatott arra, hogy a közel két milliós magyar kisebbség kultúráját irányítsa. (...) Sajnos irodalmi vállalkozásaink az utóbbi időben aggasztó tüneteit mutatják annak, hogy közösségünk érdeklődése és megbecsülése, amit a 14 évvel ezelőtt útjára indult avantgarde kivívott, napról napra csökkenőben van az erdélyi irodalommal szemben. (...) Kritika és terméketlen felelősségrevonás helyett ellenben éppen úgy, mint 14 évvel ezelőtt: ismét talpra állunk. Talpra állunk, hogy tovább vigyük ugyanazt az ügyet, amellyel 14 évvel ezelőtt jegyeztük el magunkat — az általános emberi műveltségnek Erdélyben magyar nyelven való munkálását.”¹⁹

A nyilatkozatot kibocsátó írók *Erdélyi Magyar Írói Rend* (EMÍR) néven új írói közösséget alakítottak, amely elsősorban a könyvkiadás fellendítésére vállalkozott. Az EMÍR azoknak a feladatoknak az elvégzésére alakult, amelyeket a Helikon és a Szépmíves Céh elhanyagolt. Az írói függetlenség és a közéleti bátorság eszméjét képviselte, a nemzetiségi társadalom nagy kérdéseivel akart számot vetni. A Helikonnal azonban nem szakította meg az összeköttetést. „Ez a megállapodásunk — hangsúlyozta az idézett nyilatkozat — a marosvécsi Helikonhoz való tartozásunk megőrzésével jött létre (...) Marosvécshez az Erdélyi Magyar Írói Rend alulírott mindhárom alapítóját az el nem szakítható legmelegebb baráti érzés és hét év legszebb írói emlékei fűzik.” Az EMÍR írói ezután is megjelentek a vécsi találkozón, az új közösség mégis önállóan szervezkedett. Erdély számos városában rendezett irodalmi esteket és találkozókat, értékes kiadói tevékenységet folytatott, amelynek során Károly Sándor *Láng*, Berde Mária *Szentségvivők* című regényét és az időközben elhunyt Szombati-Szabó István *Hazajáró lélek* című válogatott verseskötetét adta ki. Az EMÍR íróinak magyarországi népszerűsítése érdekében megállapodást kötött a Nyugat kiadóval, s ennek a megállapodásnak a keretében jelentették meg közösen Berde Mária *Tűzes kemence* és Tabéry Géza *Fekete ablak* című könyvét. Az EMÍR kiadói próbálkozása azonban nem volt hosszú életű, ahogy más kísérletek, ez is megbukott a könyvkiadás és terjesztés általános gondjai következtében.²⁰

Az EMÍR, mint írói közösség és kiadói vállalkozás nem bizonyult tartósnak, mégis azt jelentette, hogy megindult a Helikon lassú bomlása, hogy a marosvécsi koalíció már aligha képes kiegyenlíteni a körében zajló vitákat, a nyilvánosságra jutó nézeteltéréseket. Az Erdélyi Helikon és az Erdélyi Szépmíves Céh óvatos akadémiájának kialakulásával párhuzamosan a helikoni közösség összetartó ereje is meglazult. Berde, Tabéry, Olosz és Bárd az EMÍR körében keresett új közösségi kapcsolatokat, Tamási, Kacsó és Szentimrei mindinkább a „második nemzedék” plebejus demokratizmusában látták a nemzetiségi irodalom valódi megújulásának zálogát, Nyirő József a magyarországi konzervatív nacionalista politika vonzásába került. Kuncz Aladár és Szombati-Szabó István korai halála

éppúgy súlyos veszteséget okozott, mint Áprily Lajos, Hunyady Sándor, Bartalis János, majd Makkai Sándor Magyarországra való költözése. (Bartalis később visszatelepült.) Már Áprily 1929-es repatriálása is nagy megdöbbenést keltett: „erdélyi végzetünk egy új, fájó dokumentuma az ő távozása — írta Berde Mária —, íme, ismét egy, akinek elsorvadtak idefogódzó gyökérszálai.”²¹ Holott nem Áprily „gyökérszálai” sorvadtak el, hanem egyszerűen tarthatatlannak érezte a maga és családja helyzetét a kisebbségi élet nehéz körülményei között. Ahogy búcsúversében írta: „Sic Fata Volunt” (*Így akarja a sors*).

Ennél is keserűbb közhangulatot okozott Makkai Sándor 1936-os távozása és az ezt követő sajtóvita. Makkai *Nem lehet*²² című írásában tárta fel repatriálásának magyarázatát. A mostoha kisebbségi viszonyokat okolta mindenekelőtt: „nem tudom elképzelni a kisebbségi életnek semmiféle emberhez méltó elrendezését, mert magát a kisebbségi »kategóriát« tartom emberhez méltatlannak és lelkileg lehetetlennek”. „Nem azt jelenti ez — folytatta —, hogy a kisebbségi magyarság máról holnapra eltüntethető vagy beolvasztható lenne, hiszen szolgasorsban, lefokozott életformák között hosszú időig el lehet tengődni, de nem lehet fejlődőképes nemzeti életet élni, ez pedig az új Európában annyit jelent, hogy nem lehet embernek lenni. (...) Az a tény, hogy az illető ország közügyeiből a kisebbség kiszorítottatik, önmagában nézve talán nem jelentene veszteséget, de ennek szükségszerű következménye lesz az, hogy a maga életének közügye elszürkül, saját belső társadalmában keletkeznek, önhibáján kívül, lekicsinyített szempontok és kicsinyes érdekellentétek. Az összeszorított élet fülledtségében az ítélkezési és értékelési szempontok lassan eltörpülnek.” E szorongató gondok láttán vont a végső következtetést: „A kisebbségi sors nem politikai lehetetlenség, vagy legalábbis nemcsak az, hanem erkölcsi lehetetlenség.”

Makkai távozását széles körű vita követte, amely a „nem lehet” keserű vallomását próbálta megcáfolni, egyszersmind igazolni a kisebbségi helytállás erkölcsi kötelességét.²³ A távozó püspök nyilatkozata a nemzetiségi irodalom régi félelmét szólaltatta meg, rejtett sebeket tépett fel, valóban a kisebbségi lét legnagyobb gondjára: a megmaradásra kérdezett. Pedig nem a megmaradás vált kérdésessé, inkább egy ideológia. A romániai magyar középrétegek transzilván ideológiája, amely már nem adott elég védelmet, nem tűzött ki megfelelő célokat a harmincas évek új lángra lobbanó nacionalista veszélyei között. A megmaradás nagy sorskérdésére ekkor már az „erdélyi gondolat” magában nem válaszolhatott. Új nemzetiségi ideológiának kellett születnie, amely leszámolva a szép történelmi illúziókkal elfogadja a kisebbségi élet nehéz realitásait, és a többi demokratikus mozgalommal szövetségben lép fel a nemzetiségi jogok védelmében. Ennek az új ideológiának a kialakítását igazán már nem tudta vállalni a Helikon, a marosvécsi közösség megújulási törekvései ezért teljesen nem érthették el céljukat.

Jegyzetek

- ¹Vallani és vállalni. Erdélyi Helikon, 1929. 623-625.
- ²Brassói Lapok, 1929. okt. 16.
- ³*Tabéry Géza*: A gyáva erdélyi magyar irodalom. Nagyvárad, 1929. okt. 20.; Mi volt az erdélyi írók gyávasága? *Ellenzék*, 1929. okt. 20.; *Kádár Imre*: Hát gyávák voltunk-e? Brassói Lapok, 1929. okt. 23.; *Kacsó Sándor*: Én vallottam, ti tagadtatok! Uo. 1929. okt. 27.; *Gaál Gábor*: Gyávák-e az erdélyi írók? *Korunk*, 1929. 11. sz. 829-832.; *Franyó Zoltán*: Az erdélyi írók gyávasága. Uo. 1929. nov. 3.; *Károly Sándor*: Nézzük hát: ki a gyáva? Uo. 1929. nov. 10.; *Kádár Béla*: A végszó jogán. Az olvasó hozzászólása a gyávaság problémájához. Uo. 1929. nov. 17.; *Tamási Áron*: Így van. Erdélyi Helikon 1929. 695-698.; *Szántó György*: Up to date. Uo. 1929. 698-700.; *Heinrich Zillib*: Gyávák-e az erdélyi költők. Uo. 1930. 52-54.
- ⁴Így van. Erdélyi Helikon, 1929. 695-698.
- ⁵*Molter Károly*: Enyveshát. Erdélyi Helikon, 1930. 94-96. A vita irodalomtörténeti összefoglalása: *Tóth Sándor*: „Vallani és vállalni”, avagy vita az írók gyávaságáról. *Korunk*, 1971. II. 1839-1845. Új szempontú feldolgozása: *Kántor Lajos*: Erdélyi írástudók egy vita tükrében. *Utunk* 1981. 10. sz. „...vegyenek részt az Erdélyi Helikon feljavításában”. Uo. 11. sz., Vita a gyávaságról. Uo. 12. sz. *Vö. Uő*: Játék vagy program? = Irodalomtudományi és stilisztikai tanulmányok, 1981. Szerk. *Láng Gusztáv* és *Szabó Zoltán*. Bukarest, 1981.
- ⁶In: Az élet kérdezett. Bp. 1935. 1. 207-256.
- ⁷*Vö. Kós Károly*: Programadás és programvállalás. Erdélyi Helikon, 1931. 257-259.; *Kovács László*: Makkai Sándor öt előadása. Uo. 1931. 173.; *Móricz Zsigmond*: Magunk revíziója. *Nyugat*, 1931. 1. 565-575.
- ⁸Erdélyi Helikon, 1931. 603-616.
- ⁹*Vö. Balogh Edgár*: Szentimrei Jenő közírása. = *Szentimrei Jenő*: Sablon helyett csillag. (Bevezető.)
- ¹⁰*Vö*. Fiatal magyarok. Erdélyi Helikon, 1929. 645-647.; A Vetés meg a Sarló. *Vö*. 1929. 738-740.
- ¹¹Ama bizonyos erdélyi gondolat. (1929) = Sablon helyett csillag. 91-95.
- ¹²Erdélyi Helikon, 1931. 233-238.
- ¹³Erdély tízéves magyar irodalma. *Nyugat*, 1930. I. 537-544.
- ¹⁴Élet és irodalom. Az Erdélyi Helikon ankétja. Erdélyi Helikon, 1932. 3-15., 111-116., 190-197.
- ¹⁵Két felhívás. Erdélyi Helikon, 1934. 76-79.
- ¹⁶*Botos János*: Erdélyi falu társadalmi rajza 1930-ban. Erdélyi Helikon, 1930. 827-835. és 1931. 63-71.
- ¹⁷*Vö. Komlós Aladár*: Az utódállami irodalom pesti konjunktúrája. *Toll*, 1929. 9. sz. 44-45.; *Gaál Gábor*: Az Erdélyi Helikon. A kiadó. (1935) = Válogatott írások. Bukarest, 1964. I. 557-561.; *Ligeti*: Súly alatt a pálma. 163-165.
- ¹⁸Ki a szalonból az ugarföldekre! (1936) = Sablon helyett csillag. 321-325.
- ¹⁹Idézi: *Ligeti*: Súly alatt a pálma. Kolozsvár, é. n. 159-160.
- ²⁰*Vö. Tabéry Géza*: Egy romantikus irodalmi csoportosulás. = Két kor küszöbén. Önélet-írások. Szerk. *Robotos Imre*. Bukarest, 1970. 301-314.
- ²¹Áprily elmegy. *Pásztortűz*, 1929. 338.
- ²²Láthatár, 1937. 2. sz. 49-53.
- ²³*Vö. Reményik Sándor*: „Transzilvánia kiürítése”. *Pásztortűz*, 1936. 259-260.; *Tamási Áron*: Mind magyarok vagyunk. (1937) = Virrasztás. Bp. 1943. 288-291.; *Bányai László*: Makkai Sándor és a kisebbségi jövő. (1937) = Hosszú mezsgye. Bukarest, 1974. 102-107.; *Ligeti*: Súly alatt a pálma. 139-140.

Székely Útkereső
Irodalmi és művelődési folyóirat
VII.

A Székely Útkereső repertórium
1990 (I. évf.) — 1999 (X. évf.)

Összeállította: Beke Sándor

Sorrendi mutató

1990. 1. szám

- Csutak Levente: Székely Útkereső fejléc (Grafika)
Csutak Levente: Apáczai (Metszet)
Reményik Sándor: Az ige (Vers)
Beke Sándor: Beköszöntő helyett (Cikk)
Lőrincz József: Korkérelem és parancs (Cikk)
Molnos Zoltán: Fanyar mosoly (Festmény)
Kovács Sándor: A leírt szó súlya (Cikk)
Békés Gellért: Húsvét (Vers)
Szalay Ernő: A székelyudvarhelyi szabad szakszervezetek szövetségének megalkulásáról (Cikk)
Erdélyi Miklós: Kedves Barátaink! (Levél)
Deák Zoltán: Villáminterjú a székelyudvarhelyi „Kacsó András” népi együttesről (Interjú Orbán László táncmesterrel)
Csedő Attila fotója
Nyirő József (A Magyar Életrajzi Lexikon 1969-es szócikke a *Magvető* rovatban)
Nyirő József: A vén cigány (Novella)
Kányádi Sándor: Könyvjelző (Vers)
Gy. Szabó Béla: Gyilkos-tó (Fametszet)
Szócs Géza: Kérdések a XXVI. század költőjéhez (Vers)
-
-

- Csutak Levente: Eroica (Metszet)
 Beke Sándor: A szavak vérpadán (Vers)
 Beke Sándor: Tavaszodik a Budvár felé (Vers)
 Kovács Sándor: „A szabadság mértéke az igazság” (Cikk)
 Petőfi Sándor: A székelyek (Vers)
 Kós Károly: Küküllőmenti fejfa (Rajz)
 Róth András Lajos: Bevezető (Balás Gábor *A székelyek nyomában* című tanulmány-sorozatához)
 Balás Gábor: A székelyek nyomában (Részlet a műből)
 Cseke Péter: Hazatérő szavak (Riport)

1990. 2. szám

- Csutak Levente: Orbán Balázs (Metszet)
 Jules Michelet: Nem lehet egy nemzetet kiirtani (Részlet a szerző *Lengyel- és Oroszország Kosciuszko legendája* című, 1855-ben megjelent könyvéből)
 Róth András Lajos: Múlt idő jelen időben? (Cikk)
 Jakab Antal, dr.: Tiltakozó távirat (Távirat)
 Egyed Ákos: Mátyás király emlékezete (Tanulmány)
 Veres Péter: Mátyás király (Metszet)
 Tőkés István, d. dr.: Feltámadás (Húsvéti elmélkedés)
 Imreh István: A példázatot termő élet (Esszé Orbán Balázs halálának 100. évfordulójára)
 Orbán Balázs *A Székelyföld leírása* című első kötetének címlapja (Fotó)
 Orbán Balázs *Kelet tündérvilága* című fordításkötetének címlapja (Fotó)
 Tamási Áron (A Magyar Életrajzi Lexikon 1969-es szócikke a *Magvető* rovatban)
 Tamási Áron: Beszédes út hazafelé (Részlet a *Szülföldem* című regényéből)
 Nagy Imre: Tamási Áron (Rajz)
 Lőrincz József: Vershódító kalauz (Recenzió Markó Béla *Olvassuk együtt* című kötetéről)
 Kovács András Ferenc: Az lovának szól (Vers)
 Lőrincz József: Férfinyaram (Vers)
 Deák Zoltán: Hazatérés (Vers)
 Balás Gábor: A székelyek nyomában. 2. Etele népe (Részlet a műből)
 Marosvásárhely címere. A legrégebb székely nemzeti címer (Rajz)
 Gálfalvi Sándor: Legkedvesebb emlékeink... (Irodalomtörténeti jegyzet)
 Fülöp Lajos: Iparosság a hajdani Székelykeresztúron (Cikk)
 Kovács Sándor: Csíksomlyó, a Székelyföld Rómája (Cikk)
 A csíksomlyói Mária-szobor (Metszet)
 Cseke Péter: Hazatérő szavak (Riport — folytatás az 1. számból)

1990. 3. szám

- Csata Attila: Gyökerek (Rajz)
 Szenyei Sándor: Levélféle régi baráthoz (Cikk)
 Páll Szilárd: Mikor szólal meg az ötágú síp? (Cikk)
 Beke Sándor: Játékvonattal a halál küszöbén (Vers)
 Molnárné Hubbes Éva: Orbán Balázs — Torda város díszpolgára (Tanulmány)
 Orbán Balázs Torda várostól kapott díszpolgári oklevele (Fotó)
 Vofkori László, dr.: Lesz-e Udvarhely megye? (Cikk)
 Veress Dániel: Zágoni Mikes Kelemen honszeretete (Tanulmány)
 Mikes Kelemen (Rajz)
 Zsigmond Győző: „Úgy szeretjük mi is Transilvaniát, hogy nem feledhetjük Erdélyt” (Mikes Kelemen bemutatása a *Magvető* rovatban)
 Mikes Kelemen: Törökországi levelek. 14. levél, 62. levél (Fiktív levelek)
 Mikes Kelemen *Törökországi levelek* című könyvének címlapja (Fotó)
 Cseke Gábor: A mártírium három állapota (Vers)
 Lendvay Éva: Kiveszőben (Vers)
 Balás Gábor: A székelyek nyomában. 3. Küver fiai és a Csaba-monda (Részlet a műből)
 Kopjafa (Rajz)
 Nagy Olga: Gyűjtsünk népi elbeszéléseket! (Cikk)
 Régi csíksomlyói búcsúsének (Egyházi ének)
 Orbán Endre grafikája
 Cseke Péter: Hazatérő szavak (Riport — folytatás a 2. számból)

1990. 4-5. szám

- Nagy Imre fametszete
 Szekfű Gyula: Széchenyi a kisebbségi kérdésről (Cikk)
 Széchenyi István (Korabeli festmény)
 Egyed Ákos: Széchenyi István és a nemzeti önismeret (Tanulmány)
 Benkő András: „A múltra emlékezünk, miközben a mára gondolunk”. Szász Károly (Zenetörténeti tanulmány)
 Szimonidesz Lajos: A magyar vallás. I. (Tanulmány)
 A lázadó Koppányt Szent István király lefejezteti (Festmény)
 Orbán Balázs — korok tükrében (Szemelvények)
 Mészely József: Lőrincz György az erdélyi... (A szerző bemutatása a *Magvető* rovatban)
 Lőrincz György: Egy nagy ember árnyékában — részlet (Elbeszélés)
 Csata Attila: Örökség (Rajz)
 Cseke Gábor: Hűlő ház (Vers)
-

- Mészely József: Ha nem füttyülnék (Vers)
 Fábián Imre: Ki tetőtől talpig (Vers)
 Fábián Imre: Eltemetett vers (Vers)
 Zsigmond Győző: Eszedbe jut (Vers)
 Benedek Elek: Csicsér (Monda)
 Csutak Levente: In memoriam Benedek Elek (Grafika)
 Fábián Imre: Katalinka férjhez megy (Mese)
 Weöres Sándor: Ha a világ rigó lenne (Gyermekvers)
 Fábián Imre: Álmom (Gyermekvers)
 Ferenczes István: Kisvasút (Gyermekvers)
 Papp Attila: Papírrepülő (Gyermekvers)
 Lőrincz József: Az illemváltás sikeréért (Tanulmány)
 Nagy Olga: Egy megrázó népi elbeszélés (György Zsuzsa *Nebéz sorsú édesanyám* című elbeszélése)
 Gy. Szabó Béla fametszete
 Balás Gábor: A székelyek nyomában. 4. (Részlet a műből)

1990. 6. szám

- Gy. Szabó Béla fametszete
 Václav Havel: Az igazság az, ami szabaddá tesz (Tanulmány)
 Reményik Sándor: A legszebb szó (Vers)
 Szimonidesz Lajos: A magyar vallás. II. (Tanulmány)
 Előkelő magyar lovas sírja a honfoglalás korából (Rajz)
 Kozma Mária: Makkai Sándorra emlékezve (Pályakép)
 Makkai Sándor portréja (Fotó)
 K. M.: Makkai Sándor... (A szerző bemutatása a *Magvető* rovatban)
 Makkai Sándor: A született nagyság (Bevezető sorok egy Bethlen Gábor tanulmányhoz)
 Bethlen Gábor (Grafika)
 Tompa Gábor: Égbolt, madárraj, reménység (Vers)
 Tompa Gábor: Verslevél-töredék eltávozott barátaimhoz (Vers)
 Beke Sándor: Vendégek (Prózavers)
 Beke Sándor: A hallgatás csöndjében (Vers)
 Cseke Gábor: A kiadó hírnevéhez méltón. Beszélgetés H. Szabó Gyulával, a Kriterion Könyvkiadó igazgatójával (Interjú)
 Fazakas István: Pázmány Péter ébresztése (Tanulmány)
 Pázmány Péter (Festmény)
 Török László aforizmái
 Balás Gábor: A székelyek nyomában. 5. (Részlet a műből)
 Erdély címere (Rajz)
-

1990. 7. szám

- Nagy Imre fametszete
Szabó Barna: Tanügyi gondok és vádak ütközőjén (Interjú Asztalos Ferenc-
cel)
Kányádi Sándor: Öreg iskola ünnepére (Vers)
Fekete János: A székely vértanúk (Tanulmány)
Biró Gábor grafikája
Babits Mihály: Kölcsey (Esszé)
Juhász Gyula: A Hymnus (Vers)
Vörösmarty Mihály: Kölcsey. „Meg ne ijedjete...” (Vers)
Vörösmarty Mihály: Kölcsey. „Nap vala értelmed...” (Vers)
A csekei Kölcsey-kúria 1853-ban (Rajz)
Ez a világpolgár... (Vallomások Kölcseyről a *Magvető* rovatban)
Kölcsey Ferenc: Mohács (Értekezés)
Kölcsey Ferenc: Parainesis (Értekezés)
M. Kiss József: Kölcsey (Metszet)
Kölcsey Ferenc: Kölcsey (Verstöredék)
Kölcsey Ferenc: Vigasztalás (Vers)
Kölcsey Ferenc: A szabadsághoz (Vers)
Kölcsey Ferenc dolgozószobája Szatmárcsekén (Rajz)
Szimonidesz Lajos: A magyar vallás. III. (Tanulmány)
Torockai Wigand Ede: A csillagos ég (Rajz)
Gálfalvi Sándor: Amikor a selejt bűn... 1. (Tanulmány)
Bálint László: „A családnak vissza kell térnie Isten teremtő tetteinek eredeté-
hez” (Esszé)
Balás Gábor: A székelyek nyomában. 6. Csíkország elfoglalása (Részlet a mű-
ből)
Csík-Gyergyó-Kászonszék címere (Rajz)

1990. 8-9. szám

- Kós Károly rajza
Kardalus János: Mit jelent a székelyek útkeresése? (Cikk)
Budaházi Emese: „Nemcsak negatívum lehet szenzáció”. Beszélgetés Udvari
Gáborral, a Budapesti Felsőfokú Újságíró Szaktanfolyam vezetőjével (Interjú)
Szimonidesz Lajos: A magyar vallás. IV. (Tanulmány)
Szent István harca Gyulával (Festmény)
Joseph Ratzinger: Adventi gondolatok (Értekezés)
József Attila: Karácsony (Vers)
Babits Mihály: Karácsonyi ének (Vers)
Cseke Péter: „Van itt valaki?” (Esszé)
-
-

- Szócs Géza: Vass Levente. 1955–1979. (A szerző bemutatása a *Magvető* rovatban)
- Vass Levente: Az út (Novella)
- Csutak Levente: Ex libris (In memoriam Vass László Levente)
- Vass Levente: Kiegyezés után, előtt (Vers)
- Vass Levente: x x x (Vers)
- Vass Levente: A házba minden állat visszatér (Vers)
- Vass Levente: Így (Vers)
- Vass Levente: hazatalálok (Vers)
- Szócs Géza: Vass Levente oszlopai (Cikk)
- Csutak Levente: Ex libris
- Ugron Levente: Üzenetek a Holnap városából (Recenzió a *Gyakorlótér — Üzenetek a Holnap városából* című verseskötetről)
- Gittai István: Üzenet (Vers)
- Fábián Sándor: A kísérlet felé (Vers)
- Pataki István: Zsoltár (Vers)
- Máté Imre: Öreg (Vers)
- Szűcs László: Vészkijárat (Vers)
- Sall László: Ellenfényben (Vers)
- Zudor János: Szonett (Vers)
- A szófogadó lány (Bolgár népmese — Bán Péter fordítása)
- A róka, a seregély meg a varjú (Lett népmese — Bán Péter fordítása)
- Fábián Imre: Hűvös éjszaka (Gyermekvers)
- Papp Attila: Télelő (Gyermekvers)
- Mészely József: Kínálgató (Gyermekvers)
- Beke Sándor: A homokóra (Gyermekvers)
- Cseh Károly: Szökés (Gyermekvers)
- Ráduly János: Hófehérke (Gyermekvers)
- Firtos (Monda)
- Gálfalvi Sándor: Amikor a selejt bűn... 2. (Tanulmány)
- György Attila: A keresztény hitről (Cikk)
- Balás Gábor: A székelyek nyomában. 7. A háromszéki letelepedés (Részlet a műből)
- Háromszék címere (Rajz)

1991. 1-2. szám

- Kós Károly rajza
- Róth András Lajos: Visszaemlékezések egy sötétebb korra (Bevezető sorok az új rovathoz)
- Páll D. Erzsébet: A szenvedés tisztít (Cikk)
- A Torontói Magyar Emberi Jogok Fórumának levele a szerkesztőséghez

Még egyszer az udvarhelyi nyelvrendeletéről (Idézet a *Székely Közélet* 1928-as évfolyamából)

Benkő András: Zenetörténetünk. Bevezető sorok (Tanulmány)

Bakay Kornél: Az államalapító Szent István király és a koronázási palást (Tanulmány)

Görömbei András: Nagy Gáspár (A kortárs magyarországi költő bemutatása)

Nagy Gáspár: Utazás I. (Vers)

Cs. M.: Bevezető (az induló néprajzi rovathoz)

Balázs Géza: A mai folklórműfajok gyűjtéséről (Tanulmány)

Liszka József: Megalakult a Csehszlovákiai Magyar Néprajzi Társaság (Tanulmány)

Csomortáni Magdolna: Közelmúltunk képei (Recenzió Kántor László *Túlélő képek* című kötetéről a *Magvető* rovatban)

Balogh Edgár: Intés a magányból (Esszé)

Horváth Imre: Meddő dolgok (Vers)

Bözödi György: Ahonnan elindulunk. Szemelvény (Emlékirat)

Sütő András: A vámosok mindig éberek, ha sírhant rejlik a kezításkában (*mozaike*) (Útjegyzet — szemelvény)

Kányádi Sándor: Szürke szonett (Vers)

Beke György: Mosoly szaladt az arcomra... (Vallomás)

Farkas Árpád: Egyszer majd arcom is elkészül (Vers)

Penckófer János: A művészetnek szárnyalnia kell (Benkő György beregszászi festőművész pályaképe)

Benkő György beregszászi műtermében (Fotó)

Beke Sándor: Verset mond Zakariás Melinda (Vers)

Beke Sándor: A havasi gyopár (Vers)

Beke Sándor: Az utolsó megcímzetlen levél (Vers)

Benkő András: Verdi (Esszé)

Giuseppe Verdi (Fotó)

György Attila: Isten léte (Esszé)

Balás Gábor: A székelyek nyomában. 8. Az Aranyoshoz település (Részlet a műből)

Aranyosszék címere (Rajz)

A szám közli Sütő András, Beke György, Kányádi Sándor és Farkas Árpád arcképeit.

1991. 3. szám

Balla Árpád: Csillag a máglyán (Fotó)

Balogh Edgár: Erdélyi levél Párizsba (Cikk)

Reményik Sándor: Atlantisz harangoz (Vers)

Hargita megye magyar nyelvű időszak kiadványai (Összeállította: Kelemen Katalin)

Vofkori György: Székely gőzös: Héjjasfalva — Székelyudvarhely 1888 (Tanulmány korabeli fotóval)

Ferenczi István: Gondolatok a székelyek korai történetéről. I. (Tanulmány)

Benkő András: Zenetörténetünk. 1. Őstörténet (Tanulmány)

Csomortáni Magdolna: Az élszó dicsérete (Recenzió Nagy Olga *Világgá futó szavak* című kötetéről)

Jakab Csaba: Gyepesi ház (Festmény)

Nagy Olga: Bár a Maros megyei... (Írói vallomás a *Magnetó* rovatban)

Nagy Olga: Gyilkosok (Gyűjtés népi elbeszélőktől)

Molnos Zoltán: Ima (Festmény)

Lendvay Éva: A szomjazóhoz (Vers)

Lendvay Éva: Egyszercsak szó nélkül (Vers)

Lendvay Éva: Önéletrajz (Vers)

Jakab Csaba: Szemlér Ferenc portréja (Grafika)

Róth András Lajos: „Nemzetiségünk jövőjéről akar szólni a következő hónapok és évek Korunkja”. Beszélgetés Kántor Lajossal, a Korunk főszerkesztőjével (Interjú)

A Korunk című folyóirat címlapja (Fotó)

Hajdu Gábor: Cseh Károly versei (A költő bemutatása)

Cseh Károly: Nyílik a pillanat (Vers)

Cseh Károly: Árnyalatok (Vers)

Cseh Károly: Kakukkszó (Vers)

Cseh Károly: Körvadászat (Vers)

Cseh Károly: Kor(A)sötét (Vers)

Cseh Károly: Üzenet (Vers)

Gy. E.: Békési Imre, az egykori... (Bevezető írás a *Hosszú útnak pora* című regényhez)

Gyárfás Endre: Hosszú útnak pora (Regényrészlet)

Nagy Olga: Mit tanulhattok a mesétől? (Esszé)

Beke Sándor: Elek apó meséje (Gyermekvers)

Hajdu Gábor: Hit (Esszé)

Ferenczi Géza: Elmefuttatás a magyar rovásírásról. 1. (Tanulmány)

A nikolsburgi rovásbetűsor (Ábra)

1991. 4. szám

Nagy Imre: Zsögödi táj (Metszet)

Simon G. Anna: „Lépteik elnémultak, már hiába várjuk” (Vallomás)

Cselényi Béla: Vass Levente emlékére (Vers)

Jakobovits Miklós: A múzeumokról (Esszé)

- Ferenczi István: Gondolatok a székelyek korai történetéről. II. (Tanulmány)
- Balácsi Dénes: Merre tart a Kriza János Néprajzi Társaság? (Cikk)
- Kozma Mária: Mikó Imre születésének 80. évfordulójára emlékezünk (Esszé)
- Mikó Imre: Egy öregúr baktat (Részlet *Az utolsó erdélyi polihisztor* című regényből)
- Brassai Sámuel portréja (Fotó)
- Tankó Gyula: Gyimesiek a pünkösdi búcsún (Cikk)
- Márton Áron püspök Gyimesfelsőlokon (Fotó)
- Csomortáni Magdolna: Károlyi Gáspár emlékezete (Esszé)
- Csomortáni Magdolna: Kozma Mária írói világáról (Esszé a *Magvető* rovatban)
- Kozma Mária: Párbeszéd (Regényrészlet)
- Kozma Mária *Idővallató* című kötetének címlapja (Fotó)
- Beke Sándor: Zsalugátes ablak (Vers)
- Beke Sándor: A szavak árnyékában (Vers)
- Beke Sándor: Utószó helyett (Vers)
- Beke Sándor: Vannak hajók (Vers)
- Lőrincz József: Nagy Imre „fölgengő” fekete-fehérje (Esszé)
- Nagy Imre: Önarckép (Metszet)
- Vofkori György: A petróleumlámpától a villanyégőig Székelyudvarhelyen. 1. (Tanulmány)
- Az udvarhelyi villanytelep „hajtóerői” 1908-1960 között (Fotó)
- Benkő András: Zenetörténetünk. 2. Középkor. Egyházi zene. I. (Tanulmány)
- Nagy Olga: A sok ezer éves mese. 1. (Esszé)
- Ráduly János: Nyárutó (Gyermekvers)
- Ráduly János: Hét határon (Gyermekvers)
- Ráduly János: Szitakötőtánc (Gyermekvers)
- Ráduly János: Hullócsillag (Gyermekvers)
- Ráduly János: Este későn (Gyermekvers)
- Benkő András: Szabó András születésének 120. évfordulóján. A székelyudvarhelyi műfordítóra való emlékezés (Portré)
- Ferenczi Géza: Elmefuttatás a magyar rovásírásról. 2. (Tanulmány)
- A humoródkarácsonyfalvi szöveg (Ferenczi Géza rajza)

1991. 5-6. szám

- Csutak Levente: Liszt (Grafika)
- Fodor Sándor: Ha kiindulsz Erdély felől... (Cikk)
- Reményik Sándor: Mindenki a magáét (Vers)
- Róth András Lajos: A székelyföldi kultúra szolgálatában. Beszélgetés Ferenczy Ferenc úrral, Székelyudvarhely polgármesterével (Interjú)
- Ferenczi István: Gondolatok a székelyek korai történetéről. III. Újabb nézetek a székelyek hun származásával kapcsolatban. 1. (Tanulmány)
-

- Cseke Péter: Aki mindent előre látott. Jancsó Béla életpályájának a bemutatása (Tanulmány)
- Horpácsi Sándor: „Rémes valóság”. Csiki László két könyvéről (Irodalomkritika)
- Csiki László: A monológ (Vers)
- Beke Sándor: Sétányok, gesztenyefasorral (Prózavers)
- Beke Sándor: A második végtelen (Prózavers)
- Benkő András: Liszt-évfordulón (Esszé)
- Kozma Mária: 200 éve született Katona József (Esszé)
- Katona József (Rajz)
- Lendvai Éva: Első verskötetem... (Önéletrajzi írás a *Magvető* rovatban)
- Lendvai Éva: Kövek között (Önéletrajzi írás — részlet)
- Jakab Csaba: Gyepesi füzek (Rajz)
- Váli József: Itthon (Vers)
- Váli József: Egyszerű (Vers)
- Váli József: Noktürn (Vers)
- Vass László Levente *Egyedül az éjszakában* című kötetének címlapja (Hirdetés — fotó)
- Kelemen Katalin: 200 éve született Széchenyi István (Esszé)
- Jakab Csaba: Széchenyi (Rajz)
- Komoróczy György: Lehet vagy nem lehet? Rendhagyó beszélgetés Cseke Péter íróval (Interjú)
- Cseke Péter portréja (Fotó)
- Balla Zsófia: Ameddig élsz (Vers)
- Benkő András: Zenetörténetünk. 3. Középkor. Egyházi zene. II. (Tanulmány)
- Vofkori György: A petróleumlámpától a villanyégőig Székelyudvarhelyen. 2. (Tanulmány)
- Székelyudvarhely egykori áramfejlesztői (Fotó)
- Nagy Olga: Hogyan születtek meg a sárkányok és társaik? 2. (Esszé)
- Beke Sándor: Őszi ének (Gyermekvers)
- Tamási Áron: Élni és írni (Önéletrajzi vallomás)
- Kozma Mária: Hányszor leírták... (Bevezető Szőcs János *A moldvai csángó magyarokról* című tanulmányorozatához)
- Szőcs János: A moldvai csángó magyarokról. „Esdve kértek magyar papot” (Tanulmány)

1992. 1-2-3. szám

- Csutak Levente: Kőrösi Csoma Sándor (Metszet)
- Róth András Lajos: Útkeresőben (Esszé)
- Encyclopaedia Hungarica (A Kanadában megjelenő Enciklopédia szerkesztőbizottságának Általános Tájékoztatója)
-

Bemutatkozik a Székely Útkereső szerkesztősége (Beke Sándor, Balázs Dénes, Csomortáni Magdolna, Gyöngyössy János, Kelemen Katalin, Kozma Mária, Róth András Lajos fotója és életrajzi adatai)

Ferenczi István: Gondolatok a székelyek korai történetéről. IV. Újabb nézetek a székelyek hun származásával kapcsolatban. 2. Mi a köze Csaba „királyfi-nak” a székelyekhez? 1. (Tanulmány)

Kelemen Katalin: Kőrösi Csoma Sándor emlékezete (Esszé)

Tankó Gyula: A gyimesi csángók származástudata (Tanulmány)

Gyimesi csángók (Fotó 1905-ből)

Balogh Edgár: Töprengés Vargyas sorsáról (Cikk)

Jakab Csaba: Gyepesi patak (Festmény)

Barabás István: Lapszemle — madártávlatból (Cikk)

Romániai magyar folyóiratok fejléce (Fotómontázs)

Horpácsi Sándor: Vérbosszú Bácskában (Irodalomkritika)

Cseres Tibor (A Kortárs Magyar Írók Kislexikonának 1989-es szócikke a *Magvető* rovatban)

Cseres Tibor: Még egyszer Bezdánról (Részlet a *Vérbosszú Bácskában* című regényből)

Molnos Zoltán: Halál (Festmény)

Nagy Gáspár: Utazás III. (Vers)

Jancsik Pál: Sorok Brâncuși Végtelen oszlopára (Vers)

Beke Sándor: Yesterday the arts died (Vers)

Beke Sándor: Rózsakereszt (Vers)

Bertényi Iván: Erdély címere (Tanulmány)

Erdély címere (Rajz)

Reményik Sándor: Erdély magyarjaihoz (Vers)

Bakay Kornél: A Magyar Szent Korona védelmében. I. (Tanulmány)

A királyi vár Szt. Korona őrsége (Fotó)

A magyar korona (Fotó)

Penckófer János: Hírek Kárpátaljáról (Hírek)

Benkő András: Zenetörténetünk. Egyházi zene. III. 4. Középkor (Tanulmány)

Kardalus János: Párhuzamok (Cikk)

Nagy Olga: Egy gyermekkori emlék (Önéletrajzi írás az *Írók emlékeznek* című rovatban)

Nagy Olga: A szabadító hős. 3. (Esszé)

Ráduly János: Csillagvers (Gyermekvers)

Ráduly János: Zajlik a jég (Gyermekvers)

Ráduly János: Tavaszi vers (Gyermekvers)

Penckófer János: Harmadnapra (Novella)

Szócs János: A moldvai csángó magyarokról. „Mi, Bákó vármegyebeli magyarok” (Tanulmány)

Lőrincz György *Kiment a fény a szememből* című kötetének címlapja (Reklám — fotó)

1992. 4. szám

- Gy. Szabó Béla: Kálvária (Metszet)
 Babits Mihály: Erdély (Vers)
 Tankó Gyula: Szent László a gyimesiek tudatában és legendáiban (Tanulmány)
 Szent László harca a kunokkal (Rajz)
 Szent László (Rajz)
 Ferenczi István: Gondolatok a székelyek korai történetéről. V. Mi a köze Csaba „királyfinak” a székelyekhez? 2. (Tanulmány)
 Horpácsi Sándor: A Sátán fattya (Irodalomkritika)
 Horváth Sándor: Kárpátalja XX. századi... (Nagy Zoltán Mihály bemutatása a *Magvető* rovatban)
 Nagy Zoltán Mihály: Azon a télen (Részlet *A Sátán fattya* című kisregényből)
 Molnos Zoltán: A föld halála (Festmény)
 Beke Sándor: Bi(n)g bang (Vers)
 Nagy Irén: Hódoló szonett (Vers)
 Pataki István: levlap kpj-nek (Vers)
 Ferenczi Géza: A hétfalusi csángókról (Tanulmány)
 Barcaság (Ferenczi Géza rajza)
 Bakay Kornél: A Magyar Szent Korona védelmében. II. (Tanulmány)
 Geobitzás Kráiesz, Turkia hívő királya (Rajz)
 Benkő András: Zenetörténetünk. 5. Középkor. Egyházi zene. IV. (Tanulmány)
 Nagy Olga: Hamupipőke igazsága. 4. (Esszé)
 Juhász Ferenc: Áll még a ház, ahol születtem (Vers)
 Szócs János: A moldvai csángó magyarokról. „Anyám, anyám, édesanyám” (Tanulmány)
 Lőrincz György *Kiment a fény a szememből* című kötetének címlapja (Reklám — fotó)

1992. 5-6. szám

- Erdély címere (Grafika)
 Reményik Sándor: Vissza ne élj! (Vers)
 Páll Szilárd: Szeljegyzet a magyarok III. világtalálkozójához (Cikk)
 Komoróczy György: Afrikai magyarok a III. Világkongresszuson (Cikk)
 Megjelent az Encyclopaedia Hungarica magyar nyelvű kiadásának első kötete (A Kanadában kiadott Enciklopédia szerkesztőbizottsági tájékoztatója)
 Tankó Gyula: Csángófesztivál Gyimesközéplokon (Cikk)
 Ferenczi István: Gondolatok a székelyek korai történetéről. VI. Hogyan alakult ki a hun—magyar (székely) eredetmonda? (Tanulmány)
-
-

Lőrincz József: Bekerített csend, feketeség (Recenzió Lőrincz György *Kiment a fény a szememből* című kötetéről)

Horpácsi Sándor: Sinistra körzet (Recenzió Bodor Ádám *Sinistra körzet* című kötetéről)

Cseke Gábor: Kinyitom a fiókot (A szerző vallomása a *Magvető* rovatban)

Cseke Gábor: Érkezett egy levél (Regényrészlet)

Jakab Csaba: Lovak násztánca (Grafika)

Dsida Jenő: Psalmus Hungaricus. VI. (Vers)

Benkő András: Zenetörténetünk. Kóruskultúránk a 15-16. században (Tanulmány)

Domonkos János, dr.: Egy dal, mely meghódította a világot (Zenetörténeti írás)

Csendes éj (A karácsonyi ének szövege)

Bakay Kornél: A Magyar Szent Korona védelmében. III. (Tanulmány)

A koronaőrség díszatillája (Ábra)

Nagy Olga: Példaképünk: a hős! 5. (Esszé)

Csihák György: Honfoglalásunk (Tanulmány)

A Székely Útkereső 1993-as naptára (Melléklet)

1993. 1-2-3. szám

Kós Károly: Gyulafehérvári templom (Rajz)

Beke Sándor: Szférák zenéje (Vers)

Molnárné Hubbes Éva: Emlékező sorok Vásárhelyi Gergelyről (A 16. századi egyházi író pályaképe)

Vásárhelyi Gergely két kötetének (Catechismus..., Világ kezdetitől...) eredeti címlapja

Z. Szőke Pál: Pogánykori kultikus és kulturális emlékek a székelyeknél (Tanulmány)

Molnár Dénes: Csíksomlyó (Metszet)

Ferenczi István: A székelyek származásáról. I. (Tanulmány)

Kós Károly: Körösfői fejfák (Rajz)

Kós Károly: Körösfői sírkő (Rajz)

Nagy Irén: „Megőriz engem az erdélyi táj” (Cikk Salamon Ernő halálának 50. évfordulójára)

Salamon Ernő: Gyönyörű sors (Vers)

Ráduly János: Beke Sándor — Madártemető (Irodalomkritika)

Beke Sándor *Madártemető* című kötetének címlapja (Fotó)

110 éve született Kós Károly (Az író bemutatása a *Magvető* rovatban)

Kós Károly: Kiáltó szó (Kiáltvány)

Csutak Levente ex librise

Lőrincz József: Reményik Sándor — Erdély költőfejedelme (Esszé)

- Reményik Sándor: Az álorcás magyar (Vers)
 Deme János: Kétarcú esztendő (Memoár)
 Péter Katalin: Élet (Rajz)
 Péter Katalin: Kietlenség (Rajz)
 Benkő András: Zenetörténetünk. 7. A 16. század világi zenéje — históriás ének (Tanulmány)
 Nagy Olga: A megérdemelt győzelem. 6. (Esszé)
 Tankó Gyula: Gyimesi csángó népszokások. 1. (Tanulmány)
 Jakab Csaba: Csendélet (Rajz)

1993. 4-5-6. szám

- Kós Károly: Sztána (Grafika)
 Jékely Zoltán: Enyeden ősz van (Vers)
 Zsigmond Győző: Felsőboldogfalvi történeti néphagyomány. I. (Gyűjtés)
 Ferenczi István: A székelyek származásáról. II. (Tanulmány)
 Horpácsi Sándor: Balla László — A nagy semmi (Irodalomkritika)
 Ráduly János: Nagy Irén verseskönyve (Recenzió)
 Cseke Péter: A szabadság nem ajándék... (A szerző írása a *Magvető* rovatban)
 Cseke Péter: Korfordulós újesztendő — részlet (Riport)
 Jakab Csaba: Gyepesi ház. I. (Festmény)
 Deme János: Kétarcú esztendő (Memoár)
 Jakab Csaba: Gyepesi ház. II. (Festmény)
 Jakab Csaba: Gyepesi ház. III. (Festmény)
 Benkő András: Zenetörténetünk. Az erdélyi fejedelmi udvar zenei élete. I. (Tanulmány)
 Csire Gabriella: Felvinci nyár (Önéletrajzi írás az *Írók emlékeznek* című rovatban)
 Ráduly János: Tágas réten a róka (Gyermekvers)
 Ráduly János: Csókák (Gyermekvers)
 Ráduly János: Őszi kérdező (Gyermekvers)
 Ráduly János: Irodalmi anekdoták
 Tankó Gyula: Gyimesi csángó népszokások. 2. (Tanulmány)

1994. 1-2-3. szám

- Török Gáspár fotója
 Ráduly János: Jövőbe néző könyvkiadó: Erdélyi Gondolat (Bevezető írás)
 Ráduly János: Elek Apó Cimborája. Antológia (Recenzió)
 Ráduly János: Nagy Olga — Barangolásaim varázslatos tájban (Recenzió)
 Ráduly János: Székely Útkereső Antológia (Recenzió)
-

- Ráduly János: Komoróczy György — Magyar szavaink nyomában (Recenzió)
 Ráduly János: Cseke Péter — Korfordulós újesztendő (Recenzió)
 Ráduly János: Nagy Olga — Népi változatok szerelemre és házasságra (Recenzió)
 Éltes Enikő: Vasárnap délután (Vers)
 Éltes Enikő: Nagyanyám tavasszal (Vers)
 Éltes Enikő: Amikor kiegyenesedve álmodunk (Vers)
 Beke Sándor: Ady Endre sétái (Vers)
 Szentágothai János — Szántó Tibor: Kedves Honfitársunk!... (Veress Dániel *A megtévesztett* című monológját bemutató írás a *Magvető* rovatban)
 Veress Dániel: A megtévesztett. Misztótfalusi Kis Miklós monológja az ekléziakövetés után — részlet (Drámai monológ)
 Veress Dániel *A megtévesztett* című könyvének címlapja (Fotó)
 Ferenczi István: A székelyek származásáról. III. (Tanulmány)
 Zsigmond Győző: Felsőboldogfalvi történeti néphagyomány. II. (Gyűjtés)
 Csire Gabriella: Benedek Elek levele a bräilai magyarokhoz (Cikk)
 Benedek Elek: Levél Erdélyből (Levél)
 Benedek Elek: A megváltó (Vers)
 Az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó kiadványai (Fotómontázs)

1994. 4-5-6. szám

- Nagy Tibor: Sínen (Fotó)
 Komoróczy György: Beszélgetések kortárs magyar írókkal. „A nyilvánvalóságok, a félreérthetetlen konzekvenciák embere vagyok”. Beszélgetés Cseke Gáborral (Interjú)
 Komoróczy György: „Az irodalom mindaddig marad fenn, míg valaki még egy könyvet ír, míg valaki még egy könyvet elolvas”. Beszélgetés Kozma Máriával (Interjú)
 Komoróczy György: Egy rendhagyó pálya története. Beszélgetés Nagy Olgával (Interjú)
 Komoróczy György: A rovásírás szerelmese. Beszélgetés Ráduly Jánossal (Interjú)
 Cseke Gábor: A Romániai Magyar Szó ELŐSZOBA... (Bevezető írás fiatal tehetségekről a *Magvető* rovatban)
 Levinschi Szávuly Attila: Téli varázs (Novella)
 Bartis Imre: Hideg (Novella)
 Szűcs József Attila: Megválaszolatlanul (Fotó)
 Dezső Géza, ifj.: Műtét (Novella)
 Czerják Gyöngyi: A bohóc (Novella)
 Murádin László: A Homoród mentén... (Településnevek magyarázata)
 Ferenczi István: A székelyek származásáról. IV. (Tanulmány)
-

Benkő András: Zenetörténetünk. Az erdélyi fejedelmi udvar zenei élete. II. (Tanulmány)

Lőrincz József: Székely nyelvjárási sajátosságok, népköltészeti hatások Mikes leveleskönyvében. I. (Stilisztikai elemzés)

Mikes Kelemen (Grafika)

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó — Székely Útkereső 1995-ös naptára (Melléklet)

1995. 1-2-3-4. szám

Jánosi Csaba: Vasárnap délután (Fotó)

Gergely Róza: Apáczai Csere János, a pedagógus eszménykép (Esszé)

Keszeg Vilmos: Nagy Olga 75 éves (Esszé)

Ferenczi István: A székelyek származásáról. V. (Tanulmány)

Lukász Irén: Lépcsők (Grafika)

Forró Miklós: Kopjafa a messi idegenben... (Memoár)

Ábrahám János: Az „istenkereső poéta” (Beke Sándor *Téged kereslek* című kötetének bemutatása a *Magvető* rovatban)

Beke Sándor: Téged kereslek (Vers)

Hans Hermann: A Graft sétány (Metszet)

Dánielisz Endre: Ezeréves magyar szavak (Nyelvművelő írás)

Marton Lili: Találkozásom Elek nagyapóval (Önéletrajzi írás az *Írók emlékezőnek* című rovatban)

Lőrincz József: Székely nyelvjárási sajátosságok, népköltészeti hatások Mikes leveleskönyvében. II. (Stilisztikai elemzés)

Fritz Kim: Vár utca (Grafika)

1996. 1-2-3-4. szám

Gerendi Anikó: Hit (Fotó)

Ráduly János: Beke Sándor — Védtelen évek (Recenzió)

Ráduly János: Id. Binder Pál—Jancsik Andor — És élni kellett tovább (Recenzió)

Ráduly János: Nagy Olga — Pályakép fényel és árnyékkal (Recenzió)

Ráduly János: Picula I. Szegény ember csikója hamar ló (Recenzió)

Ráduly János: Beke Sándor — Téged kereslek (Recenzió)

Ráduly János: Kercsó Attila — Csigaséta (Recenzió)

Ráduly János: Kristó Tibor — Kései leltár (Recenzió)

Ráduly János: A Cenk árnyékában (Recenzió a brassói költők antológiájáról a *Magvető* rovatban)

Apáczai Csere János: Magyar híveknek megszólélatások (Vers)

Zajzoni Rab István: Börtönben (Vers)

Szemlér Ferenc, id.: Szeretnék élni (Vers)
 Áprily Lajos: Régi város integet (Vers)
 Bartalis János: Anyaföld (Vers)
 Szemlér Ferenc: Szerelem (Vers)
 Lendvai Éva: Álombeli séta apámmal (Vers)
 Ritoók János: Brassó (Vers)
 Jancsik Pál: A Cenk színei (Vers)
 Apáthy Géza: Halhatatlan erekekben (Vers)
 Bencze Mihály: Saint-Exupéry (Vers)
 Vass László Levente: Portré (Vers)
 Beke Sándor: Huszonötévesen (Vers)
 Harald Meschendörfer: Katalin-kapu (Grafika)
 Murádin László: A Homoród mentén... II. (Településnevek magyarázata)
 Csutak Levente: Corona (Grafika)
 Tóth István: Senkiföldjén (Vers)
 Tóth István: Télelő (Vers)
 Tóth István: Iskola (Vers)
 P. Buzogány Árpád: Falusi est (Gyermekvers)
 P. Buzogány Árpád: Lefekvés előtt (Gyermekvers)
 Németh Júlia: Ötéves az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó (Cikk)

1997. 1-2-3-4. szám

Kovács Péter: Az 1858-ban épült római katolikus plébánia kapuja Méréfalván (Rajz)
 Gábor Dénes: Gondolatok a Székely Himnuszról (Tanulmány)
 Csíksomlyói Mária-siralom (Ósi székely himnusz)
 Székely Himnusz (Az eredeti szöveg)
 Székely Himnusz (A közszájon forgó változat)
 Székely Himnusz (Hosszú változat I.)
 Székely Himnusz (Hosszú változat II.)
 Boldogasszony anyánk (Régi magyar himnusz)
 Szent István királyhoz (A katolikus magyarság néphimnusza)
 Nagy Olga: A kolozsi György Zsuzsa... (A népi elbeszélő önéletírásának bemutatása a *Magvető* rovatban)
 György Zsuzsa: Egy küzdelmes élet — részlet (Önéletírás)
 Kékesi László linómetszete
 Beke Sándor: Tüntető magnóliák (Vers)
 Beke Sándor: Erdélyi harangok (Vers)
 Beke Sándor: Nagyvárad (Vers)
 Nagy Olga: Egy botcsinálta riporter emlékei — részlet (Emlékirat)
 Nagy Irén: Csángóasszony a búcsún (Vers)

Nagy Irén: Hazafelé alkonyatkor (Vers)
 Nagy Irén: Honvágy (Vers)
 Benedek Elek: A kápolna harangja (Monda)

1998. 1-2-3-4. szám

Cseh Gusztáv grafikája
 Barabás László: Karácsonytól pünkösdig (Néprajzi tanulmány)
 Csángó himnusz
 Ferenczi Géza: A csángók (Tanulmány)
 Sz. Á.: Csire Gabriella írói pályájáról (A szerző bemutatása a *Magvető* rovatban)

Csire Gabriella: Megszólal az aranycsengő (Karcolat)
 Jakobovits Miklós: Csire Gabriella portréja (Rajz)
 Reményik Sándor: Nagy magyar télben (Vers)
 Reményik Sándor: Egyszer talán majd mégis vége lesz (Vers)
 Jancsik Pál: Decemberi virágok (Vers)
 Jancsik Pál: Hóból a hattyú (Vers)
 Jancsik Pál: Összmagyar vers (Vers)
 Jancsik Pál: Török rab Hunyad várában (Vers)
 Beke Sándor: Nagyapám sírjánál (Vers)
 Beke Sándor: Gondviselőm (Vers)
 Beke Sándor: Szent szikra (Vers)
 Ábrahám János: Picula (Regényrészlet)
 Beke Sándor: A pulyka (Gyermekvers)
 Beke Sándor: Előttem a földgömb (Gyermekvers)
 Beke Sándor: Olivér verse (Gyermekvers)
 Beke Sándor: Ha megáll a falióra (Gyermekvers)
 László László: A nándorfehérvári diadal (Monda)
 Benedek Elek: Szent Anna tava (Monda)

1999. 1-2-3-4. szám

Szinte Gábor: Galambbúgos kapu Székelyudvarhelyen (Rajz)
 Ráduly János: Nemzeti kincsünk — a rovásírás (Tanulmány)
 A székelyderzsi templom téglafelirata (Ráduly János rajza)
 A bögözi templom betűcsoportja (Ráduly János rajza)
 Beke Sándor: Erdélyi homály (Vers)
 Beke Sándor: Háromsoros... (Vers)
 Beke Sándor: Udvar (Vers)
 Beke Sándor: Koromfekete és ezüstfehér (Vers)

- Beke Sándor: Tücsökszerenád (Vers)
 Beke Sándor: Jövő időben — nyelvtan órán (Vers)
 Csire Gabriella: Színarany az ága, levele. 140 éve született Benedek Elek (Esz-
 szé)
 A Cimborá fedőlapja (Fotó)
 Elek apó (Fotó)
 Csire Gabriella: Benedek Elek írói pályája (A szerzőt bemutató írás a *Magvető*
 rovatban)
 Benedek Elek: Édes anyaföldem — részlet (Önéletírás)
 Nagy Imre: Elek apó (Metszet)
 Benedek Elek: Itthon (Vers)
 Benedek Elek: Mióta nagyapó lettem (Vers)
 Benedek Elek: Üres a ház, üres a fészek... (Vers)
 Benedek Elek: Búcsú egy vén körtefától (Vers)
 Benedek Elek: Kis falumtól búcsút vettem (Vers)
 Benedek Elek: Húsvéti ének (Vers)
 Benedek Elek: Becsüld a népet! (Vers)
 Benedek Elek: Kisbaconi temetőben (Vers)
 Gábor Dénes: A Székely Útkeresőtől az Erdélyi Gondolat Könyvkiadóig
 avagy Előbeszéd az előkészületben levő Székely Útkereső 1990–1999-es antoló-
 giájához (Cikk)
 Csire Gabriella: Székely Útkereső Kiadványok (Recenzió)
 Széki Barnabás: Simon Attila szégyenkönyve (Recenzió)
 Beke Sándor: 10 éves a Székely Útkereső. Ünnepe és búcsú avagy Egyik ke-
 zünkben zászló, a másikban penna (Cikk)

Szerző szerint

Írások és illusztrációk

- Apáczai Csere János*: Magyar híveknek megszólítások (Vers) — 1996/1-2-3-4.
Apáthy Géza: Halhatatlan ereken (Vers) — 1996/1-2-3-4.
Abrahám János: Az „istenkereső poéta” (Recenzió Beke Sándor *Téged kereslek*
 című verseskötetéről a *Magvető* rovatban) — 1995/1-2-3-4.; *Picula* (Regényrészlet)
 — 1998/1-2-3-4.
Áprily Lajos: Régi város integet (Vers) — 1996/1-2-3-4.
Babits Mihály: Kölcsey (Eszzé) — 1990/7; Karácsonyi ének (Vers) — 1990/8-
 9.; Erdély (Vers) — 1992/4
Bakay Kornél: Az államalapító Szent István király és a koronázási palást (Ta-
 nulmány) — 1991/1-2.; A Magyar Szent Korona védelmében. I. (Tanulmány) —
-

1992/1-2-3.; A Magyar Szent Korona védelmében. II. *(Tanulmány)* — 1992/4; A Magyar Szent Korona védelmében. III. *(Tanulmány)* — 1992/5-6.

Balás Gábor: A székelyek nyomában *(Tanulmány — Részlet a műből)* — 1990/1; A székelyek nyomában. 2. Etele népe *(Tanulmány — Részlet a műből)* — 1990/2; A székelyek nyomában. 3. Küver fiai és a Csaba-monda *(Tanulmány — Részlet a műből)* — 1990/3; A székelyek nyomában. 4. *(Tanulmány — Részlet a műből)* — 1990/4-5.; A székelyek nyomában. 5. *(Tanulmány — Részlet a műből)* — 1990/6; A székelyek nyomában. 6. Csíkország elfoglalása *(Tanulmány — Részlet a műből)* — 1990/7; A székelyek nyomában. 7. A háromszéki letelepedés *(Tanulmány — Részlet a műből)* — 1990/8-9.; A székelyek nyomában. 8. Az Aranyoshoz település *(Tanulmány — Részlet a műből)* — 1991/1-2.

Balázs Géza: A mai folklórműfajok gyűjtéséről *(Tanulmány)* — 1991/1-2.

Balácsi Dénes: Merre tart a Kriza János Néprajzi Társaság? *(Cikk)* — 1991/4

Bálint László: „A családnak vissza kell térnie Isten teremtő tetteinek eredetéhez” *(Esszé)* — 1990/7

Balla Árpád: Csillag a máglyán *(Fotó)* — 1991/3

Balla Zsófia: Ameddig élsz *(Vers)* — 1991/5-6.

Balogh Edgár: Intés a magányból *(Esszé)* — 1991/1-2.; Erdélyi levél Párizsba *(Cikk)* — 1991/3; Töprengés Vargyas sorsáról *(Cikk)* — 1992/1-2-3.

Bán Péter: A róka, a seregély meg a varjú *(Lett népmesefordítás)* — 1990/8-9.; A szófogadó lány *(Bolgár népmesefordítás)* — 1990/8-9.

Barabás István: Lapszemle — madártávlatból *(Cikk)* — 1992/1-2-3.

Barabás László: Karácsonytól pünkösdig *(Néprajzi tanulmány)* — 1998/1-2-3-4.

Bartalís János: Anyaföld *(Vers)* — 1996/1-2-3-4.

Bartis Imre: Hideg *(Novella)* — 1994/4-5-6.

Beke György: Mosoly szaladt az arcomra... *(Vallomás)* — 1991/1-2.

Beke Sándor: A szavak vérpadán *(Vers)* — 1990/1; Beköszöntő helyett *(Cikk)* — 1990/1; Tavaszodik a Budvár felé *(Vers)* — 1990/1; Játékvonattal a halál küszöbén *(Vers)* — 1990/3; A hallgatás csöndjében *(Vers)* — 1990/6; Vendégek *(Prózavers)* — 1990/6; A homokóra *(Gyermekvers)* — 1990/8-9.; A havasi gyopár *(Vers)* — 1991/1-2.; Az utolsó megcímzetlen levél *(Vers)* — 1991/1-2.; Verset mond Zakariás Melinda *(Vers)* — 1991/1-2.; Elek apó meséje *(Gyermekvers)* — 1991/3; A szavak árnyékában *(Vers)* — 1991/4; Utószó helyett *(Vers)* — 1991/4; Vannak hajók *(Vers)* — 1991/4; Zsalugáteres ablak *(Vers)* — 1991/4; A második végtelen *(Prózavers)* — 1991/5-6.; Őszi ének *(Gyermekvers)* — 1991/5-6.; Sétányok, gesztenye-fasorral *(Prózavers)* — 1991/5-6.; Rózsakereszt *(Vers)* — 1992/1-2-3.; Yesterday the arts died *(Vers)* — 1992/1-2-3.; Bi(n)g bang *(Vers)* — 1992/4; Szférák zenéje *(Vers)* — 1993/1-2-3.; Ady Endre sétái *(Vers)* — 1994/1-2-3.; Téged kereslek *(Vers)* — 1995/1-2-3-4.; Huszonötévesen *(Vers)* — 1996/1-2-3-4.; Erdélyi harangok *(Vers)* — 1997/1-2-3-4.; Nagyváradi *(Vers)* — 1997/1-2-3-4.; Tüntető magnóliák *(Vers)* — 1997/1-2-3-4.; A pulyka *(Gyermekvers)* — 1998/1-2-3-4.; Előttem a földgömb *(Gyermekvers)* — 1998/1-2-3-4.; Gond-

viselőm (*Vers*) — 1998/1-2-3-4.; Ha megáll a falióra (*Gyermekvers*) — 1998/1-2-3-4.; Nagypám sírjánál (*Vers*) — 1998/1-2-3-4.; Olivér verse (*Gyermekvers*) — 1998/1-2-3-4.; Szent szikra (*Vers*) — 1998/1-2-3-4.; Erdélyi homály (*Vers*) — 1999/1-2-3-4.; Háromsoros... (*Vers*) — 1999/1-2-3-4.; Jövő időben — nyelvtan órán (*Vers*) — 1999/1-2-3-4.; Koromfekete és ezüstfehér (*Vers*) — 1999/1-2-3-4.; Tücsökszerenád (*Vers*) — 1999/1-2-3-4.; Udvar (*Vers*) — 1999/1-2-3-4.; 10 éves a Székely Útkereső. Ünnepe és búcsú avagy Egyik kezünkben zászló, a másikban penna (*Cikkek*) — 1999/1-2-3-4.

Békés Gellért: Húsvét (*Vers*) — 1990/1

Bencze Mihály: Saint-Exupéry (*Vers*) — 1996/1-2-3-4.

Benedek Elek: Csicsér (*Monda*) — 1990/4-5.; A megváltó (*Vers*) — 1994/1-2-3.; Levél Erdélyből (*Levél*) — 1994/1-2-3.; A kápolna harangja (*Monda*) — 1997/1-2-3-4.; Szent Anna tava (*Monda*) — 1998/1-2-3-4.; Becsüld a népet! (*Vers*) — 1999/1-2-3-4.; Búcsú egy vén körtefától (*Vers*) — 1999/1-2-3-4.; Édes anyaföldem! — részlet (*Önéletírás*) — 1999/1-2-3-4.; Húsvéti ének (*Vers*) — 1999/1-2-3-4.; Itthon (*Vers*) — 1999/1-2-3-4.; Kisbaconi temetőben (*Vers*) — 1999/1-2-3-4.; Kis falumtól búcsút vettem (*Vers*) — 1999/1-2-3-4.; Mióta nagypó lettem (*Vers*) — 1999/1-2-3-4.; Üres a ház, üres a fészek... (*Vers*) — 1999/1-2-3-4.

Benkő András: A múlt emlékezünk, miközben a mára gondolunk. Szász Károly (Zenetörténeti tanulmány) — 1990/4-5.; Verdi (*Esszé*) — 1991/1-2.; Zenetörténetünk. Bevezető sorok (*Tanulmány*) — 1991/1-2.; Zenetörténetünk. 1. Őstörténet (*Tanulmány*) — 1991/3.; Zenetörténetünk. 2. Középkor. Egyházi zene. I. (*Tanulmány*) — 1991/4.; Szabó András születésének 120. évfordulóján (*Portré*) — 1991/4.; Zenetörténetünk. 3. Középkor. Egyházi zene. II. (*Tanulmány*) — 1991/5-6.; Liszt-évfordulón (*Esszé*) — 1991/5-6.; Zenetörténetünk. Egyházi zene. III. 4. Középkor (*Tanulmány*) — 1992/1-2-3.; Zenetörténetünk. 5. Középkor. Egyházi zene. IV. (*Tanulmány*) — 1992/4.; Zenetörténetünk. Kóruskultúránk a 15-16. században (*Tanulmány*) — 1992/5-6.; Zenetörténetünk. 7. A 16. század világi zenéje — históriás ének (*Tanulmány*) — 1993/1-2-3.; Zenetörténetünk. Az erdélyi fejedelmi udvar zenei élete. I. (*Tanulmány*) — 1993/4-5-6.; Zenetörténetünk. Az erdélyi fejedelmi udvar zenei élete. II. (*Tanulmány*) — 1994/4-5-6.

Bertényi Iván: Erdély címere (*Tanulmány*) — 1992/1-2-3.

Biró Gábor grafikája — 1990/7

Böszödi György: Ahonnan elindulunk. Szemelvény (*Emlékirat*) — 1991/1-2.

Budabázi Emese: „Nemcsak negatívum lehet szenzáció”. Beszélgetés Udvari Gáborral, a Budapesti Felsőfokú Újságíró Szaktanfolyam vezetőjével (*Interjú*) — 1990/8-9.

Czerják Gyöngyi: A bohóc (*Novella*) — 1994/4-5-6.

Csata Attila: Gyökerek (*Rajz*) — 1990/3; Örökség (*Rajz*) — 1990/4-5.

Csedő Attila fotója — 1990/1

Cseh Gusztáv grafikája — 1998/1-2-3-4.

Cseh Károly: Szökés (*Gyermekvers*) — 1990/8-9.; Árnyalatok (*Vers*) — 1991/3; Kakukkszó (*Vers*) — 1991/3; Kor(A)sötét (*Vers*) — 1991/3; Körvadászat (*Vers*) — 1991/3; Nyílik a pillanat (*Vers*) — 1991/3; Üzenet (*Vers*) — 1991/3

Cseke Gábor: A mártírium három állapota (*Vers*) — 1990/3; Hűlő ház (*Vers*) — 1990/4-5.; A kiadó hírnevéhez méltón. Beszélgetés H. Szabó Gyulával, a Kriterion Könyvkiadó igazgatójával (*Interjú*) — 1990/6; Érkezett egy levél (*Regényrészlet*) — 1992/5-6.; Kinyitom a fiókot (A szerző vallomása a *Magvető* rovatban) — 1992/5-6.; A Romániai Magyar Szó ELŐSZOBA... (Bevezető írás fiatal tehetségekről a *Magvető* rovatban) — 1994/4-5-6.

Cseke Péter: Hazatérő szavak (*Riport*) — 1990/1; Hazatérő szavak (*Riport* — folytatás az 1. számból) — 1990/2; Hazatérő szavak (*Riport* — folytatás a 2. számból) — 1990/3; „Van itt valaki?” (*Esszé*) — 1990/8-9.; Aki mindent előre látott (Jancsó Béla életpályájának a bemutatása — *Tanulmány*) — 1991/5-6.; A szabadság nem ajándék... (A szerző írása a *Magvető* rovatban) — 1993/4-5-6.; Korfordulás újesztendő — részlet (*Riport*) — 1993/4-5-6.

Cselényi Béla: Vass Levente emlékére (*Vers*) — 1991/4

Cseres Tibor: Még egyszer Bezdánról (Részlet a *Vérbosszú Bácskában* című regényből) — 1992/1-2-3.

Csibák György: Honfoglalásunk (*Tanulmány*) — 1992/5-6.

Csiki László: A monológ (*Vers*) — 1991/5-6.

Csire Gabriella: Felvinci nyár (*Önéletrajzi írás az Írók emlékeznek* című rovatban) — 1993/4-5-6.; Benedek Elek levele a bräilai magyarokhoz (*Cikk*) — 1994/1-2-3.; Megszólal az aranycsengő (*Karcolat*) — 1998/1-2-3-4.; Székely Útkereső Kiadványok (*Recenzió*) — 1999/1-2-3-4.; Színarany az ága, levele. 140 éve született Benedek Elek (*Esszé*) — 1999/1-2-3-4.; Benedek Elek írói pályája (A szerzőt bemutató írás a *Magvető* rovatban) — 1999/1-2-3-4.

Csomortáni Magdolna: Bevezető (az induló néprajzi rovathoz) — 1991/1-2.; Közelmúltunk képei (*Recenzió* Kántor László *Túlélő képek* című kötetéről a *Magvető* rovatban) — 1991/1-2.; Az élőszo dicsérete (*Recenzió* Nagy Olga *Világgá futó szavak* című kötetéről) — 1991/3; Károlyi Gáspár emlékezete (*Esszé*) — 1991/4; Kozma Mária írói világáról (*Esszé* a *Magvető* rovatban) — 1991/4

Csutak Levente: Székely Útkereső fejléc (*Grafika*) — 1990/1; Apáczai (*Metszet*) — 1990/1; Eroica (*Metszet*) — 1990/1; Orbán Balázs (*Metszet*) — 1990/2; In memoriam Benedek Elek (*Grafika*) — 1990/4-5.; Ex libris — 1990/8-9.; Ex libris (In memoriam Vass László Levente) — 1990/8-9.; Liszt (*Grafika*) — 1991/5-6.; Körösi Csoma Sándor (*Metszet*) — 1992/1-2-3.; Ex libris — 1993/1-2-3.; Corona (*Grafika*) — 1996/1-2-3-4.

Dánielisz Endre: Ezeréves magyar szavak (*Nyelvművelő írás*) — 1995/1-2-3-4.

Deák Zoltán: Villáminterjú a székelyudvarhelyi „Kacsó András” népi együttesről (*Interjú* Orbán László táncmesterrel) — 1990/1; Hazatérés (*Vers*) — 1990/2

Deme János: Kétarcú esztendő (*Memoár*) — 1993/1-2-3.; Kétarcú esztendő (*Memoár* — folytatás az 1993/1-2-3. számból) — 1993/4-5-6.

- Dezső Géza, ifj.*: Műtét (*Novella*) — 1994/4-5-6.
- Domonkos János, dr.* Egy dal, mely meghódította a világot (*Zenetörténeti írás*) — 1992/5-6.
- Dsida Jenő*: Psalmus Hungaricus. VI. (*Vers*) — 1992/5-6.
- Egyed Ákos*: Mátyás király emlékezete (*Tanulmány*) — 1990/2; Széchenyi István és a nemzeti önismeret (*Tanulmány*) — 1990/4-5.
- Éltes Enikő*: Amikor kiegyenesedve álmodunk (*Vers*) — 1994/1-2-3.; Nagyanyám tavasszal (*Vers*) — 1994/1-2-3.; Vasárnap délután (*Vers*) — 1994/1-2-3.
- Erdélyi Miklós*: Kedves Barátaink! (*Levél*) — 1990/1
- Fábián Imre*: Álmom (*Gyermekvers*) — 1990/4-5.; Eltemetett vers (*Vers*) — 1990/4-5.; Katalinka férjhez megy (*Mese*) — 1990/4-5.; Ki tetőtől talpig (*Vers*) — 1990/4-5.; Hűvös éjszaka (*Gyermekvers*) — 1990/8-9.
- Fábián Sándor*: A kísérlet felé (*Vers*) — 1990/8-9.
- Farkas Árpád*: Egyszer majd arcom is elkészül (*Vers*) — 1991/1-2.
- Fazekas István*: Pázmány Péter ébresztése (*Tanulmány*) — 1990/6
- Fekete János*: A székely vértanúk (*Tanulmány*) — 1990/7
- Ferenczes István*: Kisvasút (*Gyermekvers*) — 1990/4-5.
- Ferenczi Géza*: Elmefuttatás a magyar rovásírásról. 1. (*Tanulmány*) — 1991/3; Elmefuttatás a magyar rovásírásról. 2. (*Tanulmány*) — 1991/4; A homoródkaracsonyfalvi szöveg (*Rajz*) — 1991/4; A hétfalusi csángókról (*Tanulmány*) — 1992/4; Barcaság (*Rajz*) — 1992/4; A csángók (*Tanulmány*) — 1998/1-2-3-4.
- Ferenczi István*: Gondolatok a székelyek korai történetéről. I. (*Tanulmány*) — 1991/3; Gondolatok a székelyek korai történetéről. II. (*Tanulmány*) — 1991/4; Gondolatok a székelyek korai történetéről. III. Újabb nézetek a székelyek hun származásával kapcsolatban. 1. (*Tanulmány*) — 1991/5-6.; Gondolatok a székelyek korai történetéről. IV. Újabb nézetek a székelyek hun származásával kapcsolatban. 2. Mi a köze Csaba „királyfinak” a székelyekhez? 1. (*Tanulmány*) — 1992/1-2-3.; Gondolatok a székelyek korai történetéről. V. Mi a köze Csaba „királyfinak” a székelyekhez? 2. (*Tanulmány*) — 1992/4; Gondolatok a székelyek korai történetéről. VI. Hogyan alakult ki a hun—magyar (székely) eredetmonda? (*Tanulmány*) — 1992/5-6.; A székelyek származásáról. I. (*Tanulmány*) — 1993/1-2-3.; A székelyek származásáról. II. (*Tanulmány*) — 1993/4-5-6.; A székelyek származásáról. III. (*Tanulmány*) — 1994/1-2-3.; A székelyek származásáról. IV. (*Tanulmány*) — 1994/4-5-6.; A székelyek származásáról. V. (*Tanulmány*) — 1995/1-2-3-4.
- Fodor Sándor*: Ha kiindulsz Erdély felől... (*Cikk*) — 1991/5-6.
- Forró Miklós*: Kopjafa a messzi idegenben... (*Memoár*) — 1995/1-2-3-4.
- Fritz, Kimm*: Vár utca (*Grafika*) — 1995/1-2-3-4.
- Fülöp Lajos*: Iparosság a hajdani Székelykeresztúron (*Cikk*) — 1990/2
- Gábor Dénes*: Gondolatok a Székely Himnuszról (*Tanulmány*) — 1997/1-2-3-4.; A Székely Útkeresőtől az Erdélyi Gondolat Könyvkiadóig avagy Előbeszéd az előkészületben levő Székely Útkereső 1990–1999-es antológiájához (*Cikk*) — 1999/1-2-3-4.

- Gálfalvi Sándor: Legkedvesebb emlékeink... (Irodalomtörténeti jegyzet) — 1990/2; Amikor a selejt bűn... 1. (Tanulmány) — 1990/7; Amikor a selejt bűn... 2. (Tanulmány) — 1990/8-9.
- Gerendi Anikó: Hit (Fotó) — 1996/1-2-3-4.
- Gergey Rózsa: Apáczai Csere János, a pedagógus eszménykép (Esszé) — 1995/1-2-3-4.
- Gittai István: Üzenet (Vers) — 1990/8-9.
- Görömbei András: Nagy Gáspár (A kortárs magyarországi költő bemutatása) — 1991/1-2.
- Gy. Szabó Béla: Gyilkos-tó (Fametszet) — 1990/1; Fametszet — 1990/4-5.; Fametszet — 1990/6; Kálvária (Metszet) — 1992/4
- Gyárfás Endre: Békési Imre, az egykori... (Bevetető írás a Hosszú útnak pora című regényhez) — 1991/3; Hosszú útnak pora (Regényrészlet) — 1991/3
- György Attila: A keresztény hitről (Cikk) — 1990/8-9.; Isten léte (Esszé) — 1991/1-2.
- György Zsuzsa: Egy küzdelmes élet — részlet (Önéletírás) — 1997/1-2-3-4.
- Hajdu Gábor: Cseh Károly versei (A költő bemutatása) — 1991/3; Hit (Esszé) — 1991/3
- Havel, Václav: Az igazság az, ami szabaddá tesz (Tanulmány) — 1990/6
- Hermann, Hans: A Graft sétány (Grafika) — 1995/1-2-3-4.
- Horpácsi Sándor: „Rémes valóság”. Csiki László két könyvéről (Irodalomkritika) — 1991/5-6.; Vérbosszú Bácskában (Irodalomkritika) — 1992/1-2-3.; A Sátán fattya (Irodalomkritika) — 1992/4; Sinistra körzet (Recenzió Bodor Ádám Sinistra körzet című kötetéről) — 1992/5-6.; Balla László — A nagy semmi (Irodalomkritika) — 1993/4-5-6.
- Horváth Imre: Meddő dolgok (Vers) — 1991/1-2.
- Horváth Sándor: Kárpátalja XX. századi... (Nagy Zoltán Mihály bemutatása a Magvető rovatban) — 1992/4
- Imreh István: A példázatot termő élet (Esszé Orbán Balázs halálának 100. évfordulójára) — 1990/2
- Jakab Antal, dr.: Tiltakozó távirat (Távirat) — 1990/2
- Jakab Csaba: Gyepesi ház (Festmény) — 1991/3; Szemlér Ferenc portréja (Grafika) — 1991/3; Gyepesi füzek (Rajz) — 1991/5-6.; Széchenyi (Rajz) — 1991/5-6.; Gyepesi patak (Festmény) — 1992/1-2-3.; Lovak násztánca (Grafika) — 1992/5-6.; Csendélet (Rajz) — 1993/1-2-3.; Gyepesi ház. I. (Festmény) — 1993/4-5-6.; Gyepesi ház. II. (Festmény) — 1993/4-5-6.; Gyepesi ház. III. (Festmény) — 1993/4-5-6.
- Jakobovits Miklós: A múzeumokról (Esszé) — 1991/4; Csire Gabriella portréja (Rajz) — 1998/1-2-3-4.
- Jancsik Pál: Sorok Brâncuși Végtelen oszlopára (Vers) — 1992/1-2-3.; A Cenk színei (Vers) — 1996/1-2-3-4.; Decemberi virágok (Vers) — 1998/1-2-3-4.; Hóból a hattyú (Vers) — 1998/1-2-3-4.; Összmagyar vers (Vers) — 1998/1-2-3-4.; Török rab Hunyad várában (Vers) — 1998/1-2-3-4.

- Jánosi Csaba: Vasárnap délután (*Fotó*) — 1995/1-2-3-4.
 Jékely Zoltán: Enyeden ősz van (*Vers*) — 1993/4-5-6.
 József Attila: Karácsony (*Vers*) — 1990/8-9.
 Juhász Ferenc: Áll még a ház, ahol születtem (*Vers*) — 1992/4
 Juhász Gyula: A Hymnus (*Vers*) — 1990/7
 Kányádi Sándor: Könyvjelző (*Vers*) — 1990/1; Öreg iskola ünnepére (*Vers*) — 1990/7; Szürke szonett (*Vers*) — 1991/1-2.
 Kardalus János: Mit jelent a székelyek útkeresése? (*Cikk*) — 1990/8-9.; Párhuzamok (*Cikk*) — 1992/1-2-3.
 Kékesi László linómetszete — 1997/1-2-3-4.
 Kelemen Katalin: Hargita megye magyar nyelvű időszaki kiadványai (*Összeállítás*) — 1991/3; 200 éve született Széchenyi István (*Esszé*) — 1991/5-6.; Kőrösi Csoma Sándor emlékezete (*Esszé*) — 1992/1-2-3.
 Keszeg Vilmos: Nagy Olga 75 éves (*Esszé*) — 1995/1-2-3-4.
 Komoróczy György: Lehet vagy nem lehet? Rendhagyó beszélgetés Cseke Péter íróval (*Interjú*) — 1991/5-6.; Afrikai magyarok a III. Világkongresszuson (*Cikk*) — 1992/5-6.; Beszélgetések kortárs magyar írókkal. „A nyilvánvalóságok, a félreérthetetlen konzekvenciák embere vagyok”. Beszélgetés Cseke Gáborral (*Interjú*) — 1994/4-5-6.; „Az irodalom mindaddig marad fenn, míg valaki még egy könyvet ír, míg valaki még egy könyvet elolvas”. Beszélgetés Kozma Máriával (*Interjú*) — 1994/4-5-6.; A rovásírás szerelmese. Beszélgetés Ráduly Jánossal (*Interjú*) — 1994/4-5-6.; Egy rendhagyó pálya története. Beszélgetés Nagy Olgával (*Interjú*) — 1994/4-5-6.
 Kós Károly: Küküllőmenti fejfa (*Rajz*) — 1990/1; Rajz — 1990/8-9.; Rajz — 1991/1-2.; Gyulafehérvári templom (*Rajz*) — 1993/1-2-3.; Kiáltó szó (*Kiáltvány*) — 1993/1-2-3.; Körösfői fejfák (*Rajz*) — 1993/1-2-3.; Körösfői sírkő (*Rajz*) — 1993/1-2-3.; Sztána (*Grafika*) — 1993/4-5-6.
 Kovács András Ferenc: Az lovának szól (*Vers*) — 1990/2
 Kovács Péter: Az 1858-ban épült római katolikus plébánia kapuja Méréfalván (*Rajz*) — 1997/1-2-3-4.
 Kovács Sándor: „A szabadság mértéke az igazság” (*Cikk*) — 1990/1; A leírt szó súlya (*Cikk*) — 1990/1; Csíksomlyó, a Székelyföld Rómája (*Cikk*) — 1990/2
 Kozma Mária: Makkai Sándor... (A szerző bemutatása a *Magvető* rovatban) — 1990/6; Makkai Sándorra emlékezve (*Pályakép*) — 1990/6; Mikó Imre születésének 80. évfordulójára emlékezünk (*Esszé*) — 1991/4; Párbeszéd (Regényrészlet) — 1991/4; 200 éve született Katona József (*Esszé*) — 1991/5-6.; Hányszor leírták... (Bevezető írás Szőcs János *A moldvai csángó magyarokról* című tanulmány sorozatához) — 1991/5-6.
 Kölcsey Ferenc: A szabadsághoz (*Vers*) — 1990/7; Kölcsey (*Verstüredék*) — 1990/7; Mohács (*Értekezés*) — 1990/7; Parainesis (*Értekezés*) — 1990/7; Vígasztalás (*Vers*) — 1990/7
 László László: A nándorfehérvári diadal (*Monda*) — 1998/1-2-3-4.

Lendvay Éva: Kiveszőben (*Vers*) — 1990/3; A szomjazóhoz (*Vers*) — 1991/3; Egyszer csak szó nélkül (*Vers*) — 1991/3; Önéletrajz (*Vers*) — 1991/3; Első verskötetem... (Önéletrajzi írás a *Magvető* rovatban) — 1991/5-6.; Kövek között — részlet (Önéletrajzi írás) — 1991/5-6.; Álombeli séta apámmal (*Vers*) — 1996/1-2-3-4.

Levinschi Szávuly Attila: Téli varázs (*Novella*) — 1994/4-5-6.

Liszka József: Megalakult a Csehszlovákiai Magyar Néprajzi Társaság (*Tanulmány*) — 1991/1-2.

Lőrincz György: Egy nagy ember árnyékában — részlet (*Elbeszélés*) — 1990/4-5.

Lőrincz József: Korkérelem és parancs (*Cikk*) — 1990/1; Férfinyaram (*Vers*) — 1990/2; Verzhódító kalauz (*Recenzió* Markó Béla *Olvassuk együtt* című kötetéről) — 1990/2; Az illemváltás sikeréért (*Tanulmány*) — 1990/4-5.; Nagy Imre „fölszengő” fekete-fehérje (*Esszé*) — 1991/4; Bekerített csend, feketeség (*Recenzió* Lőrincz György *Kiment a fény a szememből* című kötetéről) — 1992/5-6.; Reményik Sándor — Erdély költőfejedelme (*Esszé*) — 1993/1-2-3.; Székely nyelvjárási sajátosságok, népköltészeti hatások Mikes leveleskönyvében. I. (*Stilisztikai elemzés*) — 1994/4-5-6.; Székely nyelvjárási sajátosságok, népköltészeti hatások Mikes leveleskönyvében. II. (*Stilisztikai elemzés*) — 1995/1-2-3-4.

Lukász Irén: Lépcsők (*Grafika*) — 1995/1-2-3-4.

M. Kiss József: Kölcsey (*Metszet*) — 1990/7

Makkai Sándor: A született nagyság (*Bevezető sorok* egy Bethlen Gábor tanulmányhoz) — 1990/6

Marton Lili: Találkozásom Elek nagyapóval (Önéletrajzi írás az *Írók emlékeznek* című rovatban) — 1995/1-2-3-4.

Máté Imre: Öreg (*Vers*) — 1990/8-9.

Meschendorfér, Harald: Katalin-kapu (*Grafika*) — 1996/1-2-3-4.

Mészely József: Ha nem fütyülnék (*Vers*) — 1990/4-5.; Lőrincz György az erdélyi... (A szerző bemutatása a *Magvető* rovatban) — 1990/4-5.; Kínálgató (*Gyermekvers*) — 1990/8-9.

Michelet, Jules: Nem lehet egy nemzetet kiirtani (Részlet a szerző *Lengyel- és Oroszország Kosciuszko legendája* című, 1855-ben megjelent könyvéből) — 1990/2

Mikes Kelemen: Törökországi levelek. 14. levél, 62. levél (*Fiktív levelek*) — 1990/3

Mikó Imre: Egy öregúr baktat (Részlet *Az utolsó erdélyi polihisztor* című regényből) — 1991/4

Molnár Dénes: Csíksomlyó (*Metszet*) — 1993/1-2-3.

Molnárné Hubbes Éva: Orbán Balázs — Torda város díszpolgára (*Tanulmány*) — 1990/3; Emlékező sorok Vásárhelyi Gergelyről (A 16. századi egyházi író pályaképe) — 1993/1-2-3.

Molnos Zoltán: Fanyar mosoly (*Festmény*) — 1990/1; Ima (*Festmény*) — 1991/3; Halál (*Festmény*) — 1992/1-2-3.; A föld halála (*Festmény*) — 1992/4

Murádin László: A Homoród mentén... I. (*Településnevek magyarázata*) — 1994/4-5-6.; A Homoród mentén... II. (*Településnevek magyarázata*) — 1996/1-2-3-4.

Nagy Gáspár: Utazás I. (*Vers*) — 1991/1-2.; Utazás III. (*Vers*) — 1992/1-2-3.

Nagy Imre: Tamási Áron (*Rajz*) — 1990/2; Fametszet — 1990/4-5.; Fametszet — 1990/7; Önarckép (*Metszet*) — 1991/4; Zsögödi táj (*Metszet*) — 1991/4; Elek apó (*Metszet*) — 1999/1-2-3-4.

Nagy Irén: Hódoló szonett (*Vers*) — 1992/4; „Megőriz engem az erdélyi táj” (*Cikk* Salamon Ernő halálának 50. évfordulójára) — 1993/1-2-3.; Csángóaszszony a búcsún (*Vers*) — 1997/1-2-3-4.; Hazafelé alkonyatkor (*Vers*) — 1997/1-2-3-4.; Honvágy (*Vers*) — 1997/1-2-3-4.

Nagy Olga: Gyűjtsünk népi elbeszéléseket! (*Cikk*) — 1990/3; Egy megrázó népi elbeszélés (György Zsuzsa *Nebéz sorsú édesanyám* című *elbeszélése*) — 1990/4-5.; Bár a Maros megyei... (*Írói vallomás* a *Magvető* rovatban) — 1991/3; Gyilkosok (*Gyűjtés* népi elbeszélőktől) — 1991/3; Mit tanulhattok a mesétől? (*Esszé*) — 1991/3; A sok ezer éves mese. 1. (*Esszé*) — 1991/4; Hogyan születtek meg a sárkányok és társaik? 2. (*Esszé*) — 1991/5-6.; A szabadító hős. 3. (*Esszé*) — 1992/1-2-3.; Egy gyermekkori emlék (*Önéletrajzi írás* az *Írók emlékeznek* című rovatban) — 1992/1-2-3.; Hamupipőke igazsága. 4. (*Esszé*) — 1992/4; Példaképünk: a hős! 5. (*Esszé*) — 1992/5-6.; A megérdemelt győzelem. 6. (*Esszé*) — 1993/1-2-3.; A kolozsi György Zsuzsa... (A népi elbeszélő önéletrajzának *bemutatója* a *Magvető* rovatban) — 1997/1-2-3-4.; Egy botcsinálta riporter emlékei — részlet (*Emlékirat*) — 1997/1-2-3-4.

Nagy Tibor: Sínen (*Fotó*) — 1994/4-5-6.

Nagy Zoltán Mihály: Azon a télen (Részlet *A Sátán fattya* című kisregényből) — 1992/4

Németh Júlia: Ötéves az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó (*Cikk*) — 1996/1-2-3-4.

Nyirő József: A vén cigány (*Novella*) — 1990/1

Orbán Endre grafikája — 1990/3

P. Buzogány Árpád: Falusi est (*Gyermekvers*) — 1996/1-2-3-4.; Lefekvés előtt (*Gyermekvers*) — 1996/1-2-3-4.

Páll D. Erzsébet: A szenvedés tisztít (*Cikk*) — 1991/1-2.

Páll Szilárd: Mikor szólal meg az ötágú síp? (*Cikk*) — 1990/3; Széljegyzet a magyarok III. világtalálkozójához (*Cikk*) — 1992/5-6.

Papp Attila: Papírepülő (*Gyermekvers*) — 1990/4-5.; Télelő (*Gyermekvers*) — 1990/8-9.

Pataki István: Zsoltár (*Vers*) — 1990/8-9.; levlap kpj-nek (*Vers*) — 1992/4

Penckőfer János: A művészetnek szárnyalnia kell (Benkő György beregszászi festőművész *pályaképe*) — 1991/1-2.; Harmadnapra (*Novella*) — 1992/1-2-3.; Hírek Kárpátaljáról (*Hírek*) — 1992/1-2-3.

Péter Katalin: Élet (*Rajz*) — 1993/1-2-3.; Kietlenség (*Rajz*) — 1993/1-2-3.

Petőfi Sándor: A székelyek (*Vers*) — 1990/1

Ratzinger, Joseph: Adventi gondolatok (*Értekezés*) — 1990/8-9.

Ráduly János: Hófehérke (*Gyermekvers*) — 1990/8-9.; Este későn (*Gyermekvers*) — 1991/4; Hét határon (*Gyermekvers*) — 1991/4; Hullócsillag (*Gyermekvers*) — 1991/4; Nyárutó (*Gyermekvers*) — 1991/4; Szitakötőtánc (*Gyermekvers*) —

1991/4; Csillagvers (*Gyermekvers*) — 1992/1-2-3.; Tavasz vers (*Gyermekvers*) — 1992/1-2-3.; Zajlik a jég (*Gyermekvers*) — 1992/1-2-3.; Beke Sándor — Madártemető (*Irodalomkritika*) — 1993/1-2-3.; Nagy Irén verseskönyve (*Recenzió*) — 1993/4-5-6.; Csókák (*Gyermekvers*) — 1993/4-5-6.; Őszi kérdező (*Gyermekvers*) — 1993/4-5-6.; Tágas réten a róka (*Gyermekvers*) — 1993/4-5-6.; Irodalmi anekdoták — 1993/4-5-6.; Jövőbe néző könyvkiadó: Erdélyi Gondolat (*Bevezető írás*) — 1994/1-2-3.; Cseke Péter — Korfordulós újesztendő (*Recenzió*) — 1994/1-2-3.; Elek Apó Cimborája. Antológia (*Recenzió*) — 1994/1-2-3.; Komoróczy György — Magyar szavaink nyomában (*Recenzió*) — 1994/1-2-3.; Nagy Olga — Barangolásaim varázslatos tájban (*Recenzió*) — 1994/1-2-3.; Nagy Olga — Népi változatok szerelemre és házasságra (*Recenzió*) — 1994/1-2-3.; Székely Útkereső Antológia (*Recenzió*) — 1994/1-2-3.; A Cenk árnyékában (*Recenzió* a brassói költők antológiájáról a *Magvető* rovatban) — 1996/1-2-3-4.; Beke Sándor — Téged kereslek (*Recenzió*) — 1996/1-2-3-4.; Beke Sándor — Védtelen évek (*Recenzió*) — 1996/1-2-3-4.; Id. Binder Pál—Jancsik Andor — És élni kellett tovább (*Recenzió*) — 1996/1-2-3-4.; Kercsó Attila — Csigaséta (*Recenzió*) — 1996/1-2-3-4.; Kristó Tibor — Kései leltár (*Recenzió*) — 1996/1-2-3-4.; Nagy Olga — Pályakép fényvel és árnyékkal (*Recenzió*) — 1996/1-2-3-4.; Ábrahám János — Picula I. Szegény ember csikója hamar ló (*Recenzió*) — 1996/1-2-3-4.; Nemzeti kincsünk — a rovásírás (*Tanulmány*) — 1999/1-2-3-4.; A bögözi templom betűcsoportja (*Rajz*) — 1999/1-2-3-4.; A székelyderzsi templom téglafelirata (*Rajz*) — 1999/1-2-3-4.

Reményik Sándor: Az ige (*Vers*) — 1990/1; A legszebb szó (*Vers*) — 1990/6; Atlantisz harangoz (*Vers*) — 1991/3; Mindenki a magáét (*Vers*) — 1991/5-6.; Erdély magyarjaihoz (*Vers*) — 1992/1-2-3.; Vissza ne élj! (*Vers*) — 1992/5-6.; Az álorcás magyar (*Vers*) — 1993/1-2-3.; Egyszer talán majd mégis vége lesz (*Vers*) — 1998/1-2-3-4.; Nagy magyar télben (*Vers*) — 1998/1-2-3-4.

Ritoók János: Brassó (*Vers*) — 1996/1-2-3-4.

Róth András Lajos: A történelmet alakító ember... (*Bevezető írás* Balás Gábor *A székelyek nyomában* című tanulmány-sorozatához) — 1990/1; Múlt idő jelen időben? (*Cikk*) — 1990/2; Visszaemlékezések egy sötétebb korra (*Bevezető sorok* az új rovathoz) — 1991/1-2.; „Nemzetiségünk jövőjéről akar szólni a következő hónapok és évek Korunkja”. Beszélgetés Kántor Lajossal, a *Korunk* főszerkesztőjével (*Interjú*) — 1991/3; A székelyföldi kultúra szolgálatában. Beszélgetés Ferenczy Ferenc úrral, Székelyudvarhely polgármesterével (*Interjú*) — 1991/5-6.; Útkeresőben (*Esszé*) — 1992/1-2-3.

Salamon Ernő: Gyönyörű sors (*Vers*) — 1993/1-2-3.

Sall László: Ellenfényben (*Vers*) — 1990/8-9.

Simon G. Anna: „Lépteik elnémultak, már hiába várjuk” (*Vallomás*) — 1991/4

Sütő András: A vámosok mindig éberek, ha sírhant rejlik a kézitáskában (*Útjegyzet* — szemelvény) — 1991/1-2.

Szabó Barna: Tanügyi gondok és vádak ütközőjén (*Interjú* Asztalos Ferencsel) — 1990/7

- Szalay Ernő*: A székelyudvarhelyi szabad szakszervezetek szövetségének megalakulásáról (*Cikk*) — 1990/1
- Székfű Gyula*: Széchenyi a kisebbségi kérdésről (*Cikk*) — 1990/4-5.
- Széki Barnabás*: Simon Attila szégyenkönyve (*Recenzió*) — 1999/1-2-3-4.
- Szemplér Ferenc, id.*: Szeretnék élni (*Vers*) — 1996/1-2-3-4.
- Szemplér Ferenc*: Szerelem (*Vers*) — 1996/1-2-3-4.
- Szentágothai János* — *Szántó Tibor*: Kedves Honfitársunk!... (Veress Dániel *A megtévesztett* című monológját *bemutató írás* a *Magvető* rovatban) — 1994/1-2-3.
- Szentmártoni Árpád*: Csire Gabriella írói pályájáról (A szerzőt *bemutató írás* a *Magvető* rovatban) — 1998/1-2-3-4.
- Szenyey Sándor*: Levélféle régi barátához (*Cikk*) — 1990/3
- Szimonidesz Lajos*: A magyar vallás. I. (*Tanulmány*) — 1990/4-5.; A magyar vallás. II. (*Tanulmány*) — 1990/6.; A magyar vallás. III. (*Tanulmány*) — 1990/7.; A magyar vallás. IV. (*Tanulmány*) — 1990/8-9.
- Szinte Gábor*: Galambbúgos kapu Székelyudvarhelyen (*Rajz*) — 1999/1-2-3-4.
- Szőcs Géza*: Kérdések a XXVI. század költőjéhez (*Vers*) — 1990/1; Vass Levente. 1955–1979. (A szerzőt *bemutató írás* a *Magvető* rovatban) — 1990/8-9.; Vass Levente oszlopai (*Cikk*) — 1990/8-9.
- Szőcs János*: A moldvai csángó magyarokról. „Esdve kértek magyar papot” (*Tanulmány*) — 1991/5-6.; A moldvai csángó magyarokról. „Mi, Bákó vármegyei magyarok” (*Tanulmány*) — 1992/1-2-3.; A moldvai csángó magyarokról. „Anyám, anyám, édesanyám” (*Tanulmány*) — 1992/4
- Szűcs József Attila*: Megválaszolatlanul (*Fotó*) — 1994/4-5-6.
- Szűcs László*: Vészkijárat (*Vers*) — 1990/8-9.
- Tamási Aron*: Beszédes út hazafelé (Részlet a *Szülőföldem* című regényből) — 1990/2; Élni és írni (*Önéletrajzi vallomás*) — 1991/5-6.
- Tankó Gyula*: Gyimesiek a pünkösdi búcsún (*Cikk*) — 1991/4; A gyimesi csángók származástudata (*Tanulmány*) — 1992/1-2-3.; Szent László a gyimesiek tudatában és legendáiban (*Tanulmány*) — 1992/4; Csángófesztivál Gyimesközéplokon (*Cikk*) — 1992/5-6.; Gyimesi csángó népszokások. 1. (*Tanulmány*) — 1993/1-2-3.; Gyimesi csángó népszokások. 2. (*Tanulmány*) — 1993/4-5-6.
- Tompa Gábor*: Égbolt, madárraj, reménység (*Vers*) — 1990/6; Vers-levéltöredék eltávozott barátaimhoz (*Vers*) — 1990/6
- Torockai Wigand Ede*: A csillagos ég (*Rajz*) — 1990/7
- Tóth István*: Iskola (*Vers*) — 1996/1-2-3-4.; Senkiföldjén (*Vers*) — 1996/1-2-3-4.; Télelő (*Vers*) — 1996/1-2-3-4.
- Tőkés István*: Feltámadás (Húsvéti *elmélkedés*) — 1990/2
- Török Gáspár* fotója — 1994/1-2-3.
- Török László* aforizmái — 1990/6
- Ugron Levente*: Üzenetek a Holnap városából (*Recenzió* a *Gyakorlótér* — *Üzenetek a Holnap városából* című verseskötetről) — 1990/8-9.

Váli József: Egyszerű (Vers) — 1991/5-6.; Itthon (Vers) — 1991/5-6.; Noktürn (Vers) — 1991/5-6.

Vass Levente: A házba minden állat visszatér (Vers) — 1990/8-9.; Az út (Novella) — 1990/8-9.; hazatalálok (Vers) — 1990/8-9.; Így (Vers) — 1990/8-9.; Kiegyezés után, előtt (Vers) — 1990/8-9.; x x x (Vers) — 1990/8-9.

Vass László Levente: Portré (Vers) — 1996/1-2-3-4.

Veres Péter: Mátyás király (Metszet) — 1990/2

Veress Dániel: Zágoni Mikes Kelemen honszeretete (Tanulmány) — 1990/3; A megtévesztett. Misztótfalusi Kis Miklós monológja az eklézsiakövetés után — részlet (Drámai monológ) — 1994/1-2-3.

Vofkori György: Székely gőzös: Héjjasfalva — Székelyudvarhely 1888 (Tanulmány korabeli fotóval) — 1991/3; A petróleumlámpától a villanyégőig Székelyudvarhelyen. 1. (Tanulmány) — 1991/4; A petróleumlámpától a villanyégőig Székelyudvarhelyen. 2. (Tanulmány) — 1991/5-6.

Vofkori László, dr.: Lesz-e Udvarhely megye? (Cikk) — 1990/3

Vörösmarty Mihály: Kölcsey. „Meg ne ijedjete...” (Vers) — 1990/7; Kölcsey. „Nap vala értelmed...” (Vers) — 1990/7

Weöres Sándor: Ha a világ rigó lenne (Gyermekvers) — 1990/4-5.

Z. Szőke Pál: Pogánykori kultikus és kulturális emlékek a székelyeknél (Tanulmány) — 1993/1-2-3.

Zajzoni Rab István: Börtönben (Vers) — 1996/1-2-3-4.

Zudor János: Szonett (Vers) — 1990/8-9.

Zsigmond Győző: „Úgy szeretjük mi is Transilvaniát, hogy nem feledhetjük Erdélyt” (Mikes Kelemen bemutató írás a Magvető rovatban) — 1990/3; Eszedbe jut (Vers) — 1990/4-5.; Felsőboldogfalvi történeti néphagyomány. I. (Gyűjtés) — 1993/4-5-6.; Felsőboldogfalvi történeti néphagyomány. II. (Gyűjtés) — 1994/1-2-3.

Közreadott anyagok

110 éve született Kós Károly (Az író bemutató írás a Magvető rovatban) — 1993/1-2-3.

A Cimborá fedőlapja (Fotó) — 1999/1-2-3-4.

A csekei Kölcsey-kúria 1853-ban (Rajz) — 1990/7

A csíksomlyói Mária-szobor (Metszet) — 1990/2

A királyi vár Szt. Korona őrsége (Fotó) — 1992/1-2-3.

A koronaőrség díszatillája (Ábra) — 1992/5-6.

A Korunk című folyóirat címlapja (Fotó) — 1991/3

A lázadó Koppányt Szent István király lefejezteti (Festmény) — 1990/4-5.

A magyar korona (Fotó) — 1992/1-2-3.

A nikolsburgi rovásbetűsor (Ábra) — 1991/3

A Székely Útkereső 1993-as naptára (Melléklet) — 1992/5-6.

- A Torontói Magyar Emberi Jogok Fórumának levele a szerkesztőséghez — 1991/1-2.
 Aranyosszék címere (*Rajz*) — 1991/1-2.
 Az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó kiadványai (*Fotómontázs*) — 1994/1-2-3.
 Az udvarhelyi villanytelep „hajtóerői” 1908–1960 között (*Fotó*) — 1991/4
 Beke Sándor *Madártemető* című kötetének címlapja (*Fotó*) — 1993/1-2-3.
 Bemutatkozik a *Székely Útkereső* szerkesztősége (Beke Sándor, Balázsi Dénes, Csomortáni Magdolna, Gyöngyössy János, Kelemen Katalin, Kozma Mária, Róth András Lajos *fotója és életrajzi adatai*) — 1992/1-2-3.
 Benkő György beregszászi műtermében (*Fotó*) — 1991/1-2.
 Bethlen Gábor (*Grafika*) — 1990/6
 Boldogasszony anyánk (Régi magyar *himnusz*) — 1997/1-2-3-4.
 Brassai Sámuel portréja (*Fotó*) — 1991/4
 Csángó himnusz — 1998/1-2-3-4.
 Cseke Péter portréja (*Fotó*) — 1991/5-6.
 Csendes éj (A karácsonyi *ének* szövege) — 1992/5-6.
 Cseres Tibor (A Kortárs Magyar Írók Kislexikonának 1989-es *szócikke* a *Magvető* rovatban) — 1992/1-2-3.
 Csik-Gyergyó-Kászonszék címere (*Rajz*) — 1990/7
 Csíksomlyói Mária-siralom (Ősi székely *himnusz*) — 1997/1-2-3-4.
 Elek apó (*Fotó*) — 1999/1-2-3-4.
 Előkelő magyar lovas sírja a honfoglalás korából (*Rajz*) — 1990/6
 Encyclopaedia Hungarica (A Kanadában megjelenő *Enciklopédia* szerkesztőbizottságának Általános Tájékoztatója) — 1992/1-2-3.
 Erdély címere (*Grafika*) — 1992/5-6.
 Erdély címere (*Rajz*) — 1990/6
 Erdély címere (*Rajz*) — 1992/1-2-3.
 Erdélyi Gondolat Könyvkiadó — Székely Útkereső 1995-ös naptára (*Melléklet*) — 1994/4-5-6.
 Ez a világpolgár... (*Vallomások* Kölcseyről a *Magvető* rovatban) — 1990/7
 Firtos (*Monda*) — 1990/8-9.
 Geobitzász Kráiesz, Turkia hívő királya (*Rajz*) — 1992/4
 Giuseppe Verdi (*Fotó*) — 1991/1-2.
 Gyimesi csángók (*Fotó* 1905-ből) — 1992/1-2-3.
 Háromszék címere (*Rajz*) — 1990/8-9.
 Katona József (*Rajz*) — 1991/5-6.
 Kopjafa (*Rajz*) — 1990/3
 Kozma Mária *Idővallató* című kötetének címlapja (*Fotó*) — 1991/4
 Kölcsey Ferenc dolgozószobája Szatmárcsékén (*Rajz*) — 1990/7
 Lőrincz György *Kiment a fény a szememből* című kötetének címlapja (Reklám — *fotó*) — 1992/1-2-3.
 Lőrincz György *Kiment a fény a szememből* című kötetének címlapja (Reklám — *fotó*) — 1992/4
-

- Makkai Sándor portréja (*Fotó*) — 1990/6
- Marosvásárhely címere. A legrégebbi székely nemzeti címer (*Rajz*) — 1990/2
- Márton Áron püspök Gyimesfelsőlokon (*Fotó*) — 1991/4
- Még egyszer az udvarhelyi nyelvröndeletről (*Idézet a Székely Közélet 1928-as évfolyamából*) — 1991/1-2.
- Megjelent az Encyclopaedia Hungarica magyar nyelvű kiadásának első kötete (A Kanadában kiadott Enciklopédia szerkesztőbizottsági *tájékoztatója*) — 1992/5-6.
- Mikes Kelemen (*Grafika*) — 1994/4-5-6.
- Mikes Kelemen (*Rajz*) — 1990/3
- Mikes Kelemen *Törökországi levelek* című könyvének címlapja (*Fotó*) — 1990/3
- Nyíró József (A Magyar Életrajzi Lexikon 1969-es *szócikke* a *Magvető* rovatban) — 1990/1
- Orbán Balázs — korok tükrében (*Szemelvények*) — 1990/4-5.
- Orbán Balázs *A Székelyföld leírása* című első kötetének címlapja (*Fotó*) — 1990/2
- Orbán Balázs *Kelet tündérvilága* című fordításkötetének címlapja (*Fotó*) — 1990/2
- Orbán Balázs Torda várostól kapott díszpolgári oklevele (*Fotó*) — 1990/3
- Pázmány Péter (*Festmény*) — 1990/6
- Régi csíksomlyói búcsúsének (*Egyházi ének*) — 1990/3
- Romániai magyar folyóiratok fejléce (*Fotómontázs*) — 1992/1-2-3.
- Sütő András, Beke György, Kányádi Sándor és Farkas Árpád arcképei (*Fotók*) — 1991/1-2.
- Széchenyi István (Korabeli *festmény*) — 1990/4-5.
- Székely Himnusz (A közszájon forgó változat) — 1997/1-2-3-4.
- Székely Himnusz (Az eredeti szöveg) — 1997/1-2-3-4.
- Székely Himnusz (Hosszú változat I.) — 1997/1-2-3-4.
- Székely Himnusz (Hosszú változat II.) — 1997/1-2-3-4.
- Székelyudvarhely egykori áramfejlesztői (*Fotó*) — 1991/5-6.
- Szent István harca Gyulával (*Festmény*) — 1990/8-9.
- Szent István királyhoz (A katolikus magyarság *néphimnusza*) — 1997/1-2-3-4.
- Szent László (*Rajz*) — 1992/4
- Szent László harca a kunokkal (*Rajz*) — 1992/4
- Tamási Áron (A Magyar Életrajzi Lexikon 1969-es *szócikke* a *Magvető* rovatban) — 1990/2
- Vásárhelyi Gergely *Catechismus... és Világ kezdetitől...* című két kötetének eredeti címlapja (*Fotó*) — 1993/1-2-3.
- Vass László Levente *Egyedül az éjszakában* című kötetének címlapja (Hirdetés — *fotó*) — 1991/5-6.
- Veress Dániel *A megtévesztett* című könyvének címlapja (*Fotó*) — 1994/1-2-3.

Székely Útkereső Antológia

VII.

Himnuszok, versek, széppróza, cikkek, tanulmányok, esszék

Válogatás a *Székely Útkereső* irodalmi és művelődési folyóirat
1990–1999-es évfolyamaiból

Válogatta, összeállította
BRAUCH MAGDA

Kölcsey Ferenc

Kölcsey

(Töredék)

Büszke magyar vagyok én, keleten nőtt törzsöke fámnak,
Nyúgoti ég forró kebelem nem tette hideggé.
Szép s nagy az, ami hevít; szerelemmel tölti be lelkem
Honni szokás és föld, örököm kard s ősi dicsőség.
Nyúgoszik az zöld lombjai közt a nemzeti béknek,
Ez ragyog újra, midőn tele fénye dalomnak előnti,
S színe varázssúgáraiban szállítja fel ismét
Óseim árnyaikat, kik az őszkor napjait élték:
Kölcsey nemzetség, Ete hű maradéka, kit egykor
Don hullámi körül, a hét magyar egyike, hős Ond,
Lángölelés zálogja gyanánt neje karjairól vőn.
Vígán laktanak ők rohanó Tisza partjai mellett,
S hol vadon árnyak alatt barnán viszi habjait a Túr,
Mígnem az elkomorúlt sorsnak nyila dülva lecsattant
S könnypatak áradozott a bánat-ölelte teremben,

S áldozatát vérben fogadá vala boltja sötétén,
Elsiratott hamvak közt, a cégényi monostor...

Cseke, 1831. január 7.

1990. I. évf., 7. szám

György Zsuzsa

Egy küzdelmes élet

A gyermekkortól a lánysáig

Kölyök leányocská voltam, még iskolás se, amikor apámék kivittek a mezőre, a kapálóba. Ott ért a mezőn az este. Ahogy akkorára nőttünk, hogy meg tudtuk fogni a kapát, ott nem volt pardon. Ahogy az Isten megadta, mint a kaszárnyában. De aztán ha abban a szent helyben nem ugrottunk, a nadrágszíjút könnyen kivette apám a nadrágjából. Nem is tudom, hogy tudta olyan szaporán kivenni. De aztán úgy húzott végig rajtunk, mint a huszár a lován. Nem volt az jó dolog!

De térjek vissza arra az esetre. Mikor már jól elharangozták az estét, anyám készül hazra, hogy megfőzze a vacsorát.

— Édesanyám, hát engem nem viszen?

Szegény édesanyám azt mondja bánatosan:

— Nem enged apád, fiam.

Apám is rám néz, s azt mondja:

— A szakramentumát a kölykinek! Húzzad!

Hát nem volt mit csináljak, húzogatom a kapát, ahogy tudom.

Anyám elköszön:

— Kicsi leányom, legyél jó, nehogy megverjen apád.

Én már tudtam, hogy ha édesanyám elmegy, apám rámhúzza a csillagokat, de még a holdvilágot is. Nézek széjjel erre is, arra is. Hálóhely nincsen semmi. Mi lesz most, édes Istenem!

Apámnak szép hangja volt, kezdi énekelni:

Anyám, anyám, édesanyám,

Drága jó nevelő dajkám,

Elringattad a bölcsőmet,

S elrängattad a mejjedet.

Na, ez kellett nekem! Nekifogtam aztán úgy sírni, de úgy sírtam, hogy a szívem majd kettéhasadt. Hát én abból a nótából csak annyit értettem, hogy „elringattad a bölcsőmet, s elrängattad a mejjedet”.

Apám reámnéz:

— Na, mi a bajod?

Mit tudtam volna erre mondani? Hát csak az a bajom volt, hogy igen fáj a kicsi gyermekszívem. Félttem a kígyótól, a békától, félttem a prikulicstól. Mit tudom én, mik jutottak az eszembe.

Elég az hozzá, hogy egyszer csak apám nekifog, a kapát felállítja, s engem ott-hagy. Már a nap leáldozott. De én csak sírok kutyául.

Apám jön vissza jó két-három katángkóróval. Na, gondolom, ebből mi lesz? Hát kapálgatok ott szaporán, s a kis ingemmel törölgetem a szememet. Apám hozzám jön, azt mondja:

— Na, mi a baj?

— Semmi.

— Akkor mért sírsz?

— Édesanyám itthagyt, s mi lesz velem éjszaka?

Na, erre úgy helybenhagyott avval a görcsös katángkóróval, hogy szinte még most is érzem a helyit. A kis derekam, lábom, cubákom mind egy lett.

Na, én aztán ezzel megkaptam a vacsorát.

— Gyere, együnk!

Nem mertem mondani, hogy nekem már megvolt a vacsorám, nyelegettem a könnyemet, de az nem akart visszamenni, az csak csorgott. Haragudtam már a fejemre, hogy akkora forrás van benne. Arrébb volt egy buglya, apám megfogott:

— Na, gyere!

Odamegyünk a buglya mellé. Erős, ügyes volt apám, ott vájt a buglyába egy lyukat. Belébújt, s azt mondja nekem:

— Csinálj te is magadnak fekvőhelyet.

Édes jó Istenem, hát már én hogy tudnék magamnak fekvőhelyet csinálni ebbe az irdatlan buglyába? Ott egy marék szénát kitéptem a kicsi kezemmel, betettem oda a hátamat, s ott sírdogáltam csendesen, hogy édesapám meg ne hallja. Aztán elnyomott az álom. Tudtam, hogy aluszok, de nem vagyok édesanyám mellett.

Egyszer csak olyan szépen szóltak a pacsirták. Gondolom magamban: keljek fel, apám elhozta a katángkórót, nehogy megint reámmérje. Így reszkettem, mint egy úrikutya, vertem össze a fogamat. Vettem a kapámat, s nekiindultam a pászmában. Kettőt vágok, édesapám jóízűen kacag; pödri a bajuszát — mert szép ember volt, huszárosan volt kipödörve a bajusza, azt mondja:

— Na, mi az, kisasszony? A pacsirták felkötötték?

— Fel, édesapám.

— Látom, jó volt az östéli lecke. A szakramentumát a kölykinek! Látom, ember lesz belőled!

„Ember belőlem sohase lesz, legfeljebb egy nyomorult asszony” — gondoltam magamban.

Húzogatom a kapát, mind nézek az út felé: nem jü még édesanyám?

Egyszer látom, hogy jü a lelkem. Mikor odaér, igen néz engemet:
 — Zsuzsika fiam, mi bajod van?
 Mondom, hogy hát „semmi”. — Ahogy ott a szénában sírdogáltam, összemazatosoltam a képemet.
 Hát apám nem bánta, hogy mucskos, maszatos voltam, úgy indultunk haza. Édesanyám azt mondja:
 — Hallja, apjuk! Mi van ezzel a gyermekkel, hogy úgy ki van sírva a szeme?
 — Tán azért sírt, mert jólesett nekie.
 Magamban gondolom: „nekem biza nem esett jól”. De vajon őkeme nem sírt volna az én helyemben? De persze nem mondtam semmit.
 Elküldtek vízért. Igyekeztem vissza, nehogy apám elkezdje a „szakramentumot”. Attól már akkor is féltem, mikor a pap a templomban mondta. Na, gondoltam, most megint kapok.
 Osztán visszajöttem a vízzel, leültünk frustokolni. Édesapám kiment a dolgára. Akkor azt mondja édesanyám:
 — Kicsi lányom — s megsimogatta az arcomat —, miért sírtál?
 — Édesanyám, csak... csak azért, mert édesapám egy kicsit megvert.
 Édesanyám megnézi a cubákomat:
 — Jézusom Máriám, hát mért vert meg úgy, kicsi leányom?
 — Há már csak azért, hogy sajnáltam magát, hogy elment, s elkezdtem sírni, s akkor édesapám megvert.
 — Mondtam ugyi, hogy ügyelj magadra!
 — Hát én eléggé ügyeltem, de ha egyszer úgy fáj a szívem maga után, hogy maga biztosan ringatta a bölcsőmet, s nem rángatta el a mejjít.
 — Na, aztán máskor vigyázz! Tudod, milyen apád.
 Aztán, hogy még előfordult ilyen, vagy nem, de erre nagyon jól visszaemlékeztem.

Kifogyott a víz a kancsóból

Volt nekünk egy kicsi nyári konyhánk. S a nyári konyhában volt egy rezsnyice. Hát az olyan malomszerűség: egy nagy kő, a közepe ki van vájva, ki van kopácsolva, s abba beleillő kerek kő van téve, aztat egy fával hajtják. Olyan rabmunka-féle. Hát régen faluhelyen evvel csináltuk a kását. Ilyen rezsnyice nem sok volt a faluban, eztet még az édesapám csinálta. Nagy ünnepkor oda járt hozzánk a fél falu törökbúzakását csinálni. Faluhelyen régen avval csinálták a töltött káposztát, jobban mondva a szalonnás káposztát.

Hát azon a rezsnyicén állott az ivóvíz tartó edény, egy kancsó.

Ez szép kék zománcú volt kívül, fehér zománcú volt belül. Ott állott az ivóvíz mindig a rezsnyicén, az volt a rendes helye. Édesanyám mindig letakarta egy olyan kis kézímunkácskával, hogy valami légy, vagy piszok belé ne essen.

Hát bátyám elment a Fükőre szénáért. Mint jó gazdához illik, korán kellett menjen, hogy mire az idő felmelegedik, legyen hazakerülve. Hát haza is került, még nem volt éppen pont dél. Kiereszti a bihajokat, béköti a pajtába. Nagy szekér szénát hozott. Jön a konyhába, én állok a konyhaajtóban. Félrehúzódok, mert úgy voltunk tanulva, hogy helyet adjunk, ha valaki jön. Ha ülünk, s öreg ember áll mellettünk, adjuk át a helyünket. Nem, mint a mai világban, hogy a fiatal néz ki az ablakon, s még ha százéves áll is meg mellette, akkor se kíván megmozdulni. Nálunk ilyen volt a parancs: ha idegen jó, hátra arcl! Ott aztán szóbeszéd nem lehetett a gyermekek közt egy árva hang se, mert aztán jött a haddelhadd.

Csak elég a hozzá, hogy bójü a bátyám, veszi a kancsót, hát Jézusom Máriám, a kancsó üres. Rámnéz:

— Mért nincs víz a kancsóban? Az ánti istenedet Johanna-Zsuzsannája!

Én gyermekkoromban rettenetesen dadogva beszéltem, dadogtam a sok verés miatt. Mondom, hogy:

— N-nem é-én ii-ittam ki a ka-kancsóbul a vi-vizet.

— De ha nem te ittrad ki, há mért nem hoztál másikat? — Avval megfogja a kancsót, fölrepítette a ház tetejire. Nekem megfogja a jobb kezemet, s utánadob a kancsónak. A kancsó fölrepült a ház tetejire, én meg zsupsz, leestem a tornác előtt a földre. A kancsó legurult a cserepen a háztetőről, lement róla a zománc. Én meg megkékültem ott a földön. Édesanyám szegény kijün, én a földön elnyúlva, mint egy varasbéka.

— Hát te mit csinálsz, Zsuzsika fiam?

Ránéztem édesanyámra, nem mertem szólni, mert igen szorongatta a sírás a torkomat. A könnyem csorog, s a számból foly a vér. Édesanyám odajő, megfog, felemel a földről:

— Ó, te Antal fiam, hát muszáj volt így eldobjad ezt a gyermeket?

Hát megnyomorodik!

— De az ánti istenit a kölykinek! Hát aztán az a kancsó mért kell ott álljon üresen? Mért nincs benne víz?

Azt mondja édesanyám:

— Ó gyermekem, sze azt a kancsót én tettem oda üresen, épp kitöltöttem belőle a vizet mind egy cseppig, mert a konyhában úgy megmelegszik, olyan lesz, mint a lóg. Szerencsétlen gyermek a reggel elment a kerekés kútra, hozott két kandér vizet, most igazán nem volt hibás.

— De az ántiját a kölykinek! Tudja, hogy mire jövök haza, a kancsóban kell legyen a víz.

Édesanyám betakart a surcával, arrébb lép velem. A surc alól kinézek: édesanyám olyan finoman, szelíden fenýtette bátyámat:

— Nem kellett volna épp annyira megbüntesd, sze nem kutya, még gyermek, kicsi szegény!

Na, így aztán odalép bátyám kicsit közelebb. Kinézek édesanyám surca alól, s mintha a bátyám szemiben könnyet láttam volna. Hogy az volt, vagy nem, én ar-

ra meg nem esküszök, de nekem jólesett. Kibújok a surc alól, bátyám letörölte a vért az ajkamról a kérges kezével. Én mint a Tisza kutya, ha megsimogatják, megcsókoltam a bátyám kezét. Jólesett a simogatás.

Akkor azt mondtam nagy megijedve:

— Ne-ne-nem én i-i-ttam ki a vi-vizet, ne hahara-gudjon bátyám, má-máskor mi-mindig ho-hoozok vi-vizet.

Arrább lépett. Talán még fáj is neki, hogy olyan keményen megbüntetett, visszaszólt:

— Többet nem verlek meg sohase, ne búsulj!

Lehet hogy megvert, lehet, hogy nem:

— Bátyám, nem az fáj, hogy úgy leestem, hanem ahogy tegnap levertem a lábujjamról a körmöt, az fáj jobban...

Még én nyugtattam, mert féltem...

1997. VIII. évf., 1-2-3-4. szám

Benedek Elek

Búcsú egy vén körtefától

Elszállott az idő fölöttem.
Vén körtefa, búcsúzni jöttem.
Virágodat tán sose látom,
Isten veled, öreg barátom,
Legjobb barátom!

Mi titka volt ifjú szívemnek,
Tereád bíztam, rejtve benned.
Fészkelni rád hiába járnak,
Nem mondtad el szarkamadárnak —
Csacska madárnak.

Könnyem, ha omlott, letörülted,
Fájdalmaim elszenderültek;
S csak rám hajolt virágos ágad,
Eltűntek mind a balga vágyak —
A bűnös vágyak.

Istent dicsérni hozzád jártam,
Legszebb művét benned csodáltam.

Hol van az ember, ki te nálad,
Vén körtefa, szebbet formálhat?!
Nincs szebb tenálad!

Isten veled, ütött az óra,
Hajolj reám még búcsúzóra!
S amivel Isten úgy megáldott:
Még egyszer hullasd rám virágod,
Fehér virágod!

1999. X. évf., 1-2-3-4. szám

Benkő András

„A múltra emlékezünk, miközben a mára gondolunk”

(Szász Károly 1915–1989)

Ha megéri, hetvenötödik életévét töltötte volna be az idén, sajnos, nem adott meg neki, s így néhány dolgozata kéziratban maradt az utókorra.

Kolozsvári közép- és felsőfokú tanulmányok (zenetanári és zongora tanszak diplomájának megszerzése), néhány évi tanári tevékenység után, férfikora elején megy át Kolozsvárról Marosvásárhelyre és attól kezdve mindvégig a székely fővárosban nevezi a hivatásos muzikusok (és színészek) számos évjázatát. Munkássága így két művelődési fórumhoz kapcsolódik: Kolozsvárhoz és Marosvásárhelyhez. Egyikben is, másikban is tanított, a múlt értékeit kutatta — szolgálta a zenei életet. Tanított zeneiskolában, zenei líceumban, két főiskolán (Pedagógiai Főiskola, Szentgyörgyi István Színművészeti Főiskola), zeneelméletet, zenetörténetet, szolfézst és zongorát, nem utasította el kezdők bevezetését sem a zenei írás-olvasás tudományába.

Ezt a gyakorlati nevelői tevékenységet gyümölcsöztette — talán fordítva is áll: a gyakorlatba ültette át elméleti tudását —, amikor mindjárt a második világháború után — Nagy Istvánnal — összeállította az V–VI–VII. osztály számára a népdal alapú énekeskönyvet. Később szolfézsgyűjteményeket szerkesztett — háromkötetes példatárában félezernél több dallamot sorakoztat fel a magyar, román, illetve az európai nemzetek és rokon népek népzenei anyagából. Zeneelméleti könyvet jelentett meg „azok számára... akik a zenét nemcsak hallgatni és élvezni kívánják, hanem elméleti téren is közelebbi ismeretségbe szeretnének vele kerülni... a könyv gyakorlatilag a műkedvelő mozgalom résztvevőikhez és e moz-

---

---

galom karvezetőihez szól, ...ugyanakkor szem előtt tartja, hogy azok számára is nyújtson támaszt, akik első ízben vállalkoznak a zene elméleti kérdéseinek a tanulmányozására” (Előszó, 1963). E kötet fontos szerepét mutatja az a tény, hogy tizenkét év múlva Sepsiszentgyörgyön módosított formába látott napvilágot.

Ha szükség volt rá, vállalkozott iskolai kórusoknak szánt válogatás szerkesztésére is (Birtalan Józseffel). Bár iskolai együtteseknek szánták, anyaga olyan gazdag és változatos, hogy felnőtt egynemű énekkarok vezetői is hasznosították az anyag egy részét. A kötet kelendőségét szemlélteti, hogy két kiadást is megért, hiszen száznál több darabja felöleli az egyetemes és hazai kórusirodalom fejlődésének javát (1972, 1983).

Munkásságának másik területe a *zenepedagógia-történet*, illetőleg az *énekkari kultúra* eredményeinek felkutatása, népszerűsítése. Nemes lokálpatriotizmusát tanúsítja, hogy témái között különös súlyt kaptak a Marosvásárhelyhez kapcsolódóak — a zeneiskola, a Zenekedvelők Egyesülete, az Összmunkás Dalkar, a Kemény Zsigmond Társaságnak a zenéhez való pozitív viszonyulása. Ugyanezt a fokozott figyelmét érzékelteti a marosvásárhelyi zenei élet kiemelkedő alakjairól szóló írásai: rokonszenves portréja Chilf Miklósról, a zeneiskola kapcsán Metz Albertről szóló dolgozat vagy a nagyfokú érdeklődéssel tanulmányozott László Árpád-hagyaték, melynek Dvorákhhoz és Kodályhoz kapcsolódó két értékes dokumentumát ő teszi közzé.

Felfigyel természetesen távolabbi jelenségekre is — például Lakatos Istvánnak a kolozsvári magyar muzsikások emlékvilágáról szóló kötetére. Nyilván, nem szabad csak erre szűkíteni Szász Károly szakmai érdeklődési körét, hiszen zenepedagógia-történeti kutatásai ugyancsak túlmutatnak szűkebb pátriájának határain. Lelkiismeretes alaposággal mutatta be Sándor Domokos érdemeit a relatív szolmizáció népszerűsítésében J. R. Weber berni zeneigazgató könyvének (*Vezérkönyv a népiskolai énektanításhoz* s az ehhez társuló *Gyakorlókönyv* — Horváth Gyulával) magyar nyelvű fordításával (1977). Szász Károly közléséből ismerjük Sándor Domokos önéletrajzát is, valamint pályafutásának summázását (1973).

A Bartók-évfordulók kapcsán csokorba szedte a Marosvásárhelyhez és környékéhez kapcsolódó életrajzi mozzanatok, összegezte az előadóművészről, alkotóról, népzeneudósról szóló legfontosabb ismereteket, bemutatott két nótafát is — városának napilapja szintjén.

Természetesnek kell találnunk a Sándor-életmű folytatásaként az ún. Kodály-módszer iránti érdeklődését, ennek gyakorlati alkalmazását, ismertetését különböző szinteken (1963, 1971).

Az Erkel-család Marosvásárhelyt levő hagyatékából ismeretlen művet tett hozzáférhetővé (Magyar Albumlap, 1970, ill. 1980).

Dolgozatainak, írásainak egy további csoportja kéziratban maradt. Ezek részben zenepedagógiai (*Gyermekdalok fontossága a zenei nevelésben*), részben népzenei tudományiak, ill. zeneelméleti jellegűek (*Pentatónia és jellegzetességei*), részben kórustörténetiek, illetőleg zenei művelődéstörténetiek (*A Marosvásárhelyi Zenekedvelők Egyesülete*).

Zenepedagógiai ténykedését a zene nevelőerejére alapozta: „A zeneművészet nevelő funkciója, hatóereje a művészeti ág természetéből, lényegéből fakad. A zene az érzelmek sokrétű világán keresztül tükrözi a valóságot, és e tükrözési forma — mivel az ember emocionális világát nem lehet elválasztani a gondolkodástól és a többi tudati tevékenységtől — kiterjed az ember szellemi, lelki tevékenységének egész körére, ennyiben érzelmeket, emóciókat, vágyakat, törekvéseket ébreszt, azokat fejleszt és gazdagítja” — vallja zeneelméleti könyvének előszavában.

Történeti kutatásaiban a hagyományápolás jelenkori funkcióját tartotta szem előtt: „A múltat emlékezünk, miközben a mára gondolunk”. Ez a gondolata akár vezéreszméje is lehetne nemcsak neki, munkásságának, hanem tágabb értelemben vett zenetörténeti tevékenységünknek is.

1990. I. évf., 4-5. szám

Tóth István

Télelő

Csendben mentél el,
Ifjúságom,
s én nem kiáltottam
utánad;
elindultál
egy fakó nyáron,
s nem is vittél
téli ruhákat.

Most, hogy nem
találkozunk többet,
s híred hűvös
szelek se hozzák:
fáj, hogy átadtalak
a ködnek,
s nem volt egyetlen
szavam hozzád.

Érdeklődtem
több volt-barátnál:
milyen őszi
utakon reszketsz...
S mind messzebb mész,

---

bár szóra várnál —
míg az Isten
hidege megvesz.

1996. VII. évf., 1-2-3-4. szám

Dánielisz Endre

Ezeréves magyar szavak

Tudós elmék állítják: a magyarság háromezer évvel ezelőtt szakadt el legközelebbi rokonaitól, az obi-ugor törzsektől. Ezzel nyelvünk elindult a maga útján és a saját benső törvényei szerint fejlődött, alakult. Természetes, hogy hosszú évezredek át a gondolatközlésnek csak a beszélt formája létezett, s a kultúra magas fokát jelentette későbbi, írásjelekkel való rögzítése. (Minden lebecsülést, igazságtalan becsmérlést megelőzendő, tudnunk kell: ezen a fejlődési szakaszon valamennyi nyelv átment.)

Szerfölött örvendünk annak, hogy az első fennmaradt magyar szavakat az úr 1055. esztendejében vetette birkabőr hártýára valamelyik kámzsás barát. Első András királyunk ezzel alapít apátságot a Balaton partján, a tihanyi félszigeten. A latin nyelvű szövegbe számos helynevet, fa-, bokor- és szőlőnevet magyarul rögzített az írástudó fráter, így kerülendő el, hogy a latinra fordított helymegjelölés miatt később birtokviszály keletkezzen. Ennek a fölöttébb gyakorlati szempontnak köszönhetjük ezt a 939 éves félmondatunkat: *feberunaru meneh bodu utu rea* —, amit napjainkban így mondanánk: A Fehérvárra menő hadiútra.

A latin szavak sűrűjéből más, ómagyar szavak is fel-felcsillannak. Ilyen a *ruosz* (ravasz), ami akkor még rókát jelentett, a *gyisznau* — *disznó* ősi alakja, továbbá a *kürtvél*, *ülves*, *füenyés*, *fizegy*, *kües*, amelyekből a nyelvjárásokban jártas tudósok egyhamar ráismernek a *körte*, *ölyves*, *fövényes*, *fűzes*, *köves* egykori alakjára. A magánhangzók általában a mainál zártabb fokon jelentkeztek. Példaként idézhető a *bukur* (bokor), *humuk* (homok), *bodu* (had), *nogyu* (nagy), *higy* (hegy).

A mostaniaktól eltérően igen sok szó magánhangzóra végződött: *szilu* (szil), *utu* (út), *liku* (lik, azaz lyuk), *váru* (vár), *luászu* (lovász), mert a ló az lú volt, amint Arany szülőföldjén ma is az.

A őrző oltalom vagy csak véletlen szerencse mentette meg a *Tihanyi alapítólevelet* hosszú évszázadokon át? Ki tudja? De ma nemcsak a magyar nép felbecsülhetetlen értéke, hanem legősibb nyelvemléke a finnugor nyelvcsalád valamennyi népének is.

Találkozás rokonokkal

Elszomorító az egyedüllét. Igazából csak akkor érezzük jól magunkat, ha ismerősök, barátok vesznek körül bennünket. De nincs ez másként a népek esetében sem. Mindenik keresi a maga rokonát és örvend, ha — bár nagyjából — megérti a másik beszédét, de legalábbis egyező vagy hasonló szavakat talál.

Ez az érzés munkálkodhat azokban a finn és észt nyelvészekben, akik 1991 augusztusának derekán a messzi északról érkeztek a napsugaras Szeged városába, a hungarológusok harmadik kongresszusára. Rokonságszerető ember lévén, el nem szalaszthattam a kínálkozó alkalmat, hogy Pirettel és Tinuval, Heinoval és Tuomoval ne találkozzam. S ha már ötezer év múltán ily szépen összefutottunk, boldogságunkban szavakat röppentettünk fel, a testvériség fehér galambjait. *Jé* — kiált föl az észt Piret, amire Heino, a finn tudós jóváhagyólag reábólint, én pedig örömmel ragadom meg az első fogódzót: *jég*. *All* — mondja a hirtelenszőke észt asszonyka, *alla* — egészíti ki a finn, *alatt* — pótolom magyar módon. Piret most már párosával bocsájtja ki a galambokat: *uut aastat, új esztendőt* — bólintok. Bizony erre volna igen nagy szükségünk, mégpedig boldogabbra. A bölcs Heino többet is tud: *Kala iuskelee elavana veden alla*; közös erővel így tesszük magyarrá: *Hal úszkál elevenen víz alatt*.

Jó rokonokhoz illően szót ejtünk a távol maradottakról, a kisebbekről is. A mi legközelebbi testvéreink a vogulok (manysik) és az osztjások (hantik). Íme, az előbbiekek egy mondata: *Hurem szat-busz hulach-szam ampem*, amiből a vájt fülű nyelvész azt érti: *Háromszázhusz holló-szemű ebem*. Osztjákul fogalmazzuk a következőt: *Pegta lav lasinen manl tov szilna*, azaz *a fekete ló lassan megy a tó szélén*.

Örömlünkben a hasonlóságok sorát csalogatjuk elő a messze tűnt időből, majd komolyabbra fordítva a szót megállapítjuk: nem is ezek az immár nehezen felismerhető szóegyezések a döntő bizonyítékai rokonságunknak, hanem a szavak, a ragok és képzők egyes hangjainak szabályos megfelelése, továbbá pedig az összefűzések nyelvtani törvényei.

A szegedi kongresszusról ki-ki a saját szülőföldjére tért vissza, de senki sem üres kézzel. Jómagam a kedves Piret ajándécsomagjával s azzal a boldog tudattal, hogy személyes barátaim vannak távoli rokonaink körében, Tallinban és Helsinkiben is.

Idegenek a magyar nyelvről

A széles látókörű és világot járt emberek természetes jelenségnek tekintik, hogy minden nép a maga nyelvét tartja a legharmonikusabbnak, a legszebbnek, a legédesebbnek. Nem sérthet bennünket a közismert román vers magabiztossága: „Mult e dulce și frumoasă limba ce-o vorbim. / Altă limbă mai armonioasă, ca ea nu găsim...” Az sem befolyásolhat józan ítéletünkben, ha egyik-másik szennylap elvakult, gyűlölködő bértollnoka a magyar nyelvet kutyaugatáshoz hasonlítja,

vagy ha már a mértéktartó is úgy nyilatkozik, hogy szépsége, gazdagsága nem állítható más európai beszédek mellé.

Önbecsülésünket sebzi ugyan az efféle nézet, de nyugtasson meg a kérdést ismerő, világhírű nyelvészek, tudósok vélekedése. Ők őszinte elismeréssel vizsgálják, boncolgatják a számunkra édes anyanyelvet. Például az a J. G. Herder, aki 1789-ben a magyarok eltűnéséről, feloldódásáról prófétált, három év múltán már meglehetősen rokonszenvvel ír rólunk: „Van-e a magyar népnek kedvesebb kincse, mint a nyelve? Benne él egész gondolatvilága, múltja, története, hite, élethalapja, egész szíve, lelke.” De hadd idézzek Wilhelm Schott, a kiváló német nyelvész vallomásából: „A magyar nyelvben üde gyermeki természetszemlélet él, amiben előre nem sejthető fejlődés csírái rejtőznek. Magánhangzóit tisztábban ejti, mint a német. Egyaránt képes rövidsége és hatásos szónoki nyújtottságra... Csengő rímei, kifejezésbeli gazdagsága és zengő hangjai kiválóan alkalmasak a költészet minden műfajához.”

Mezzofanti, a világ legnagyobb nyelvzsenuje (élete végén száznyolc nyelvet ismert) e szavakkal fordult egyik kortársához: „Tudja-e, melyik nyelvet tartom az olasz és a görög után a leginkább dallamosnak és a verselés szempontjából leginkább fejlődésre képesnek? A magyart.”

A Grosser Brockhaus lexikon még ennél is tovább lép: „A magán- és más-salhangzók szép aránya, a hangok finom árnyalása és a magánhangzó-illeszkedés harmóniája pompássá és férfiasá teszik ezt a nyelvet.”

És végül egy századunkbeli francia költő, Jules Romains (1885–1972), aki ezt állította: „A magyar nyelv csupa erő. Nem ismerek ehhez fogható férfias nyelvet. Az önök szótagjaiban van valami az izmok kemény duzzadásából.”

Talán ennyi is elegendő a becsmérő, rágalmozó kijelentések ellensúlyozásához. Azonban mi ezektől függetlenül szeretjük, oltalmazzuk anyanyelvünket, amint jogsosan teszi azt mindenik nemzet a sajátjával.

Édes anyanyelvünk

Tudósok, szakemberek dolga, hogy a természet világában s a társadalom útjain bennünket, egyszerű halandókat eligazítsanak és felmerülő kérdéseinkre választ keressenek. Így ama gondunknak is akadt gazdája, hogy mióta és miért nevezzük *anyanyelv*nek azt az emberi hangokból alkotott eszközt, amellyel gondolatainkat, szándékainkat szóban és írásban közöljük. Nem a magam bölcsessége, hanem egykori könyvek vezettek el a felelethez.

Csakhamar rájöttem, hogy az anyanyelv kifejezés elődeink szóhasználatában nem oly egyeduralkodó, mint gondolnók. Még két évszázaddal ezelőtt is meglehetősen sok rokonértelmű jelző párosult hozzá. Nevezték *honi nyelv*nek, *nemzeti nyelv*nek, *született nyelv*nek, *szülőnyelv*nek, *hazanyelv*nek, *anyai nyelv*nek.

A XVIII. század végén Gáti István *Hazaifüi elmékedések* című könyvében áll ez a sor: „Mutató Táblája Anyai vagy nemzeti Nyelv a Nemzet egyéb természeti

Tulajdonságainak.” Művében oly panaszra fakad, amelyet — sajnos — napjainkban is elismételhetünk: „Vagynak minden Nemzetnek oly elfajult fiai, kik anyai Nyelvünket nem tudják.” — Apáczai Csere János latin nyelvű Encyclopaediája előszavának egy mondatát a XIX. század első éveiben ekképp fordították le: „Rövidebb és könnyebb útjok vagyon a tudományokra, mivel hogy ezeket az anyjok tejével szopott nyelven hallják, olvassák”. A fordító a materna lingua kifejezést ültette így át, bár az *anyai nyelv* formulával rövidebben megoldhatta volna. Az *-i* melléknévképző elmaradása, valamint a két szó összekapcsolása a német Muttersprache hatására következett be.

Végezetül nézzünk utána, mikor került az *édes* jelző az *anyanyelv* szó elé? Nos, ez se mai keletkezésű, mert a XVIII. század végén s a XIX. század elején íróink, szónokaink a *kedves nyelvünk* kifejezés mellett ezeket is használják: *édes hazai nyelvünk*, *szeép nemes nyelvünk*. Arany János így fogalmazta meg a kérdést: „Lesz-e költő, ki az édes anyanyelven / Rólatok korának csudát énekeljen?”

Búcsúzóul idézzük fel Kosztolányi Dezső egyik figyelmeztetését: „A természet csak egyetlen édesanyját adott nekünk, csak egyetlen édes anyanyelvet.” Illő, hogy mindeniket szívünkéből szeressük és mellettük mindvégig hűségben megmaradjunk.

1995. VI. évf., 1-2-3-4. szám

Cseke Gábor

ú

A mártírium három állapota

(*örök fogoly*)

szökevényként árkon-bokron át
csörtet a lelkem mentené magát
szaggatott ruhában lihegve támolyog
már összeesne de lelkipásztorok
karolják föl életet lehelnek belé
a hit ködében így lenne istené
fogolyként mint aki harcát feladta
mosolya álarc míg erőt gyűjt alatta
újból szökéshez de hova merre
és mindig visszahozzák sárosan összeverve

(*álruhában*)

bennetek megsokszorozva a legbensőbb gondolatba öltözve
onnan kikandikálva fintorogva de mindig a bőre szabott

álca mögött lapulva élem végig sorsotok
 egyiket a másik után vagyok a diák a tengeren
 hányódó kalandor az elorzott álmú repülő
 a légépfegyverzett tüntető anya
 a magaslati mámor kínozza hegymászó
 a rendezett agyú matematikus a szájas melós az élet
 habzsoló természetjáró vagyok az örök
 don juan a kaszát forgató mezőpásztor a gyáva hekus
 de honnan ennyi tapasztalat ily érdeklődés
 ki oltotta belém e bujkáló létet
 amelyben minden elképzelhető kaland hőse magam vagyok
 mégis mások pusztulnak belé

(a szabadsághoz)

tudom tudom tudom már	a lövés hangja elszáll
minden szó fölösleges	füstje keserű sóhaj
távolra hordó mordály	lehullunk mint a hajszál
ravaszán reszkető kéz eres	de tisztán él az óhaj

csönd lesz a béke lesz a jel
 hogy érted amit megértetek
 a száj helyett szemünk felel
 már halni tudok érted

1990. I. évf., 3. szám

Hubbes Éva

Emlékező sorok

Vásárhelyi Gergelyről

A 400 éves székelyudvarhelyi középiskola, a mai Tamási Áron Gimnázium jubileuma egybeesik az iskolaalapító Vásárhelyi Gergely halálának 370 éves fordulójával. Ez megemlékezésre és a jezsuita hitszónok, egyházi író Vásárhelyi bemutatására késztet.

Az eddig ismert adatok birtokában életrajzát korántsem tekinthetjük teljesnek. Jómódú polgárcsaládból származott. Mészáros Bálint nagyobbik fiaként 1561-

ben (egyik, ellenőrizhetetlen adatom szerint 1562-ben) született az akkor Székelyvásárhelyként ismert Marosvásárhelyen. Mészáros családnevét a kor szokásainak megfelelően a jezsuita rendbe való belépésekor szülővárosa nevével cserélte fel. Művei címében és előszavaiban magát többnyire Vásárhelyinek, olykor Marosvásárhelyinek jelölte.

Gyermek- és ifjúkoráról, korábbi tanulmányairól alig tudunk valamit: az alsó grammatikai osztályokat szülővárosában végezte.

1584. május 15-én az akkori lengyelországi Vlnóban tagja lett a jezsuita rendnek, de már 1587-ben a kolozsvári rendház Catalogusa szerint az erdélyi jezsuiták központjában, Kolozsváron élt. Még novíciusként már tanított az alsóbb osztályokban, s bekapcsolódott a missziós munkába. Mikor az 1588-as medgyesi országgyűlés száműzte Erdélyből a jezsuitákat, Vásárhelyi előbb Lengyelországba, majd Moldvába került, a csángó-magyarok közt működött öt rendtársával együtt.

A fejedelem jezsuita tanácsadója, Carillo atya hívásának engedve visszatért Gyulafehérvárra, Báthori Zsigmond fejedelem gyóntatója lett. Két évvel később a fejedelem — feltehetően mert nem volt vele elégedett — a betegeskedő Vásárhelyi helyett más gyóntatót kért.

Ekkor, 1593-ban került a fiatal páter Székelyudvarhelyre. Itt rendtárs előde, Mediomontanus János unitáriusokkal való küzdelmét és a missziós munkát folytatta. Vásárhelyi három éven át igen eredményesen tevékenykedett a székely anyavárosban. Nemcsak hitszónok és helyreállította a plébániát, visszaszerezte rendjének templomát, hanem iskolát is alapított. A rend még az évi helyzetjelentése (megjelent Firenzében *Litterae Annuae Societatis Iesu anni 1593* címen), valamint Alfonso Carillo bécsi provinciálisának küldött, 1594. február 15-i keletkezésű levele szerint Udvarhelyen 1593-ban „ludus litterarius” működött mintegy száz tanulóval. Az iskola ilyenén megjelölése középfokú tanintézet létezésére utal, jöllehet ebbe a kategóriába az elemi iskola is beletartozott.

Az 1595-i országgyűlési végzés után a jezsuiták újra elfoglalhatták rendházaikat. Vásárhelyi Gergely 1596-ban visszatért Kolozsvárra, ahol ugyancsak tanított és katekizmust fordított. A századforduló mozgalmas eseményei között ismét föltűnt: Mihai Viteazul megbízottjaként Tordára ment a nemesekhez.

A kalandos életű jezsuita 1603-ban Vágsellyén a jezsuita kollégiumban tevékenykedett. 1604 szeptemberében a Zemplén megyei Liszkán Bezerédi Pállal együtt vezette a parochiát, de a hajdúk megmozdulása és a Bocskai-felkelés miatt Leleszre menekült. Nemsokára az alsólendvai jezsuita misszióban találjuk, ahonnan pápai rendelkezésre török hódoltsági területre küldték. Világi papként, a pécsi préposti cím birtokosaként Pécsen tevékenykedett, ahol az új Gergely-naptár bevezetését szorgalmazva annak ellenzőivel, az unitárius vallású veteristákkal összeütközésbe került. Az új naptár makacs ellenzőinek vádaskodása következtében: „megbontja a rendet, a népet visszatartja a munkától és így nem tud adót fizetni” — írták —, a török bíró 1612-ben előbb halálra ítélte, majd száműzte.

Szorongatott helyzetéből az épp Pécssett időző Bethlen Gábor, a későbbi fejedelem mentette meg, magával hozva Erdélybe.

Mintegy tíz évig működött még szülőföldjén, járta Erdélyt, missziókat tartott és most már a korábnál nyugodtabb körülmények közt folytatta irodalmi munkásságát Kolozsvárott 1623. október 18-án bekövetkezett haláláig.

Rövid életrajzát irodalmi tevékenységének a vázlatos értékelésével kell kiegészítenem.

Lefordította a Németország második apostolának is mondott Peter Canisius Parvus *catechismus catholicorum*-át, első kiadott munkájaként látott ez napvilágot a kolozsvári Heltai-nyomdában 1599-ben, *Catechismus... Keresztyéni tudományac rövid summayá* címen. Canisius a hívek számára írt kis katekizmusát vallásos kézikönyvvé bővítette. Imák, elmélkedések mellett az új Gergely-naptár alapján beiktatta a változó ünnepek rendjét és a határnapok kiszámításának magyarázatát. Katekizmusá Vásárhelyi életében még három kiadást ért meg: Bécs 1604, 1615 és 1617. A későbbiek során mintegy harmincszor adták ki.

Az Esztendő által... rendeltetett... evangeliomok és epistolák es ezekre valo lelki elmélkedések című saját munkája szintén Bécsben jelent meg 1605-ben. A szakirodalom — jóllehet egyetlen példánya sem maradt fenn — a második kiadásban olvasható Vásárhelyi-utalás alapján létezését bizonyosnak tekinti. Ez katolikus perikopás könyv elmélkedésekkel. Ennek is még két újabb kiadását érte meg, mindkettő Bécsben 1618-ban jelent meg.

A harmadik kiadású perikopás mű második fele külön munkaként értékelendő, a 200 oldalt kitevő összefüggő elmélkedés címe: *Az emberi állatnak négy utolsó dolgairól valo intések*.

Már Székelyudvarhelyen hozzáfogott Kempis Tamás *De imitatione Christi* című munkája fordításához. A kolozsvári Heltai-nyomdában 1622-ben *Christus Iesus követéséről való könyvek* címen megjelent második kiadása előszavában olvashatjuk: „kit ezelőtt is huszonnyolc esztendővel sok fő emberek kérésére megfordítottam vala, de sok háborúság miatt” — mint írja, sajnos — elveszett. A Kempis-fordítás elsőbbsége Vásárhelyit illeti, aki (elveszett) első átültetésével 30, de még a másodikkal is két évvel előzte meg Pázmány Pétert. E mű egyetlen teljes, címlapos példánya egykoron a székelyudvarhelyi ref. kollégium tulajdonában volt, 1944 őszén, menekítéskor semmisült meg. A szakirodalom (RMNy II.) tudósítása szerint szerencsénkre felbukkant egy címlaptalan példánya.

Életművének a befejezéseként Kassán és Kolozsvárt nyomtatta ki: *Világ kezdetitől fogva iosagos es gonosz cselekedeteknek példáinak summá*-t 1622–1623-ban. Ez a katolikus erkölcsi példatár mind a bibliából, mind a keresztény és pogány szerzők műveiből ihletődött. Az anekdota egytetemes történetében jelentős szerepet vivő középkori példatár típusának ez az első képviselője irodalmunkban.

1993. IV. évf., 1-2-3. szám

Beke Sándor

Jövő időben — nyelvtan órán

mi születni fogunk
mi jönni fogunk
mi beszélni fogunk
mi tenni fogunk
mi hinni fogunk
mi örülni fogunk
mi nevetni fogunk
mi szeretni fogunk
mi emlékezni fogunk

na jól van
gyerekek
most leülhettek
mondta
a tanár elvtárs
mikor igeragozásból
ismét jelesre
állt az osztály
ezerkilencszázyolcvanhat
október huszonharmadikán

1999. X. évf., 1-2-3-4. szám

Málnási Ferenc

**Erdélyi anyanyelvoktatás —
irodalmunk tükrében
XXVI.**

**Anyanyelvoktatásunk az országhatárok megváltoztatásától
— 1918-tól — napjainkig, a romániai oktatási rendszerbe tagoltan
(1940–1944 között Észak-Erdély oktatása
az anyaország oktatási rendszerébe tagoltan)**

Anyanyelvoktatásunk folyamatosságát az Osztrák—Magyar Monarchia szét-
esése szakította meg. A világháború lezárását követő békeszerződések (1920)
egyben területi osztozkodást is hoztak, természetesen a vesztesek kárára. 1920.
június 4-én Trianon után 102 200 km² (a történeti Erdélyen kívül az Alföld pe-
remvidéke), 5 265 444 lakos (köztük 1 704 811 magyar és 559 824 német/szász),
az egész népességnek 25,2 %-a most már a nemzetközi jog szerint is átkerült a
román állam kötelékébe. A megalakult *Nagy-Románia* népességének 27-28 %-a
nem román nemzetiségű volt, a magyar anyanyelvűek részaránya Erdélyben 26,7
%-a volt (Glatz Ferenc szerk., 1989. 243.).

A Román Királyság lényegében egyfelekezeti ország volt, amelyben az állam-
polgárok többsége (91,5 %) görögkeleti, ortodox vallású. A más vallásúak között
zsidók (4,5 %) és római katolikus (2,5 %) vallásúak voltak. A vitatott pontosságú
román statisztikák szerint 70 408 római katolikusból 62 600 a csángó vidéken élt.
Erdélyben viszont jelentős számú és súlyú görög katolikus hívő egyházát rögtön
„nemzeti” egyháznak minősítették. A hivatalos román politika továbbra is az or-
todox egyházi öntudatra támaszkodott, az *ortodox vallás hivatalos állami egyház ma-
radt*, a homogén etnikumú ország elképzelését hirdette, s azt állította, hogy a *Ro-
mán Királyságban nincs nemzetiségi kérdés, a románok őslakosok, a csángók és a székelyek
néprajzi jelenség, elmagyarosodott románok*. A Duna-menti *bolgár és szerb telepések meg-
honosodottak, „idegen elemek”* csak Dobrudzsában találhatók, és szerte az országban
vannak *cigányok* (is). (Ha nincs nemzetiség, kik ezek a székelyek, csángók, szer-
bek, bolgárok és cigányok? — kérdezhetnők. Hat nemzetiség — és még hányat
lehetne megszámlálni, hiszen ma már 18 nemzetiségről beszélnek.

A román ortodox egyház határozott (és azóta is hangsúlyozott) nacionalizmusának egyik gyökere a bizánci hagyományokra alapozó Oszmán Birodalom által sajátos autonóm (autokefel) vallási közösség elismerése volt, a másik pedig a XIX. századi romantikus hazafisága. Az új államok — Románia is —, magukat nemzeti államnak nevezték, valójában a térség egészét tekintve *ugyanany-nyi nemzeti kisebbség került az új államok keretei közé*, mint amennyi kisebbségben élt a magyar államszervezetben 1918 előtt. Csak az államhatárok változtak. A terület-állam-társadalom új elrendeződésének maradandóságát maguk a gyarapodó új államok sem vették komolyan, biztosra. A súlyos *nemzeti sérelmeket is tartalmazó imperialista békekötést, -szerződést* nemcsak a vesztes országok revíziós vágytól fűtött polgársága ítélte el, a társadalmi-forradalmi átalakulás érdekeit szem előtt tartva elítélte és elutasította az erősödő *kommunista mozgalom* is, és hamarosan még legfőbb megalkotói is csalódtak benne... Kisebb-nagyobb területkiegészítések után a második világháborút lezáróan Magyarország és Erdély marad az 1920. évi állapotban — s talán az Európai Unióhoz való csatlakozás hoz/hozott változást — reméljük nemzetiségi, nemzeti közösségünk oktatáspolitikájában is. Mert Erdélyben és a kárpát-medencei térségben nem sok változott. A nagyhatalmak, az uralkodó csoportok érdekeinek érvényre juttatása a több évszázados szokás- és viselkedésformákat, érintkezési viszonyokat, az ott lakók nyelvét nem változtatta meg, és az új államkereteket jobban feszítette az, hogy az 1918. évi együttélési szembenállások ellentétrendszerré nőttek. Hagyomány, gazdagsági és kulturális érdekek, életmódbeli különbségek magyarázták pl. hogy az erdélyi románság nagy része a Iuliu Maniu-féle Román Nemzeti Párt mellé állt. A kolozsvári *Patria* 1920. december 26-án így fogalmazott a „regátiakkal” szemben: „Erdélyt úgy tekintik és kezelik, mint a gyermeket”. A különböző etnikumok egymáshoz igazodását nem segítették, hanem a sajtó, a rádió, a könyvkiadás és az oktatás segítségével szembenállásra hívták fel. (Sajnos még 2009–2010-ben is vannak társadalmunkban, oktatáspolitikánkban ilyen „szirénhangok”). Szemben állt a társadalom és az új államrendszer érdeke részben azért is, mert noha a békeszerződések némi kollektív jogot adtak a kisebbségeknek, de ezek az emberi jogok sokszor csak papíron maradtak. A megerősödött nacionalista rétegek *nem engedték érvényre jutni a nemzeti kisebbségek, nemzeti közösségünk kollektív jogait — az oktatásban sem.*

Kisállamiság kisebbségi jogokkal — nem megoldás. Újabb elgondolás — fájdalmas, embertelen, emberiségellenes — a *kitelepítés* volt. Az eredmény: katasztrófális.

Megoldás lehet(ne): a *konföderáció, a szövetségi állam*. A határok egy államszövetség keretében virtuálisak maradnak, az egyes etnikumok megőriznék kollektív, nemzeti önállóságukat, ahogyan ezt egy modern civilizáció, az anyanyelvi kultúra megköveteli, de politikailag és gazdaságilag egy közös államtestben egyesülnek. Megvalósítására „próbájára” nem nyílt lehetőség, és szembeszálltak a konföderá-

ció gondolatával a helyi nacionalizmusok is, de a döntő: a nagyhatalmi ellenkezés volt (Glatz Ferenc szerk., 1989. 235.)

Ma, 2009–2010-ben — az Európai Unió? A jövő titka. Ha nem szegülnek szembe a helyi nacionalizmusok. Mert ma is él a Nagy-Románia ígérete, a Nagy-Románia Párt, a sztálini nemzetiségi politika és a totális diktatúra nemzetiségi- és oktatáspolitikájának szelleme is. A fenti tények, vélemények, gondolatok mellé társíthatjuk Erdélyben a „*betelepítéseket*”, az iparosítás nyomán kialakult, megváltozott *etnikai arányokat, a betelepülők gyökértelenségét*, azt, hogy a magukkal hozott mentalitásukkal nehezen illeszkednek bele az új környezetbe, s az egyes helyi konfliktusok mesterséges felszításával, kiprovokálásával — 1990 márciusa, Marosvásárhelyen — éppen az anyanyelvoktatás kérdésében robbant (talán ma már nem robbanhat!), s gátolhatja az anyanyelvoktatás zavartalan működését is.

Ez a rövid, vázlatos bemutatás is azt jelzi, hogy nemzeti közösségünket, anyanyelvoktatásunkat milyen társadalmi, politikai, vallási, kulturális és nem utolsó sorban etnikai környezetbe „illesztették be”, sorolták be, kiszakították az immár kétezer éve működő — jól, rosszul —, de főleg anyanyelvi oktatásból. Az anyaországon kívülre rekedt, nemzetiséggé, nemzeti közösséggé csökkent magyarság alárendelt helyzetbe került, és az új helyzet sokféle kényszerében, szorításában megmaradása is bizonytalanná vált.

A millennium után a XX. század tele volt a csodavárással, illúzióval, optimizmussal, de folyamatosan minden nemzedéknek csalódnia kellett, újabb és újabb traumákat kellett megélnie: háború, határmódosítás, kisebbségi sors, újabb háború, diktatúra, 1956 stb. A Habsburg Birodalom és a Monarchia tipikus *nyelvpolitikai problémái születtek újjá* erdélyi/romániai anyanyelvoktatásunkban. Az egymást váltó kormányok, oktatási miniszterek megoldásokat kerestek, találtak is, csak sokszor nem megfelelő, nem az oktatás kérdéseit megoldó, hanem politikai megrendeléseket teljesítő utasításokat, törvényeket... Egy rövid ideig tartó szerencsés kísérletet leszámítva — pl. a moldvai csángók anyanyelvi iskoláztatása, kétnyelvű bizonyítványok stb. — 1918 és főleg Trianon óta folyik az etnikai és nyelvi alapú hátrányos megkülönböztetés, a kárpát-medencei nyelvi háború (Sipos Lajos szerk., 2000. 146, Balázs Géza, 1996.).

Kozma László

Juhász Gyula költői világa (VI.)

Szeged (I.)

Juhász Gyula kedves városa, ahová végül hazatért, Szeged. Falusi költőnek mondja magát, ez azonban némileg szerepjátszás. Szegeden tölti az első világháború utáni társadalmi mozgalmak időszakát, itt éli át Trianon tragédiáját, itt születnek nagy magyarság-versei. Itt bontakozik ki a harcos publicista, a szónok, a népművelő, a munkáskórus irányítója, színházi programok szervezője, az aktív közéleti ember, aki szociális elképzeléseit, a szegények felemelését soha nem tagadta meg. Politikai elképzelései lehettek naivak, verseiben azonban a költő megfogalmazta azokat az eszméket, melyeket követendőként állított a társadalom elé, és a költőknek végül is ez a feladata. Szegedről szóló verseiben kibontakozik a város művelődéstörténete, néprajza, a város múltja és jelene. Ma pedig ő is a város történelméhez, tradícióihoz tartozik, az egyetem pedagógusképző kara az ő nevét viseli, szobra a Tisza partján hallgatja a folyó mormolását.

Versei témakörök szerinti csoportosításában több Szegedről, Tápéról szóló versét idéztük. Lentebb külön fejezetbe soroltuk néhány Szegedről szóló versét. Utalunk arra, hogy egyebek mellett Nagyváradról, Budapestről is több verse szól, nevezhetjük városi költőnek is.

Szögedi interieur

Pirosló abrosz, friss szalonna,
Búbos kemence, jó meleg,
Pár kurta rőf a szoba hossza,
Mégférnek a jó emberek.
Nagy ágy fölött a házi áldás,
Arany rámban a király,
Künn kora tavasz szele lármáz,
Benn enyhe, renyhe félhomály.
Fölenged itten kósza szívem
S kakukkos óraként ketyeg,
Be jó a csönd, az óbor itt benn,

Be jók e józan emberek!
 Ha itt maradtam volna szépen
 És fogtam volna a gyalut,
 Utód apáim örökében.
 Az óra szól: kakukk, kakukk!

A vers először a nagyváradi *Szabadság* 1908. március 25-i számában jelent meg. A költő apai nagyapja, Juhász Pál (1805–1871) felsővárosi asztalosmester volt. (KK 1: 172 435)

Érdeemes ennek a versnek a derűs, békés hangulatát összehasonlítani a Tápai lagzi tragikusan feszült világával. A költői stílus azonban hasonlít: pontos, szociografikusan hű leírás. A „künn” és a „benn” a fönti versben is párhuzamba van állítva, de mennyire más a „benn emberek és künn komondorok” kép hangulata!

Szabadkai emlék

A szép, bús Szegeden születtem,
 De a dajkám dala felettem
 Szabadkán hangzott hajdanán.
 Szabadka, víg, dalos tanyám,
 Gondolsz-e néha a szegény
 Két kis gyermekre, aki felnőtt
 És nézi, nézi még a felhőt,
 Mely felőled jön és feléd megy.
 A két költőre, aki téged
 Örökre emleget, szeret
 És rímbe róttá rég neved?

A vers először a Bácsmezei Napló *Jubiláris Almanachjában* (1924) jelent meg. Ez minden bizonnyal már 1923 karácsonyára elkészült. A két költő Juhász Gyula és Kosztolányi Dezső, aki meg is köszönte a verset. Juhász Gyula a következőket írta a *Bácsmezei Napló* kérdésére: „Én Szabadkán először nem jártam. Úgy hoztak oda pár napos koromban, hogy a szabadkai dajka emlőjén nevelkedjem. Szabadka így lett az én dajkám és az élet és a világ első csodáit itt láttam én meg ebben a szép és kedves városban.” (KK 2: 317 553)

A vers az „sz”, „d”, „f”, „r” könnyed alliterációival emlékezik Szabadkára. Érdekes, hogy a szülővárossal kapcsolatos alliteráció Babitsnál is megjelenik: „Szekszárdon születtem, színésznőt szerettem” — mindkét városnév „sz”-szel kezdődik, az alliteráció is azonos. A magyar irodalom közlekedőedényeiben csodálatos hangulatok áramlanak.

Szonett Szegedhez

A magyar alföld legszebb délibábja
Te vagy, szülötte városom, Szeged,
De nem csalóka nyári fény varázsa,
Hanem valóság bús puszták felett.

Az égbe törnek tornyaid kevélyen
S a szőke magyar vízben rengenek
A palotáid és a magyar éjben
Virrasztó lángod nagy-messze remeg.

Dugonics András nézi, hogyan épül,
Magasba hogy tör házad, szellemed,
Hogy szebb lettél, mint voltál, nagy Szeged!

Magyar emlékül és magyar reményül
Állj boldogan és büszkén, ősi város,
Símulj szerelmes szívvel a Tiszához.

A vers először a *Szegedi Szemle* 1928. április 7-i számában jelent meg. Keltezése: Szeged 1928. (KK 3: 49 302)

A szonettforma tömören foglalja egybe az alföldi város jellegzetességeit, már a cím is alliterál. Az első versszakban a „szülötte” azt a helyet jelöli, ahonnan az illető származik. Középkori nyelvünkre utal ez a szerkezet, akkor még létezett a melléknévi igenév birtokos személyragos alakja, mely azóta kiveszett. Felidézése egyszerűen nyelvtörténeti és tömörítő szerkezet.

A második versszak első két sora ellentét: az égbe törő tornyok a szőke vízben rengenek, két irányba tágítva a horizontot. A „szőke” jelző a költészet egészében nyeri el értelmét, Anna szőkesége is eszünkbe jut, és valóban, ez a finom célzás a vers utolsó sorában a „szerelmes szívvel” jelzős szószerkezetben oldódik föl, mely a költő városa iránti szerelmét mutatja. A „magyar víz” és „magyar éj” jelzője Trianon után különleges jelentőséggel bír. A „magyar éjben” utalást mindenki érti, a sötétségben Szeged a virrasztó láng.

A harmadik versszak első sorában a tradíciókat Dugonics András piarista tudós képviseli. A harmadik-negyedik versszak utolsó sorának „sz” alliterációja összekapcsolja Szegedet és a Tiszát, az alliteráció szerkezetalkotó tényező.

A *Szeged és Vidéke* című lapban 1906. június 21-én jelent meg a költő „A Dugonics szoba” című cikke: „Érdemes volna újra kiadni Dugonicstól a Magyar példabeszédek és jeles mondásokat. A szegedi néplélek gazdag kincses bányája e nagy munka, amelyet élete alkonyatán, szülötte városában írt a nagy, a nemes öreg. A magyar folklór terén Baranyai, Decsi, Szirmay Antal és Pálóczi Horváth ez irányú gyűjteményei mellett Dugonics könyve a legfontosabb.

*Szelíd, szegedi versek***I. Trombitaszó**

Az alkonyi Tiszán átszáll merengőn
A takarodó trombita szava,
Mint párját vesztett vadgalamb az erdőn
S túl tornyokon borong haza, haza.

A falu lelke zeng a trombitában
Szilajon, mélán, árván, elhalón.
Az ég pirul haragvó esti lázban
S a felhő rajta: holt hattyú a tón.

A falu lelke esd a trombitában,
Mely magánosan bűg, trara, trara.
Városból szálló honvágó ez haza.

És elcsuklik a hang az éjszakában
Egy hosszú, hosszú fáradt altatóval,
Mint a fiáért síró anyasóhaj.

II. Reflektor

Túl a Tiszán, az újszegedi parton
Egy óriás szem nézi Szegedet,
Száll vén tetőkre, fákra bús kitarlón
És kémleli az esti egeket.

Az alvó Tisza fölé von szivárványt,
Új Hadak útját mély hun sír felett.
Virrasztja a ráctemplom ódon álmát,
Majd a Boszorkány szigeten mereng.

Borzongva látják a poros akácfák,
Hajlongva várják varjas jegenyék
A néma partok lázas, nagy szemét.

A Város alszik, ő imetten átszáll
S egy bögős hajó kormányán lebeg,
Mint Elmo tűz komor gályák felett.

A ciklus először a *Világ* 1915. június 13-i számában jelent meg. (KK 2: 100 469)

A versnek ezt a címet is adhatnánk: A város lelke. Egy hang kering a város fölött, trombitaszó, a zenészt nem látjuk, maga a testetlen, szavak nélküli szomorúság, hozzá tartozik az alkonyat hangulatához, a búcsúzáshoz, a palettán megjelenik a szín is, az esti lázak bíbora. A trombita hangját egy hasonlatban az anyasóhaj ellenpontozza, szimfónia ez, hangok és színek áradása. Már folyik a háború, az anyasóhaj erre is utal.

A ciklus második darabja olyan szimbólumot vetít elénk, melyet nehéz elemezni. A városon átszálló szem lehet a költői alkotás is, amely észreveszi a világot, lehet a teremtés maga, lehet az emberi történelem, jellemzi a mű keletkezését, önreflexió, ahogyan a látás önmagát látja. Szürreális kép, mely reális elemekkel vegyül.

Néhány ritkább szó jelentése: a búzaszállító, bőgőre emlékeztető dísszel ellátott hajót nevezték bőgős hajónak, ma a szegedi múzeumban látható a hajómodell. Az „imetten” jelentése: ébren, a szó Arany János *Hajnali kürt* című versében is előfordul. Aranynál vadászkürt szólal meg, Juhász Gyula katonakürtje mintha erre válaszolna. Az Elmo tűz meteorológiai jelenség, fénnel járó elektromos kisülés viharos időben. Íme, a Juhász Gyula-féle lírai vers: néprajz, irodalomtörténet, kultúrtörténet összetettsége. Az Elmo tűz és a komor gályák újabb metafora-sor, a tengert, a történelem végzetszerűségét érzékelteti, prózában elemezhetetlenül.

A második rész első versszakában a „t” és az „sz” alliterációja jelenik meg, az első sorban az „sz” a szavak belsejében bujkál, a másodikban azok élén jelenik meg, a harmadik sor első szaván is feltűnik, szerkezeti elem. A „bús kitartón” jellegzetes szókapcsolat, melléknév és határozóragos melléknév kapcsolódik egybe.

A második versszak kimondatlanul Attila sírját idézi, az égen feltűnik a Hadak útjának szivárványa, mélység és magasság, az élet elmúlása és az egekben megcsillanó értelme. Az újabb képek, a ráctemplom, a Boszorkánysziget ismét a magyar történelemre utalnak, ez a bolyongó szem az évszázadok mélyére lát.

Egy ház

Eltűnik egy ház. Alacsony tetővel
Nem ostromolta gőggel az eget,
Míg állt, nem tűnt fel senkinek e tájon,
Öreg anyó volt, élt már eleget.
De nekem a szívembe vág a csákány,
Mely falait lebontja, mert nekem
E ház volt gyermekségem, ifjúságom,
E szürke ház volt színdús életem.

Ez alacsony tetők alatt magasba
 Ó hányszor lendült homlokom, dalom,
 Hány álom ringatott alvón, imetten
 És háború zúgott s forradalom.
 Itt éltem én, a gyermek, ki öreg volt
 És aki mindig nagy gyermek maradt,
 Itt sírtam én, mint ifjú, ki sosem volt
 Fiatal s várt egy végső diadalt.
 És innen néztem a szabad jövőbe,
 Mint férfi, mikor nő, sors elhagyott
 S a boldogtalan tegnaperért cserébe
 Köszöntöttem a szabad holnapot.

Itt virrasztottam álmaim fölött én,
 Mint kapitány a süllyedő hajón,
 A földet kémlelőn, mely ott dereng már
 Egy új hajnalban. És majd hallgatom,
 Hogy cseng a csákány, görnyed a gerenda,
 Hogy dolgozik, ront, bont a faltörő.
 Hogy épül álmon, harcon és kudarcon,
 Egy élet romjain túl a jövő!

A vers a *Délmagyarország* 1926. június 20-i számában jelent meg. Magyar Lászlónak a *Délmagyarország* 1926. június 27-i számában *Szomorú barangolás a halálraitélt Palánkban* című cikksorozata III. részében a költő Ipar u. 13. sz. alatti szülőházáról is szól, s közli, hogy ezt a házat is lebontják az új egyetemi építkezések miatt, „talán már az idén, talán csak jövőre.” (KK 3: 15 291)

A ház bontása alkalmat ad az emlékezésre, a múlt felidezésére, a lebontott ház az élet romjának szimbóluma, melyen mégis a jövő épül. Az első strófa befejező sora költészetét is jellemzi, a szürkeségből kibomló színeket. A ház és a személyes élet azonosítása metonímia. A befejező versszakban a „cseng a csákány, görnyed a gerenda” alliterációs hangutánzásból tart a metonímia felé, a gerenda a súly alatt görnyedő munkásokat jelenti, a szóképek sodrását, fejlődését érhetjük tetten.

Petőfi Zoltán

A kis szobában, hol e verset írom,
 Lakott Zoltánka, a szép, bús gyerek
 S merengett egy korai, messze síron,
 Hol apja alszik. Ó, hol is lehet?

S borongott S. M. kisasszony szerelmén
S eszébe jutott Júlia anya
És fájt neki a titkos végtelenség
Felé sugárzó örök csillaga.

Borok és lányok mindhiába csalták
Rövid mámorba; nyomta valami:
Egy szent örökség roppant álmai.

Ez ablakból kitartha vézna karját
Felétek: élet, szabadság, halál
S már vitte gyorsan az Illés-batár!

A vers először *A Hét* 1913. augusztus 17-i számában jelent meg, „Krúdy Gyulának” szóló ajánlással. Juhász Gyula családi hagyományának egyik legtöbbet emlegetett mozzanata volt, hogy Petőfi Zoltán 1866 őszén Petőfi István személyes intézkedése alapján Juhász Gyula anyai nagybátyjának, Kálló Antalnak (1834–1913) házában kapott kosztot, kvártélyt, innen járt rövid ideig a piaristák gimnáziumába. Abban a szobában született Juhász Gyula, ahol a kis Petőfi lakott. Van ebben szimbolika is, jelzi Juhász Gyula ragaszkodását a magyar költészet, történelem hagyományaihoz. (KK 2: 67 503)

A roppant álmok öröksége egyszerre lelkesítő és nyomasztó.

Tömörkény utcáján

A régi utcán lassan ballagok,
Fölöttem békés esti csillagok.

Mély nyugalom lágy szőnyege terül
Végig az utcán s a csönd hegedül.

Az ablakok, mint hű öreg szemek
S a régi házak is öregszenek.

Oly egyedül, oly bánatos vagyok,
Mint akit minden álma otthagyt.

S a csöndben, estben, árnyban mintha csak
Hozzám suhanna egy szelíd alak.

S én halkkal, loppal suttogok veled,
Mint hervadt hársak hulló levele.

A magyar bánat mély zenéje zeng,
Bús hangfogóval vén szívembe bent.

Én sírok, vallok, panaszom zokog,
Ő mosolyog, miként a boldogok.

A hangja mint a távol cimbalom,
Szívembe zöng nyugalmas biztatón.

Szemén megcsillan egy tisztább világ,
Mint jegenyéken túl a délibáb.

Ó drága árnyék, holt, hű cimborá,
Biztass, vezess és el ne hagyj soha!

A vers a *Vasárnapi Újság* 1918. május 12-i számában jelent meg először. A verset a Dugonics Társaság 1918. április 21-i fölolvasó ülésén K. Gömör Vilma adta elő. (KK 2: 146 486)

Az első versszak rímhívójában: „lassan ballagok” öt „a” és egy „o” található, a felelő „csillagok” „a — o”-ja sűrít. Ugyanakkor a „ballagok” b-je alliterál a következő sor „békés” szavával, így viszont az összecsengés szétsugárzó. A második sorban az „é” és az „i” ismétlődése hasonlít az „a” első sorbeli ismétlődéséhez, a második sor magánhangzóinak ritmusa is idézi a ballagás ütemét. Juhász Gyula költészete a rím fogalmát az eltérő, de hasonló ritmusú magánhangzók és mássalhangzók összecsengésére is kiterjeszti.

A második versszak első sorának végén az áthajlás érzékelteti, ahogy a szónyeg-metaphora végigterül az utcán. A harmadik versszak összecsengése mozaikrím: „öregszenek — öreg szemek”.

A hatodik versszakban a magánhangzók összecsengését a „h” alliterációja egészíti ki. A nyolcadik versszak első sorának állítmány-halmozása változatos grammatikai szerkezetben valósul meg. Az első két állítmány alanya az „én”, a harmadiknak a „panaszom”. A „panaszom zokog” megszemélyesítésének egyszerű igei jelentése van, az, hogy panaszkodom, így a jelentés elvontabb, de a megszemélyesítés alakzata fokozást is jelent az előző két egyszerű igealakkkal szemben. A költő ige-halmozással kifejezett fájdalomával, kétségbeesésével a második sorban Tömörkény derűs nyugalma áll szemben, melyet egyetlen ige fejez ki. A kilencedik versszakban a „nyugalmas biztatón” a jellegzetes melléknév-határozóragos melléknév kapcsolata, a „nyugalmas” pontosítja a „biztatón” jelentését. A „zeng” helyett a „zöng” tájnyelvi alakja a cimbalom hangját utánozza. A jegenyéken túli délibáb egyszerű képben foglalja össze az evilági és túlvilági életet, mely már tisztább harmónia.

A szegedi boszorkányok

Most kétszáz éve égették meg őket,
Poraikon ma pásztor furulyál
És nem vette be testüket az őskert
És hírüket nem vitte szét futár.

Szent Györgynek éjjelén és Luca napján
Megrontották a marhát, a vetést;
Lovagoltak az Ördögök fuvarján
S megverték születést és temetést.

Szegények voltak, átkos, bélyeges nép,
Akiiket ember és sors keze megtép,
Kiket a hóhér titkon temet el.

De kétszáz év után is bús, lidérces
Álmából a dárdás polgár fölérez
S rájuk gondolni csak nagy félve mer!

A vers a *Szegedi Szemle* 1928. július 21-i számában jelent meg. A híres szegedi boszorkányégetés 1728-ban volt. A költő már korábban, 1924-ben is írt azonos témájú verset, mely a *Szeged* 1924. október 26-i számában jelent meg. (KK 3: 52 303)

A vers a szonett zárt formájában ellentétes szóképekre épül. Az első versszak első két sora ellentét, a megégetéssel a pásztor alliteráló furulyaszava áll szemben. A versszak harmadik-negyedik sora a kedvelt „és” kötőszóval összekapcsolt párhuzam. A második versszak második és negyedik sora a grammatikai szerkezetben megvalósuló párhuzam, a „megrontották — megverték” rokonértelmű igék, melyekhez kettős tárgy kapcsolódik. A harmadik strófa a boszorkányok sorsát a nagy tragédiák távlatába emeli, ember és sors keze tépi őket, végzetük nagyobb a földinél. A befejezésben a békés polgár fölérez álmából, valami megrémítette. A sejtelmes, balladás képek, a lidérces éjszaka más verseiben is fölmerülnek.

Haviboldogasszony

Az öreg templom fűvellő tövében
A nyári éjben ott hevernek ők,
Parasztok, barnák, csendes és komoly nép,
Mint hajdan őseik, a bessenyők.

A vén zsolozsmát egykedvűn morogják,
Az anda hold hint rájuk terítő,

A közel temető mellett a kósza
Komondorok jelentik az időt.

A szent szobor lábánál gyertyafényben
Bozontos ősz, szakállasan, sunyin,
Boszorkányos szemmel vigyázza őket
Az imádságos magyar Rasputin.

Éjfél után már imbolyog a gyertya.
Szekérvárában szundít a sereg,
Fekete Mária palástja rajtuk
És ajkuk bűvös igéket remeg.

Már alszanak, már messze, messze mentek
És míg a Göncöl szekere görög,
Ők ázsiai rónákon robognak,
Emese álma ez: mély és örök.

A vers először a *Reggel* 1928. augusztus 13-i számában jelent meg. Havi Boldogasszony ünnepe (augusztus 5.) a szeged-alsóvárosi ferences templom búcsúja; a templom a Szeged környéki parasztság zarándokhelye. (KK 3: 54 303)

A vers érdekessége, hogy Mária alakja mellett Emese is megjelenik, a magyar történelem az ő álma. A versben párhuzamosan futnak a pogány és a katolikus hit képei. A táborozás módja a régi szokásokat idézi, a második versszakban az alliterációt hozó „kósza komondorok” is megjelennek. Felbukkantak a korábbi Tápai lagziban is, a „morog” igével együtt, az ősi magyar fajta jól illik Juhász Gyula verseihez. Ég és föld kapcsolatban áll: fenn a Göncöl szekere, lent a búcsúok alszanak szekérváraikban, álmuk összekapcsolódik Emese álmával. A két-féle hit Juhász Gyula költői látomásában olvad egybe. Az első versszak első sorában a „füvellő” a „füvel” ige folyamatos melléknévi igenévi alakja, az ige jelentése legel, legeltet. Így az öreg templom maga táplálja, füveli a nomád seregre emlékeztető búcsúok lovait. Az értelmező szótár megjegyzése szerint régies, a nép körében használatos kifejezésről van szó, a versben a szó hangulatilag is összefog jelent és múltat. Az utolsó versszakban az „r” alliterációi jelzik a nomád lovasok robogását. Az „ajkuk bűvös igéket rebeg” visszautal a régi hitvilágra. Mária palástja több Árpád-kori templomunk freskóján óvja népét, itt a Fekete Mária palástja borul a seregre.

Magyar János a bakon

Körötte víg vásári tarkaság van,
Sok mutatványos mókázik javában,
Ígéret puffog, játékpuska durran,
A hinta leng a szédítő azúrban.

János nyugodtan és hallgatagon
A vásár szélén gubbaszt a bakon,
Magára húzza jól öreg subáját
S tekintete a távolokba vág át.

A földeken jár ballagó esze,
Hol dallam néki növény fű nesze,
Hol csöndes és derűs a végtelenség
És boldogok a békés naplementék.

Mert nincs a földön semmi panoráma,
Mely szebb lehetne, mint az ő határa,
Hol verejtéke áldását aratja
S hol fáradt testét egykor visszaadja.

János csak vár, csak hallgat a bakon.
Az örök élet ő, a nyugalom.
Egy ezer évnek fénye, árnya arcán
S elnéz közönnyel a világ piarcán.

A vers a *Magyarság* 1926. január 31-i számában jelent meg először. Piarc: a piac szó dél-dunántúli, felsőbácskai tájnyelvi változata. A szó Arany János *Toldi szerelmében* is szerepel. (KK 3: 8 288)

A bakon gubbasztó János ideje örök élet, maga a magyar történelem. A vásári forgatag, a világ haszontalan játszadozása és nyüzsgése mit sem ér az ő határához, földjéhez képest.

Az első versszakban az ígéret puffogása és a játékpuska durranása a társadalmi mozgalmak villanásszerű karikatúrája, keserűen disszonáns ábrázolása, hangulatfestő és hangutánzó szavakkal.

A harmadik versszakban a mozgást két ige fejezi ki: a „jár” és a „ballagó”. Juhász Gyula igéi jellemeznék is, *Szeged* című versében Petőfi Zoltán is „ballagott”, különös hangulata van ennek a szónak. Ennek a csöndes Jánosnak két ige is kijár, megérdemli. Juhász Gyulának kedvelt eszköze a mozgás érzékeltetésére, hogy igét és igenevet fűz össze, így változatosan tudja kifejezni nemcsak a haladást, hanem jellemez is. A következő sorban ismét egy folyamatos melléknévi igenév tűnik fel jelzői funkcióban, a két sor grammatikai szerkezete párhuzam. A

„néki növé fű nesze” alliteráció, ezzel megnyújtja a rímet, a mássalhangzó-alliterációt is bekapcsolva. A következő sorban két melléknévvel jellemzi a naplementét, az egyik állítmányi, a másik jelzői szerepben áll. Hasonló a megoldás, mint az igékkel történő jellemzésnél.

A negyedik versszakban a „panoráma — határa” rím hívója a modernebb szóval fejezi ki a szép új világ és a paraszti élet ellentétét, a hívó „rá” szótagjával kapcsolatosan a felelőben hangátvetés történt. A versszak harmadik sorában az „áldását aratja” szintagmában a három „á” és a három „a” szimmetrikus. A felelő három „a”-ja a zártabb hangzókkal az elmúlást érzékelteti. A hívó szimmetriája mintegy megnyújtja a zengést, a rokon hangzókkal kibővíti a rímet.

Az ötödik versszakban az „árnya arcán — a világ piarcán” a hívó „á — a — a — á” magánhangzó-sorára a felelő „á — i — a — á” sora válaszol, egy hang változott, így természetesebb a rím, megjegyezhető, hogy az „i”-ből még egy van, így hozzájárul a sor dallamosságához. A „piarcán” tájnyelvi szó, a tiszta rímben kifejezi, hogy Jánosunk teljesen otthonos a világban, melyet keleti közönnyel szemlél, őt aztán semmi sem rendítheti meg.

A vers néprajzi szempontból is pontos leírás, a képek szinte észrevétlenül válnak szimbolikussá, Juhász Gyula ismét egy személyiség bemutatásával ábrázol tájat, hagyományt, történelmet. A vásárok világa mára megváltozott, de Magyar János pillantását ma is magunkon érezzük.

Terzinák

Móra Ferencnek

Az életútnak épp közép felén,
Ha visszanezünk, pajtás, a sötétbe,
Különös dolgot látunk, te meg én:

Mögöttünk elmúlt napjainknak éje
És benne holdvilág gyér mosolyával
Fiatalságunk balgatatag reménye.

Az én szívem már emlékezni átal,
De azt tudom, hogy előbb mind az emlék,
Mint életem, amit nem éltem által.

Csak készülődtem, hogy majd egyszer elmék
A napos és virágos oldalára,
De nem láttam mást, csak a naplementét.

Te is az ódon könyvtárnak zugába
Bújtál, ha künn a tavasz csókja égett
És este írtál, sokat és hiába.

Mert ólomerdők erdeje mi végett,
Ha meghúzódni sem tudsz benne végül
És újság rongya lesz minden, mi élet?

Mi marad itt meg végső menedékül
Az élet elfáradt Robinzonának,
Ha a vihartól minden álma szédül?

— Egy jó szivar tán s egy szép, büszke bánat?

A vers először a *Magyarország* 1923. december 30-i számában jelent meg. (KK 2: 316 553)

Móra Ferenc a társadalmi mozgalmakban harcostársa volt Juhász Gyulának. A versben érződik az a rezignáció is, amely a *Madách Sztregován* című költeményben erőteljesebben jelentkezik. A tercina Dante *Isteni színjátékának* versformája, az ünnepélyes forma számvetés, az eszmék és a sívár jelen szembeállítás, a vers bevezető sorai is Dantét idézik. Vörösmartyra is történik utalás, az „újság rongya” a *Gondolatok a könyvtárban* híres sorát idézi: „Országok rongya! Könyvtár a neved”. A forradalmak bukása, a kiábrándító közélet, a magány közepette a klasszikus ritmus, az irodalom értékei és a jóbarát jelenti a vigasztalást. A „bánat” a *Zene* című versnek is zárszava. A „szép, büszke bánat” alliterációja a költői öntudatot érzékelteti. A vers címe a versforma megnevezése: a sívársággal a kultúra áll szemben. Az utolsó három strófa — a befejező egysoros — végén kérdőjel áll, kora társadalmának bizonytalanságait jellemezve. Az „ólomerdők erdeje” utalás Dante költeményének híres kezdetére, az „erdők erdeje” figura etymologica.

„És ami nekem ebben a kedves és okos könyvben a legnagyobb és legteljesebb gyönyörűséget okozta, az éppen Móra Ferenc magyar nyelve, ez a próza, amelynél tisztább és teljesebb magyarságút ma nem beszél egyetlen élő hazai szerző sem. Szinte páratlanul áll ez a szeplőtelenül szűz magyar nyelvi kincs, amely a Móra Ferencé, különösen napjainkban, amikor sokféle szellemi leromlásunk évén meglehetősen bitangságba került és siralmas árvaságra jutott a nyelvünk, amelyben él a nemzet, a régi példaszó szerint.” Csevegés. Móra Ferenc: *A festő halála* (Későbbi kiadás: *Négy apának egy leánya*); *Hétfői Rendkívüli Újság*. 1923. február 26. (KK 7: 27 347)

Dugonics oszlopánál

Sírodhoz, Dugonics, szent öreg, eljövö
Uj kor énekese s tiszteletét teszi
És hogy zöld laurus fonja be hamvadat
Örvend néki egész szive.
Karcsu, bus obeliszk tör föl az égre itt,

Mint nagy lelked, amely tul homokon, poron
 És tul parlagon is, uj Helikon fele
 Szállott, vitte a nemzetet.

Áldott vagy Dugonics, szent öreg, oszlopod
 Oltár lesz, valamig Hunnia térein
 Árpád nemzete él s virtusa megmarad
 S lelkét nem lepi durva rög.

A vers először a *Délmagyarország* 1925. november elsejei számában jelent meg. Megírásának kelte Espersit naplója szerint 1925. október 16. (KK 2: 416 587)

Dugonics András 1740–1818 között élt, Szegeden született és ott is hunyt el. 1756-ban belépett a piarista rendbe, Juhász Gyula szintén piarista középiskolában végzett. Regényíró, matematikus, költő volt.

Juhász Gyula költeménye időmértékes vers, aszklepiadészi strófákkal. Érdekes a vers megírásának időpontja, egy nappal keletkezett a jambikus lüktetésű rímtelesen szabadvers, a Velazquez halála előtt. Arra mutat, hogy az erősen kötött és a kötetlenebb formák forrásvidéke ugyanott található, az élmények tagoltsága, ritmusa közös. Az időmértékes forma Dugonics András költészetét, gondolkodásának fegyvelmezetttségét jellemzi.

Koessler Jánosnak

A dalnak és zenének ünnepén,
 Köszönt a hála, hangok nagy tanárja
 És üdvözöl ma emlék és remény,
 Mely új örömmek napját várva várja.

Ki idegenből jöttél, a mienk
 S legjobbainknak mestere maradtál,
 A koszorúkból egy-egy szál tied,
 Ki sohse kértél és tetézve adtál.

Bartók, Dohnányi és a többi mind,
 Egekbe tartó pályák annyi hőse,
 Tőled tanulta repüléseit
 S indult világgá s tört büszkén előre!

Magyar dal és zene: te műved itt
 Oroszlánrészben, ősz és ifjú mester,
 Ki megifjultál s szálló éveid
 Jövőbe szállnak új és új sereggel.

Ez a sereg a győzelem fia,
 Ez a sereg a holnap hódítója,
 Dala: remény, hit és harmónia
 S a te nevednek diadalmi óda!

A vers a *Szeged* 1922. június 12-i számában jelent meg. Alcím: A Szegedi Dalárda jubileumán. Koessler János (1853–1926) német származású zeneszerző és zenepedagógus, a hazai zenekultúra egyik ösztönzője, Bartók Béla, Dohnányi Ernő, König Péter tanára a Zeneakadémián. A vers megjelenésének napján ünnepelte a Szegedi Dalárda 50 éves jubileumát. Karnagya, König Péter, a költő sógora hívta le erre egykori mesterét, ki Weiner Leó társaságában vett részt az ünnepségen. (KK 2: 279 541)

A vers ezúttal zenetörténet, mutatja Juhász Gyula sokoldalúságát. Az utolsó versszakban a „h” és a „d” alliterációja hangsúlyozza a gondolati tartalmat.

Étsy Emíliának

Emília, szeretném új rímeknek
 Arany kalitkájába zárni most
 A hangodat, mely a szívünkbe zengett
 És édes-bús varázssal bódított.

Szeretném ékesszóló némaságot
 Megörökíteni s beszédes szemed;
 Mert tűnő esték nagy művésze, áldott
 Műved elszáll, ha a kárpit lement.

Emília, ki magyar vers zenéjét
 Úgy eltaláltad, — szőke hegedű,
 Gyönyörű bánat, méléző derű!

E vers köszönt ma, — e rímes csekélység,
 Mely, mint levél, bús fájáról szakadva
 Elvész ujjongó, zengő tapsviharba.

A vers először a *Szegedi Napló* 1921. január 1-ji számában jelent meg.

Étsy Emília (sz. 1884) 1910–12 között a váradi színház drámai szendéje volt, s akkor ismerkedett meg a költővel. 1918 őszén került Szegedre. Mielőtt még 1921 februárjában házasságot kötött volna Rapaport Samu szegedi pszichoanalitikus professzorral, 1920. december 31-én este ünnepi előadással búcsúzott el a színpadtól. Juhász Gyula verse ebből az alkalomból született. Juhász Gyula verseit leggyakrabban ő szavalta Szegeden. (KK 2: 253 530)

Az első versszak áthajlásai, rímei a dal és a költészet rokonságát érzékeltetik. A színész művészete elmúlik, a vers azonban a némaságot is megőrzi — erről szólnak a második versszak áthajlásai. A harmadik versszak első sorában a „magyar vers zenéje” szinesztézia, a zenei hangot, a költészetet és a dalt kapcsolja össze. A második sor „szőke hegedű” képe metafora, melyhez a harmadik sor értelmező-szerű jelzői és elvont főnevei kapcsolódnak. A „gyönyörű bánat” oximoron-szerű alakzat. A negyedik versszak a színházi tapsvihart idézi, melyben elvész a költő verse — az előző versszakokban azért a költői öntudat is megnyilvánult.

Tamás Annának

Ki voltál szép és büszke skót királynő,
Kinek szelíden meg kell halnia
És voltál hattyú és kaméliás hölgy,
Bús Desdemona és bölcs Portia,

Ki Shakespeare és Baudelaire tolmácsa voltál,
Örök szavak hárfája, ifju lány,
Most indulsz, vár áldozni távol oltár,
Most indulsz új fantomjaid után.

Ó meg ne bánd soha, hogy szép hazugság
Igaz papnője vagy, aki a Múzsát
Szereti hittel, mint az életet.

A költő mit kívánhat mást neked:
Ne hagyjon el soká még hármas éked:
Az ifjúság, a szépség, a művészet!

A vers a *Szeged* 1921. június 2-i számában jelent meg. A vers alatt keltezés: Szeged, 1921. jún. 1.

Tamás Anna és László Tivadar búcsúestje 1921. június 1-jén volt a *Hattyú* című vígjátékban. Tamás Anna színészi pályájának első állomása volt Szeged, innen Miskolcra szerződött. Többször szavalt Juhász Gyula előadásain. (KK 2: 258 532)

A vers adalék Szeged művelődéstörténetéhez, mutatja Juhász Gyula aktivitását, népművelő tevékenységét. A nagy művészekről, festőkről, költőkről szóló versei kapcsolódtak előadásaihoz, azok visszhangjához, nem elefántcsonttoronyban születtek.

Somlay Arthurnak

Pozsony és Kassa dómjának harangja
Zeng fönséges hangodban, Somlay,
És benne sírnak ujjongva, zokogva
Tűnt századok magasztos álmai.

És benne bűg a vajúdó jövődő,
Hogy lesz még egyszer ünneped, magyar
És benne orgonál sok ősi erdő,
Tavaszy nyög benne s zokogó avar.

A szép hazugság deszkáin ha látlak,
A szent igazság hite szól felém
És bátor tett lesz a bús költemény.

Ó szent a játék és áldott a látszat,
De több, nagyobb a te művészeted,
Ki ember s férfi vagy minden felett!

A vers először a szegedi *Színházi Újság* 1924. március 29-i számában jelent meg. A vers alatt a keltezés: Szeged III 25. Somlay Artúr (1883–1951) 1924. március 24-én vendégszerepelt Szegeden. (KK 2: 330 558) Ne csak színésznőről szóljon a vers, a színész is megérdemli azt.

Somlai Artúrt a második világháború után kétszer tüntették ki Kossuth-díjjal. Révai Józsefnél igyekezett közbenjárni a kitelepítettek érdekében. Mikor elutasították, 1951. november 9-én éjszaka altatót vett be, 10-e hajnalán meghalt. A színpadi látszatot átvérzi a személyes sors.

Juhász Gyula Somlay Artúrnak szóló versében felzendül az elszakított területek harangszava, a második versszakban Vörösmartyra, a *Vén cigányra* történik utalás. A harangszó átjárja az egész Felvidéket, két hatalmas dóm, Pozsony és Kassa harangja gondoskodik erről. A harmadik versszakban a „szép hazugság — szent igazság” ellentéte fejezi ki a színésznek nemcsak a művészetét, hanem a sorsát is. A két jelzőt az „sz” alliterációja kapcsolja össze. A látszatoknál többet ér az ember és a férfi — mintha költői jóslat lenne ez a versszak. Alliteráció hangsúlyozza, hogy a költemény „bátor tett”, a színész ezt jeleníti meg.

Dankó Pistának

Magyar Héten a magyar cigánynak
Hadd hódoljon a magyar dalos,
Hadd maradjon emléked szívünkben
Könnyharmatos, virágillatos.

Húzd rá cigány, te örök, te áldott,
Virulj mindig, dicső nótafa,
Halhatatlan híred ragyogását
Be ne fődje feledés hava!

Zengj nekünk a vásárhelyi térről,
Dorozsmai malomról dalolj,
A szegedi boszorkány varázslat
Szálljon reánk a vonód alól!

Magyar bánat és magyar reménység
Muzsikádban ölelkezzenek,
Magyar múltból a magyar jövőbe
Így marsoljon új dalos sereg!

Diadalmas nótáid szavára
Némuljon az idegen silány,
Húzd szívébe az egész világnak
Igazunkat, szent magyar cigány!

A vers először a *Délmagyarország* 1928. november 11-i számában jelent meg. (KK 3: 410) A kritikai kiadásban csak bibliográfiai adata szerepelhetett, a cenzúra — a lektorok — szerint ez a költemény is sértette volna a környező népek érzékenységét.

Dankó Pista Szeged-Fölsőtanyán született 1858-ban (ma Szatymaz) és 1903-ban halt meg. Cigányzenész családból származott, már 15 éves korában saját zenekart vezetett. Szegeden ismerkedett meg Pósa Lajossal, barátok és szerzőtársak lettek. Dankó Pista, mert Istvánnak sohase nevezték, több mint félezer dallamot komponált, népszínművek betétdalait írta. Gárdonyi Géza is méltatta, Ady Endre verset írt róla. Munkássága művelődéstörténetünk, zenetörténetünk, Pózával együtt irodalomtörténetünk része. (A Wikipédia adatainak felhasználásával.)

Juhász Gyula versében a *Húzd rá cigány* Vörösmarty *A vén cigány* című költeményét idézi. A költemény kicsengése a „Lesz még egyszer ünnep a világon!” optimizmusa, a muzsikában magyar bánat és magyar reménység ölelkezik, ezt az „m” alliterációja hangsúlyozza.

A harmadik versszak bejárja a szegedi helyszíneket, melyről Juhász Gyula több verse is szól. Az első két sor konkrét helyszíneket idéz, a harmadik-negyedik sor már absztrakció, a boszorkány-varázslatot kapcsolja a zene varázsához. Ez a költői képek logikájában fokozást jelent. A versszak első két sora érdekes nyelvtani szerkezet, a felszólító módban álló igei állítmányok sorrendje megfordul, a rokon értelmű szavak (zengj — dalolj) keretbe foglalják a szerkezetet. Zenei variáció ez is, Dankó Pista stilisztikai eszközökkel történő jellemzése. Zenei

eszközök az alliterációk is, például a második versszak harmadik-negyedik sorának „h” és „f” alliterációja. A „földje” szó ö-zése finom utalás arra, hogy Szeged neki is „szülötte városa.” Az első versszakban Juhász Gyula magát is „dalos”-nak nevezi, utal a zene és a költészet közös gyökerére. Az első versszak negyedik sora két azonos képzésű, jelentésében, hangulatában ellentétes melléknév: „Könnyharmatos, virágillatos”. Ebben a két szóban nemcsak Dankó Pista zenéje, egész történelmünk benne van.

Epitaphium

In memoriam doctoris Caroli Toth

Antik mértékű verseknek méla zenéje
— Méltó zengeni őt, sírva dalolni porán.
Római férfiakat követett ő szent kötelesség
— Nyílegyenes ívén, mely a magasba suhant.

Három pajzs övezé lelkét, mely száz vihar ellen
— Bölcs derüsen s dacolón biztos erővel állt:
Isten igazsága, ember joga, földje szerelme,
— Értük szüntelenül fáradozott, amíg élt.

És amikor delelőn legszebb ormára elindult
— Élete napja, irígy sors keze lökte le őt.
Sírja fölött virraszt hálásan mind a tanítvány
— S a lebukott lobogót új diadalra viszi!

A vers a *Széphalom* 1928. július-augusztusi számában jelent meg.

Tóth Károly (1876–1928) 1913-tól a kolozsvári egyetem polgári jogi tanára, 1921–22-ben a szegedi egyetem jogikari dékánja, 1926–27-ben rektora, 1928. április 21-én villamosbaleset áldozata lett. (KK 3: 50 302)

Trianon után a kolozsvári egyetem Szegedre költözött, ahol 1921 őszén kezdődött meg az egyetemi oktatás. A vers így adalék Szeged művelődéstörténetéhez is.

A versforma disztichon, az antik mértékű vers a jogászprofesszort mint az isteni igazság, az ember joga és a magyar föld szerelmének képviselőjét jellemzi.

Fekete Ipolynak

Kegyés atyák kedves, hű utóda,
Hadd köszöntsön vígan ez a dal
(Egyszerű vers, nem ünnepi óda)
Téged, derűs, örök fiatal.

Nem hiába olvastad Horácot,
 Mosolyogva nézed a telet
 S a szelíd Virgilt forgatva, látod:
 Minden téltre jó egy kikelet.

Adjon Isten néked még sok évet,
 Mezei virágot, kerti bort,
 Tartsa meg sok tisztelő hívének
 Főtisztelendő Fekete Ipolyt!

A vers először a *Délmagyarország* 1928. november 10-i számában jelent meg. Alcím: Hetvenedik születésnapjára. Fekete Ipoly (1858–1939) piarista tanár, a költő egykori nevelője. (KK 3: 57 305)

Juhász Gyula személyekről szóló verseiben a város művelődéstörténete is kirajzolódik: a piaristák 1720-ban telepedtek meg Szegeden, a költő is piarista gimnáziumba járt. Világnézetét a piaristák hazafias, vallásos nevelése alapozta meg.

A szobor

Mint ércbe öntött örökkévalóság
 Uralkodik a tér, idő felett,
 Míg útjukat a semmiségbe rójják
 Az eljövő s eltűnő emberek.

Alatta háborúk és forradalmak
 Tombolnak és csittulnak, ő marad,
 Az ellenségnek és a hatalomnak
 Ő nem hajol meg, áll az ég alatt.

Galambok szállanak vállára néha,
 Vagy rárepül a keselyű, a héjja,
 Ő egykedvű, nyugodt és mozdulatlan.

Napfény csókolja és vihar veri,
 Diadal és bukás mindegy neki,
 Mert ő az eszme és ő halhatatlan!

A vers keltezése 1934. október 9. Először az *Új Idők* 1935. március 24-i számában jelent meg. Minden valószínűség szerint a szegedi Kossuth-szoborról szól. (KK 3: 114 327)

A szobor a halhatatlan eszme szimbóluma, a szobrászat anyaga, az érc az örökkévalóság kifejeződése. A szobor így önálló absztrakcióvá válik, hasonlóan

nagy önállósult természeti képeihez, a modell, Kossuth neve a címben sem szerepel. A költemény az emberről szóló verseihez is besorolható, amely a teljesítményt már a filozófia, az antropológia szintjén ábrázolja.

Balalajka

Fölzendül szépen, csendesen
A balalajka Szegeden.

A hold ragyog a fák felett,
Mint távol tájról üzenet.

A rabok arcán úgy dereng,
Mint könnyek és mint ékszerek,

A zene száll, a nóta szól,
A holdas éj békét dalol.

E nóta ismerős nekem,
Szívem dobogja szüntelen.

E zene kedves rokonom,
Bölcsőmtől fogva zokogom.

Mert bú él benne s vágy remeg,
Felétek, más táj, más egek!

S a nótát aki pengeti,
Szívem őt régen ismeri.

Egy fának fájó levele,
Öröktől egy vagyok vele.

Egy föld sápadt virágai,
Élünk virulni, hullani.

Jöttünk e földre sírva mi,
Egy Isten árva fiai!

A vers először a *Délmagyarország* 1918. július 14-i számában jelent meg. (KK 2: 153 490) Ismét egy zeneszerszám, melynek hangján keresztül a költő megérzi a hasonló fájdalmat. Az emberek a ritmusokon keresztül találkoznak, alkotnak közösséget, kapcsolódnak be az emberiség nagy szimfóniájába. A vers lélek-ritmus, zene és költészet egyszerre.

Az első négy versszak szinesztézia, a balalajka hangja összecsendül a holdfény ragyogásával, a holdfény némasága távoli üzenet, a fájdalom csendje és a hangszer dallama egybefonódik. Az első versszak első szava a „fölzendül”, az „f” alliterációja a második versszak első sorában bontakozik ki, a második sorban a „t” alliterál, a balalajka csakugyan fölzendül. A harmadik versszak második sora párhuzamos szerkezetű, a „mint” megisméltésével. Ez a párhuzam néma derengés, a holdfény olyan, mint a könnyek, nem mondja ki, hogy a rabok könnyeznek, a bánat mélyebb, a hasonlatban jelenik meg. A némaság a balalajka hangjának fokozása, más verseiben is él hasonló eszközökkel. A negyedik versszak első sora rokonértelmű szavakból álló soron belüli párhuzam. A balalajka zenéjébe az emberi hang, a nóta is bekapcsolódik. A második sorban már a megszemélyesített holdas éj dalol, a teljes sor párhuzamban áll az előzővel. Az első sorban az „sz” alliterációja kapcsolja össze a zenét és a dalt, a balalajka hangja így kíséri az éneket. A strófában a békekötés is megvalósul. Az ötödik strófától a költő érzelmei szó-

lálnak meg, a második sorban a balalajka hangjához a szívdobogás csatlakozik. A hatodik strófában a zokogás hangját halljuk, ami rokon a hadifoglyok énekével, szomorúságával. A hetedik versszakban felfedezi sorsközösségüket: a költő is más tájak és egek felé vágyakozik, a világ idegen a számára. A nyolcadik versszakban újabb hangutánzás, a pengetés jelenik meg. Az utolsó három versszakban az „egy” fejezi ki a közösséget. A kilencedik strófában a költő és a rabok az „f” alliterációjával egy fának a levelei, a tizedikben egy föld virágai, a tizenegyedikben egy Isten árva fiai. A szóképek jelentése egyre bővül, az ismétlés az utolsó strófában a második sorba kerül, így összefoglalja a tartalmakat. A levél és a virág metafora, az Isten fiai reális tartalom. Mindnyájan emberek, Isten fiai vagyunk.

1923. pünkösdjén ünnepelték Juhász Gyula negyedszázados költői jubileumát. Egyetemi diáktársai, Babits Mihály és Kosztolányi Dezső is Szegedre látogattak.

A fénykép hármukat ábrázolja,
Babitsné készítette a Tisza partján 1923. május 21-én.
(*Forrás:* Budapest, Petőfi Irodalmi Múzeum fényképtára)

*

Babits Mihály és Kosztolányi Dezső 1923. május 19-én, a jubileumi ünnepség előestéjén érkezett Szegedre. Másnap, 1923. május 20-án jelent meg a *Magyarország* című lapban Juhász Gyula összegző verse, *A tápai Krisztus*. Trianon után a krisztusi segítségben reménykedik, tőle várja a társadalmi igazság érvényre juttatását is. Barátaival Tápéra is kilátogattak, jártak a Tisza-parton, köszöntötték Juhász Gyula kedves folyóját. A feszület azóta más helyre került, elemeit följújtották, ma is megtekinthető

Demeter Attila

Közérzet

Lassan már nem ígérek semmit
tavaszt, szerelmet, csillagot...
a szavak rég nem azt jelentik
mit létünk örökbe hagyott
lefagyott arcunkról a lélek
a fény, a mosoly ködbe vész
már csak kínomban nevetgélek
szánalmas, rossz vicc az egész
bábeli, hamis neonfényben
sütkéreznek az álmaink
mélyhűtött, régi emlékekbe
fogódzunk, látod — már megint
az évek úgy mosódnak egybe
mint ezer szürke pillanat
és közben azt sem vesszük észre
mi körülöttünk megmaradt.

Amúgy digitálisan...

Amúgy digitálisan
egész jól megvagyunk
hatalmas képernyőkkel
bódítjuk el agyunk

mert ugye szép a látvány
tobzódik forma, szín
bámuljuk, esszük, rágjuk
fogyasztjuk már megin'

---

a sok-sok jó tanácsot
élményt és víziót
csak úgy ontja a Testvér
a nekünk szánt valót

s a bőség zavarában
tévelygünk szüntelen
mint luxusáruházban
kódorgó pénztelen

ám okunk nincs panaszra
és érjen bármi vád
a bűnt is eltakarja
e műanyag-világ.

Pállfy Tamás Szabolcs

vasárnap misén voltam

ma zárva volt az üzlet ma nem voltam
a boltban ma nem vettem kenyeret
és nem is álltam sorban ma hajnalban
nem keltem ma piacra nem mentem

reggel énekeltem imádkozni vágytam
a nagytemplomba mentem szívemet
kitártam éhezett a lélek szomjazott
egy házra küszöbét átlépve találjon

egyházra hol a mise nyelve spanyol
spanyolul szól az ének én magyarul
imádkozok és magyarul remélek

szolgálati helyet családot tűzhelyet
békességet erőt napfényt földi jókat
Istené az áldás Istenben a holnap

*Spanyolország (Villanueva de la Jara — Cuenca), 2013. szeptember 29.
(Őszi hálaadás ünnepe az Unitárius Egyházban)*

P. Buzogány Árpád

Elmenekítenélek

Kidőlt borospoharak körül
zavaros már az ének,
ételszagú a bók és nincsen
varázsa a zenének,

valahol asztalon táncolnak;
kezedet úgy szorítom,
mintha árvíz fölött vinnélek
megroppant, ócska hídon.

Hajad nyakamban érzem, meleg
suttogás minden ütem,
rózsát nyílt szemedben a lelkem,
mit eddig feléd küldtem.

Sűrű a somnak vére

Hold fénye folyt a földre,
almák híznak kövéren.
Csókolj, királykisasszony!
Elfolyt a somnak vére.

Árvul a karcsú nyírfa,
nem zizzen már fivére.
Ne súgj semmit fülembe —
mi lesz csókodnak bére?

Nagy Székely Ildikó

Lepke-dal

Szemtelenül, szemtől-szembe,
szótlánul és szóról szóra,
szívtelenül, s szívről szívre
szállunk, mindig tiszta óra.

Levetek most, hogyha kéred,
minden szót, s az összes szárnyat,
elvesztődöm, hogyha nem látsz
— szárnytalan szeretni nem vágysz —
lábnyomában a világnak.

Beke Sándor

Fátyolos habruhában

szóke tündér lépked a Hargⁱ ta fölé a szivárványon

Szélcsend a havason

A székely tanyán, a szálfenyők fölött
a kémény kilencven fokos füstoszlopára

t
á
m
a
s
z
k
o
d
i
k

a
z

é
g
.

Ivó, 2014. december

Ráduly János

Félperces történetek (XII.)

Egyben születtem

Ahányszor Antival találkozom, találós kérdéssel vagy furcsa szójátékkal hozakodik elő. A tegnap ezt kérdezte:

— Hányban született a tanár úr?

— Én 1937-ben.

— Na, nem talál az enyémmel.

— Miért?

— Én egyben születtem.

A válasz töprengésre adott okot. Anti megbiztatott:

— Gondolkozzék, tanár úr!

Gondolkoztam. Rájöttem a turpisságra.

— Igaza van, Anti — válaszoltam —, én is egyben születtem: nem három darabban, nem tíz, nem húsz darabban.

Anti fölnevetett.

Jula néni

Ötvenöt esztendővel ezelőtt Jula néni szolgálatot teljesített a vasúti állomásnál. Fiatalasszony volt, szép arcú, mosolyogva beszélt. Rápillantott a nagy csomagomra.

— Ezt csak tehervagonban viszik el, célba ér, adok az őrnek egy üveg bort...

Most képváltás következik. Tegnap meglátogattam Jula néni: kilencven évesen ült az ágyon, előre volt hajolva, két kezével súrolgatta a földet.

— Ma Julianna napja van, az Isten éltesse.

— Köszönöm — válaszolt halkán —, beteg vagyok, csak ennyit tudok mozogni. Ennyi az életem.

Pár nap múlva megszólalt a harang. Jula néninek szaggattak.

Horgászsors

A városi halászt a horgászhelyen találtam, épp horogra akadt halat fárasztott.

— Szép példány lehet — mondtam.

— A baj most kezdődik: ki kell emelnem a partra, a harmincas damilom megbírja-e?

A kiemelés jól sikerült, a kilós-forma balind ott ezüstöz a „mester” bal kezében. Beszél hozzá:

— Szép vagy, érdemes volt a fél napot eltöltenem.

A jobb kezével a halat simogatni kezdte. A hal — maradék erejét mozgósítva — megrázta magát, s hirtelen kicsúszott a halász kezéből. A meredek partról visszacsobbant a vízbe. A horgász szó nélkül csomagolni kezdett. Úgy ment el, hogy nem is köszönt.

— Tipikus horgászsors — mondtam magamban.

Jó nekem a fél-pénz is

Stibor „sarjúlegény” lett, azaz elvált a feleségétől. Szabadon kószál a női társadalomban. Zelmával a bárban találkozott: féldeci, kávé, kiadós elbeszélgetés.

— Jó volnál hálótársnak — jegyezte meg Stibor.

Aztán elváltak. Stibor otthon éjfélig dolgozott. Megkoppant az ajtó.

— Zelma vagyok, né, kétszáz lejért lefekszem.

— Alig van pénzem — válaszolt Stibor.

— Akkor száz lejért.

— Jó, rendben...

Aztán folytatódott az italfogyasztás. Zelmának felragyogott az arca:

— Feküdjünk le még egyszer — mondta.

— Nincs több pénzem.

— Nem baj, amit kaptam, annak felét visszaadom, jó nekem a fél-pénz is.

Szép egyezkedés

Ma délután Deák Jani keresett föl.

— Van nyolc méter eladó tűzifám, métere nyolcvan lej, érdeklí-e a tanár urat?

— Érdekelni érdekel — mondtam —, de rögtön nem tudok fizetni.

— A pénz elérkezik későbbre is, a tanár úr pontos ember.

— Akkor figyelj ide — mondtam —, hozd el a fát, három hét múlva kifizetem.

A fa másnap az udvaromra került.

— Én fel is vágom láncfűrészszel, akár most is — mondta Jani.

— Most ne, lázas vagyok. Csak egy hét múlva.

— Jó, megértettem — válaszolt Jani —, ugye, szép a mi kettőnk egyezkedése.

Medvemancsom van

Elemér nemcsak magas férfi, de a teste szélessége is figyelemre méltó. Büszkélkedni szokott a keze fejével:

— Medvemancsom van, amit megfogok, könnyörtelenül az enyém.

Rákérdeztem:
— Szoktál-e verekedni?
— Engem még soha nem tudott megverni senki.
Jóska, a közös barát, nevetni kezdett.
— Ilyent ne mondj — azt mondja —, kicsi korodban édesapád többször eldöngetett.
— Jó-jó — válaszolt Elemér —, az apámmal való kötekedések nem verekedések voltak. Jóra tanított. Én most a fiamat tanítom a jóra.

Rendezőbizottság

Béla bácsinak hajlott a háta, túl van már a nyolcvanadik életévén. A testvérét eltemették, most meghalt a testvére felesége is. A férje után ment el pontosan kerek esztendővel. Nemcsak a nap, szinte az óra is talál a két elhalálozásban.

— Igen — mondta Béla bácsi —, a halálunk óráját nem mi szabjuk meg. A felelősség a rendezőbizottságé. Azért megkérdem: vajon, a rendezőbizottság meggondolja-e jól, amit cselekszik? És ha téved, ki vonja felelősségre?

Kati

Egyetemistaként vizsgáznom kellett — ősszel — magyar nyelvtörténetből. Nyár lévén, délutánonként kivonultam tanulni a Kis-Küküllő partjára. Egyik nap alig mélyedtem el a vázlatok készítésében, föntebb csobbant a víz. Fürdőruhás, szép diáklány közeledett felém.

— Te vagy-e, Kati?
— Igen, jöttem hozzád — mondta —, tarts szünetet a tanulásban. Azt akarom, hogy ketten fürödjünk.
És fürödtünk. Sokat. Derűsek voltunk. Amikor Kati ment el, a fülembe súgta: *szeretlek.*

Holnapizmus

Beszélggettük a barátommal, hogy manapság valósággal divattá vált a holnapban való gondolkodás. Új fogalom került a nyelvünk hegyére: holnapizmus. Ízlelgettük a szót, jellemezni kezdtük:

- Feltétlenül van létjogosultsága.
  - A lenni holnap is jövőt sugall.
  - Eredeti a megnevezés.
  - És roppant frappáns.
  - És kemény igazságmagja van, mint minden valódi igazságnak.
-
-

Ez a bácsi maga a király

A mesegyűjteményeim egy része azokban az években láttak napvilágot, amikor Janka unokám kiskorú volt. Főleg a királyos meséket szerette. Egyik nap az édesanyjával Szovátára utaztak. Jól bevásároltak, tele táskával indultak a buszmegálló felé. Hirtelen kiskocsi állt meg mellettük. A gépkocsivezető Gyuri volt, a borász. Nagy körszakállat viselt. Azt mondta:

— Megyek haza Kibédre, tudtok-e jönni?

Mindjárt a lányoméék kocsiba ültek, de Janka le nem vette a szemét Gyuriról. Valósággal bámulta a nagy szakállát. Odahajolt az édesanyjához, s a fülébe súgta:

— Édesanyám, ugye, ez a bácsi maga a király.

Márton Károly

A tűz árnyéka

Bölöni Domokosnak

Lángol a tűz
Falon játék
Táncát járja
A tűz-árnyék

Ha nő a lángja
Nő az árnyék
Falra vetített
Tűz-ajándék

Ha leég a tűz
Oda az árnyék
Hamuban bújva
Új lángra vár még.

BD születésnap gondolatai

Összeszedtem pár betegséget,
De amúgy másképpen jól vagyok,
Mert túltettem magam azon is,
Hogy szívinfarktust is kaphatok.

Eszem, ami van, a kedvenc
Kocsmámban iszom italom,
Két-három deci után egy
Kis szédülés a jutalom.

Az X-edik évet hátrahagytam,
Hogy mennyi van még, nem tudom,
De szeretném még pár évig,
Köszöntene a sóhajom.

Vásárhelyi képeslap

(Bölöni Domokos összeállításának szerkesztett,
rövidített változata)

Albert-Lőrincz Márton verseskötetéről¹

„NEM TŰNTEM KI!”, panaszoja föl az életbe „hármás gyökérrzettel” kapaszkodó, „hiszékeny anyagból” vétetett Albert-Lőrincz Márton. A költői lét hasonló a kvantummechanika világához. A költő csak akkor létezik, ha nézik, ha figyelnek rá. Mint ahogy a tűz is céltalan szép halál, ha senki nem nézi, nem melegsik lángjainál. A jó költészet ismerve, hogy bármiből is születik, a lángja örök. De ez az örök láng is csak annyiban létezik, amennyiben az olvasók nézik, figyelik. A formális logika számára ez felfoghatatlan. Ám a költő — létérzéseiben, legbelső viszonyulásaiban — nem a formális logika, az önmagába ájult rend, az előírt érzelem szabályainak engedelmeskedik; a rend felszíne alá száműzötten él, illetve ég, a rend fiai és lányai számára láthatatlanul. Ez teszi a költőt mássá, és

---

¹ **Albert-Lőrincz Márton: *Önszorgalmi jegyzőkönyv*. Szabad ritmusú versek, 2016.** Szerkesztette és ajánlással ellátta Cseke Gábor. Magyar Elektronikus Könyvtár, <http://mek.oszk.hu/15400/15425/15425.pdf>, A borítón Gergely Tamás *A külön* című fotója.

---

ugyanakkor láthatatlanná mindazok számára, akik, így vagy úgy, a felszín, illetve valamilyen előítélet, ideológia zománcozta felszínesség fogságában élnek.

„Verset írtam, amikor reméltem, / előre viszi a világot a vers.” (*Bádogvilágban*). A láthatatlanság, a látszólag elmaradt hatás keserűsége cseng ki ezekből a sorokból, mert a költők igenis előbbre akarják vinni a világot, örömet akarnak szerezni, gyönyörködtetni, elgondolkodtatni szeretnének. És többé-kevésbé — együttesen — sikerül is nekik. Azért, mert mindig akadnak olvasók, aki hajlandók a felszín alá merülni, nézni, magukba szívni a rend felszínén láthatatlan láng szépségét és melegét. Elképzelni sem tudom, milyen lenne a világ költők, írók nélkül. Nagy valószínűséggel az antarktiszi kutatóállomáshoz hasonlítana: állig bebugyolálva is dideregve, könyökig kesztyűs kézzel és jegesre kérgesedett szívvel kommunikálnánk egymással. Nem költők, írók vezetik a világot; de alakítják, táplálják, mint fa lombját a gyökerek. Nem nemzedékenként egy-két kiemelt költő, író, hanem az egész irodalom. Albert-Lőrincz Márton is. Mert „Egyik hiánya a másiké is és a látható igazolja a láthatatlant” (Walt Whitman).

Minden verskötet meghívás az együttutazása. Albert-Lőrinc Márton a zárójeles címekkel összekapcsolt versszerelvény első versében (*Az ember beleköltözik*) bemutatkozik: „Így írok én. Önszorgalmi tény.” A hó alatt láthatatlanul ugyan, de vagyok. „Egyszer csak ruhát ölt fű, fa, és eljön a tavasz. Az ember beleköltözik, / s bár nem kicsi, / a földről mindig lelépni készül, / ha némi kényszer űzi s némi érdek. / A kör nem zárul be, mint a lakat, / kulcsa van minden zárnak, amit bezárnak.” A költő a tavaszban reménykedik, s amikor az valamilyen öröm, teljesült vágy alakjában megérkezik, beleköltözik, de abban is bezárva érzi magát, „ha űzi kényszer” (nem költő a költő, ha nem kényszer űzi), s mert evilági ember, „némi érdek” is. (Némi: természetes, minden emberben működő vágy az elismerésre, nem dicsvágy vagy anyagi haszon; utóbbiról a világnak ezen a részén még álmodni is a tényektől elrugaskodó túlzás volna). A kör nem zárul be, a költő köröz, mint a sas, magasan: tavaszból tavaszba, és a tények alacsonyabb tájain, a hó alatt: télből télbe, mert a zsákmány, amit keres, a boldogság. Az pedig messze még: „Fehér szakállamon megtörik a fény: a boldogság csodálata még várat magára.” A bemutatkozást Albert-Lőrincz Márton nyelvi leleményszámba menő címmel folytatja, amit valószínűleg a futóhomok mintájára alkotott. A vers címe (*Futókor*). A takarót, bármi is legyen az a takaró, a futókor — a vagyon, pénz és előnyök utáni hajsza — letépi a költőről, azonban ő nem vesz részt ebben a mocskos játékban, neki „nem kell, ami a másé”. A futókor tömör kórképe mellé, ellenpontként, leleményesen beleszövi a versbe az anyanyelv iránti vallásos ragaszkodását és a minden költőt emésztő kételyt, hogy „a szó, mit jobbik énem bír ma, Befogad-e? Vagy csak a sírhant?” Sorsunk a Föld — sugallja a vers első sora: „Elfér a Föld a tenyeremben”. A folytatás: „Magam alig férek meg benne”, a földi lét határait feszegető dimenziókba emeli s mintegy igazolja a versszerelvény egészét jellemző, hangot, kifejezést kereső csendet, amely „versenyre kelni készül a magasvonal zakatolásával.” „Úton vagy, hallod-e?” — költő.

Odanézünk, és figyelünk, tehát létezel. Nem csak a Súrlott Grádics szépirodalmi folyóirat, a marosvásárhelyi *Múzsza* és a székelyudvarhelyi *Erdélyi Toll* kiadványaiban, de pl. az *Agria* egri irodalmi, művészeti és kritikai folyóirat látóterében is.

A bemutatkozás fontos, átugorhatatlan állomása a már említett (Bádogvilágban) című vers is, amelyben a költő anyagi, erkölcsi, szellemi, politikai nyomort idéző főnévi metaforákkal („Bádogvilágban bádogemberek”) festi meg azt a közeget, amely — akár az ószövetségbeli városbírák a bűnbe tévelyedettet — körülüli szülőföldjét, holott annak egyetlen bűne, hogy van, létezik mint történelmi és jelenvaló tény; „behavazva” közönnyel és emberpróbáló feladattal. Vádolja magát, hogy nem hitt a tragikus sorsú Hervay Gizellának, „hogy semmim sincs, ami eleve adott”. Még a szülőföld sem. Naponta meg kell küzdenie érte, akár a mindennapi betevőért. Tanárként is minden nap fel kell vállalnia a harcot a jövő homokos partjait alámosással fenyegető virtuális árral szemben, mert „netláz fogságban sűrögve folynak el a végeken a percek.” (Jól elvannak, lájkolnak). A költő küldetéstudata megbicsaklik; nehéz, szinte lehetetlen, talán nevetséges is hivatástudatot táplálni egy kiégett korban, amelyről falra hányt borsóként és „védtelenül” (közönnyel, gúnnyal, elutasítással szemben) pattan le a gondolat. Petőfi, Vörösmarty, József Attila hasonló szélmalomharcára utalva keserű borúlátás gyötri a költőt, amelynek ugyancsak Hervay Gizella szavaival ad hangot: „nincs küldetésem, nem verem a dobot”. Jelzésértékűek az utalások és idézetek. A magyar költők mind behavazott „tények”: „mintha csak minden fontos flanc / az elmúlásnak ülne diadalt? (*Hínár*). Hitevesztettségét meglehetősen nyers, öngyötrő metaforákkal árnyalja az (*Azt hiszed*) című versben: „Azt hiszed, jobbá teszi a vers a világot, / és jobb leszél te magad? / Betűvető, / csepűragó, / csak egy bohóc, / csak egy favágó.”

A versszerelvény egészében Európát és tágabb szülőföldjét féltő, komoly költő arcéle rajzolódik ki. Aggódik a Holdon „száz vagy ezer éve” vonuló, Istennél is fáradhatatlanabb karavánok miatt („Isten sem teremtett, csak hat napig, / a hetedik ünnepnek kell, / számba venni, s megpihenni”), amelyek árnyéka folyton átrajzolja a földet. Kétségbeesésében a lehetetlenért könyörög: egy biztos pontért „a hegyoldalban”, „a hegycsúszásban”, „vizek partján”, hogy ezt az álomittas, holdkóros szekérsort józan útra terelje: „kimozdítom a világot.” (*Karaván nyugat felé*). (*Akár egy nagyváros*) című verse is ebben a gondolatkörben mozog. A föld megmozdult, és a költőnek tehetetlenségre ítélve kell végignéznie teljes földrészek erkölcsi, anyagi, politikai, világnézeti pusztulását. „Ölelésnyi meleg” híján gazként uralja el a káosz a földet, mintha nem is a huszonegyedik században élénk. Az Énekek énekére emlékeztető szerelmes hangon beszél saját kertjéről a „Nagyhagymás tövében”. „Olyan a kertem a havasok ölében, akár egy nagyváros légi kikötője”, abban is van „többség s kisebbségi, / őshonos s olyan is, mit telepíttem.” Elgondolkodtató hasonlat, az egész világot, nemzeteket, családokat megosztó gondolat.

Albert-Lőrincz Márton (*Haza jöhetnél*) című verse a hazahívás teljes arzenálját beveti. Tudja, hívása süket fülekre talál, ezért kétségbeesésében az éghez fordul: „ó, Mária, Mária, Szűz anyánk, gyermekek kellenek, unokák”. Csábít, érvel, rábeszél, de felelősséggel teszi, nem csal. Ott is, itt is (szín)játék a népuradalom, a demokrácia, de együtt játszva könnyebb, mint unokátlan magányos farkasokként külön-külön („s játszhatnánk együtt népuradalmat, játszhatnánk demokráciát”). Ellenállhatatlanul idekíváncozik egy bölcs indián szájából származó mondat: „A földet nem apáinktól örököltük, hanem unokáinktól kaptuk kölcsön”. Talán a költőnek is eszébe jutott, hiszen ebben a megvilágításban az önző, háritó, jövővel tüzelő élet „kéményből fölszálló füst, dermedt lehelet.” A költő „Így írok én”-je saját soraival fejezhető ki a legjobban: „Nyelvem kötésében a szó/ nyíl-hegy, dárda, parittyakő, / és anyakéz is, simogató, / megdorgál, megfog és befog, / nem iga, engem támogat. / Édes börtönöm, nem bilincs, / kulcsa van, de zárva nincs” (*Hódolat a nyelvhez*).

Albert-Lőrincz Márton nem könnyű költő, költészetének „kulcsa van, de zárva nincs”, helyenként Walt Whitman-ra emlékeztető költői beszéde komoly, szenvedélyes, sodró, széles és sajátosan egyéni mederben folyik. Érdekes, őszinte, itt-ott meghökkentő, elgondolkodtató színfoltja a magyar költészetnek. Ajánlom mindenkinek, versre szomjas pillanataiban szálljon föl erre a versszerelvényre, utazzon együtt a költővel, figyeljen oda, mert akkor mindaz, amit mond, láthatóvá válik, túl a „magasvonalat” zakatolásán.

Hadnagy József

Albert-Lőrincz Márton

(Válogatás a kötetből²)

(Az ember beleköltözik)

„Állunk itt én és e titok.”
Walt Whitman

Így írok én. Önszorgalmi tény.
Behavaz.
Tények élnek a hó alatt.

² A verseket Bölöni Domokos válogatta

Egyszer csak ruhát ölt fű, fa, és eljön a tavasz.
Az ember beleköltözik,
s bár nem kicsi,
a földről mindig lelépni készül,
ha némi kényszer űzi s némi érdek.
A kör nem zárul be, mint a lakat,
kulcsa van minden zárnak, amit bezárnak.
De „tépelődni hasztalan, tudós és tudatlan érzi, hogy így van”.
Önszorgalmi tény, csakhogy nélküled nincs gondolat,
s a szó is értelmetlen marad.
Fehér szakállamon megtörik a fény:
a boldogság csodálata még várat magára.

(Futókor)

Elfér a Föld a tenyeremben,
Magam alig férek meg benne.
A takarót, mely testem védi,
A futókor rólam letépi.
Nekem nem kell, ami a másé,
Anyanyelvem a legszebb káté.
Én mindig arról elmélkedem,
Romlott világnak minek kellek?
S a szó, mit jobbik énem bír ma,
Befogad-e? Vagy csak a sírhant?

(Bádogvilágban)

ars poetica

Bádogvilágban bádogemberek
ülik körül a szülőföldemet.
Közöttük egyre több az idegen.
Mondják, a Székelyföld, ahol
világra hozott jó anyám,
nem is létezik, nincs ilyen sehol.
Én hiszékeny anyagból vétettem.
Verset írtam, amikor reméltem,
előre viszi a világot a vers.
Petőfin, Vörösmartyn, József

Attilán nevelkedtem, és nem hittem
 Hervaynak, akit szerettem, „hogymim sincs, ami eleve adott”,
 így aztán tapasztalnom kellett
 hogy gondolataim, amint nekik is,
 védtelenül pattannak vissza a
 kor kiégett bádorfaláról: „nincs
 küldetésem, nem verem a dobot”.

(Önszorgalmi jegyzőkönyv)

Alulírott, nevét elhallgatni kívánó kisvárosi, (nagyvárosi, nagyfalusi), bársonyszékmentes kultúrunkás (a thonet szék, amelyet használ, kopott utánszat, recseg a szegecs benne), kijelentem: szabadság készül felkiáltani (bekiáltani, átkiáltani,) a legközelebbi felolvasó estén.

Amit felolvasnak ma, Albert úr írta.

Ugyanakkor a szólás szabadsága felkiáltani (bekiáltani, átkiáltani).

Fel lehetne szusszanni, de jön a beidézés, a csírájában megölés.

A demokrácia szabadsága a visszaélés, a megfélemlítés, a visszaeső bűnmegbánás.

Jobb lenne lóháton nyeregben, kint a havason, kilátó közelben a fenyves ölén, szeretetben. Rád lesne a félénk őzgida, a futkosó róka, meg a sunyi ordas, a bocsait féltő visszavadított medve (pillanatra behúzódva egy bokor tövébe),

és a röppenni kész cinke, vörösbegy, szarka, mátyásmadár, galambászhéja, és a rézkígyó, a gyík, a mókus, a béka, és a vipera és a vöröshangya, nyilván a kertlécen túl az avarban.

Jobb lenne kapaszkodni fölfelé, nyaktörő ösvények hűsében a magasságos Istenszéke felé, Albert úr mellett, gyönyörködve, beszélgetve, iszákban elemózsiával, egy szavakkal tele néma könyvvel, vezetnének csobogó patakok, vadak puha nyomait követve a kék ég tükörében.

Jöttem, nem futottam, mint a maratoni közkatona, láttam, latrok között ott volt AZ ISMERETLEN (szolga lehetett vagy tanító?), A PÉLDA, de senki sem törődött vele, és éreztem, a szabadságtól félnek a rettenthetetlenek, amiből arra következtettem, hogy ők is tudják, hogy közöttünk ott van AZ ISMERETLEN, de nem volt tudómben elég levegő kimondani, hogy győzni születtem.

(A költészet napjára)

Marosszentgyörgy, 2015

Lomb fakad a Somos-tető alatt,
a fákon, árnyak lengedeznek,
füzetben ákombákom,
hangjegyek kottákon,
pacsirta trilláz magason,
ahol még bírja legyecskék szárny-kitinje.
Tengernyi lim-lom fölött elhalad a Nap,
s haladtában sütkérezve, bronzbőrűvé égve,
s így maradvá tudatosan s tehetetlen,
esőben s szélben,
hogy a fehérektől, a napra nem kitettektől
kellően legyen megkülönböztetve,
ki-ki maszkot cserélget, hogy vers legyen
(ha beleütközik a lét a késbe)
az asztalon.
Lomb fakad a Somos-tető alatt,
a fákon, árnyak lengedeznek,
s ahol még bírja legyecskék szárny-kitinje,
pacsirta trilláz magason,
hangjegyek kottákon,
füzetben ákombákom.

(Hódolat a nyelvhez)

*egy költőbőz, aki a magyar nyelvre
bobócsipkát tesz és bobócorrot ragaszt*

Én nem tudok úgy szólni,
ahogy nem tanultam.
Nem tudok rácifrázni,
unok rongyot rázni.
Nem tudom megcsonkolni.
Ne bántsod, a nyelv is érez!
Nem tudok véle trillázni,
(nem jó a bor ha édes).
Én nem tudok kirakatért

---

boltolni, adni-venni,
 szatócsinas ruhába bújva
 suttogva alkudozni,
 élő szótagot megölni,
 ha hosszabb lefaragni,
 s beletoldani, ha nyúlfark
 egy szótagot, egy hangot,
 bár enyelegni tudnék véle,
 annyira hű, s úgy szeretem.
 Nyelvem kötésében a szó
 nyílhegy, dárda, parittyakő,
 és anyakéz is, simogató,
 megdorgál, megfog és befog,
 nem iga, engem támogat.
 Édes börtönöm, nem bilincs,
 kulcsa van, de zárva nincs.
 Ha csonka lenne, mint a hon,
 megérteném, hogy meg kell szülni,
 de ép és szép, és birtokol,
 nem szítal szét, mint Trianon.
 A nyelv nem pitykés, kinőtt cucc,
 mit átszabhat a labancízlés,
 olyan, mint égen a Nap,
 Keleten kel minden nap.

(Magyarba tetovált tájban)

Esztendő derekán, a nyáron, nagy tüzet gyújtottunk (volna) Budapesttől
 távol, mennyország s pokol között félúton, a Gyergyói havasokban,
 futóban, munka közé beszorítva, a Pisti, a Laci, a Tibor, és a Gábor, és
 persze, a feleségek, és én meg a párom, de hideg permet hullott az éjjel, és
 délben is dühöngött kéjjel a zápor.

Hogy legyen, hogy flekken süljön a rácson? Futtassunk lángból ropogó,
 szikrázó, pattogó, surrogó, sercegő, sistergő, villámba öltöző tűzsárkányt a
 fára, és csináljunk tűzhelyet alája? (Perzselő hó bújhatna meg a hamu alatt
 a parázsban, s ráhordhatnánk még némi fát is, láng-látványnak s persze
 parázssá égni).

Mondom is: segítség kéne, barátaim, hordjatok szénnek való tavalyi
 csapat*, nem baj, ha vizes a kérge, és tűzgyújtósnak gezderjét** s hajlát***,
 legyen, amit tűzre dobni.

De nem lobbant lángra a tűz.

A nyelv kötőszövetén molyrágta lyukak szakították széjjel az ősi hálót, az értelmes, édes nyelváramlatot, tiszta vizet kínáló kutak mélykék szomját, égszínkék légi úton alig több mint 1 plusz 1 óra távolságban, Budapesttől egy keletre fekvő, székely-magyarba tetovált tájban.

---

*száraz fenyőgally

**száraz, tűzgyújtásra alkalmas vékony, száraz fenyőágacskák

***nyers zöld fenyőgally

(Persze nagy a világ)

Öcsi Quebecben egy informatikai cégnél
dolgozna, nem hagyják az idegei. Kibírhatatlan
a hosszú havazás, a hosszú éjszaka, a hosszú
hallgatás, s a pszichológus is jól keres.
Laci Budapesten egy banki osztályt vezet,
pénzét Párizsban költi el.
Pötyi egy Névtelen Városban madamme,
megadja, ami a testnek kijár,
házat bérel, autót lízingel, lefényképezi és hazaküldi.
Géza Stockholmban doktorál, munkája jó pénzt csinál.
Ma vagy post mortem diadal a dilemma.
Asztalos Montrealban Karcsi, az ex börtönőr.
A nyolcvanas években disszidált.
Megöregedett, mióta mindenki kibabrált vele.
Pityu bácsi a lutriban reménykedik,
hazajönne szívesen, ha összejön,
amint látható, rogygan a porc lábaiban.
Zsolt filmet forgat Los Angelesben, engedik,
szabadság van, ha pénzéből telik.
Gyuri neveit cserélgeti Bécsben, ügynökként
házal s szagolja a holt császár lábszagát.
Eltűnt a százhatvan IQ-s Tibi a nagy pápai utcán,
persze ez majdnem mindig így volt,
amikor nagy volt a mellszélesség s kicsi a világ.
Sándor Tibetbe ment, János Göttingába,
jaj az Istenért fel ne sorold, Vespucci után hányan...
a fiam is.
Történelmét írja egy kis nép, ahol lehet.
Pakol, megy-jön, marad, közben átépítik,

átfestik szülei házát,
 miközben köteles megtanulni a főnök tájnyelvét,
 vallásos énekeit, ünnepeit,
 étkezési szokásait, pezsgőnyelését,
 hogy mikor kell nyelni, lenyelni a békát.

(Agresszióban)

Búcsú Lászlóffy Csabától

„Lassan elszivárgok” írtad még a múltkor,
 mint a gyenge csermely, mely medrét keresi,
 víz a sóhajkompon, hidak alá búvó,
 aki bárhogy mélyül, örökké kevesli.
 Ahogy elszivárog a forrástól kezdve
 s férfiberré lesz, sziklák testén törve,
 medret váj magának, (ez lesz a börtöne),
 bárka dagad rajta, magány marad benne.
 S amíg Jób a parton (ő is egymagában)
 elüldögélt ott, a víz folyását lesve,
 sodrásában fájt az idő fürge teste.
 Tebenned elégett Nagy Idő múlása:
 „víz vagyunk”, azt írtad, időnk sodrásában,
 medrünket mélyítve lecsorgunk, tengerbe.

(Úton vagy, hallod-e, mester?)

A magasvasúton kattog a vonat, zajt csap, a hosszú mondat elé begurul,
 látod-e még?

Ráülhetsz, odaállhatsz, de „bárhová állsz, beleveszel”, ahogy fogy a
 levegőből az oxigén.

Megírtad kétezer hatban, a szobádból hallgatva a várost.

Ahogy belelát a tálba az asztalon a légy s lábszagot szimatol élvezettel a
 szőnyeg,

a szavakból hosszú (hosszú?) mondatok szerelkeznek össze, mintha
 egymásba szeretve szeretkeznének. Élvezet! Lehet-e élvezni a múltó időt?
 Csak egyes-egyedül ezt lehet!

A magasvasúton gyorsul a vonat, mint az idő folyása időd derekától, és a
 szavaknak egyre mélyebb lesz a tartalma, takarékoskodnak a levegővel, a

gyorsulás eltéríti a tüdőlebenyek
járat-repedéseitől.

Az alveolusok szédülve zárnak össze.

A forma törpék kertjébe menekül, pettyes légyölő galócák szabályos
foltjaiba, Jancsi kalapjának zöldjébe, Juliska piros kendőjébe, sétáló
csibészek cifrázó füttyébe, Csipkerózsika méregtövisébe s más női
személyek szende szédítéseibe.

Közben elbóbiskolsz magad is, kattogva halad a magasvasúton a vonat.

Jön-e ébredés, az elsürgött percek feltámadása?

Az évek percekké zsugorodva dörgölőznek hozzád a múlt-jövő valamelyik
dimenziójában. Beengeded-e tüdőd áramába a jövőt, a nagy égésbe a
reményt, a remény kondulásába a szerelmet, a szerelem bódulatába a
betűvetést, hogy a szavakból hosszú mondatok szerelkezzenek össze.

Csended versenyre kelni készül a magasvonat zakatolásával.

Úton vagy, hallod-e?

2015. április 19.

(Szürke koccanás)

„A szürkét kihagyom a társalkodásból,
mert hamis a fénye.”

Kedei Zoltán

Barátom — kondul a szóharang,
nem szürke, színe esedékes,
nem mint a haragé, az szürke s érdes,
nem érdem s nem is érdemlem.
Undok szín a szürke, mert „hamis a fénye”,
s tényleg, mocskos a harag keveredése.
(Most Kedeit idéztem. Mindig közelebb
áll a barát érvelése:
ne öltösz szürke szmokingot ingedre).
Összekoccanhatnak a vásznon a színek,
papíron a betűkből font rímek,
morzsák közt a hírek,
a harag s a mámor, a felhő s a zápor,
s mind kiterül, mint kiderül, élénk.
Hozzánk szólnak a betűk, megalkotnak.
Ellenük vétünk, ha semmit nem teszünk.
Beülni készítenek egy rövid kávéra

a kávéházba, jó társalkodásra.
Az lenne jó, hogy ott legyen egy jó
társaság, emberi lények s szóharangom,
s hogy legyen elég időm arra,
hogy kávé elfogyasszam.
Haragod tárgya az, amit leírtam,
nem konkrétan ez vagy az, úgy általában,
ami kipattan, ami bennem fakad,
kabáttalan, mint az eliramló óra.

(Vásárhelyi képeslap)

Hódolat Bodor Péternek

Ahogy elnézem, szellős itt még a tér,
a fák fátyolos, csenevész, vézna sorban
sorakoznak az utak szegélyén, ifjan
s szomjan, pedig a földben volna táp elég.
Ahogy elnézem, az íves gömbkupola
áll még, mint dőlt keresztől díszes korona,
alatta a kútnak tiszta vize zenél,
s körös-körül csendünk szomorúsága ég.
Ahogy elnézem, a háttérben még ott van
a barokk kor ezüstözött tornya, s hosszan
elnyúlva, amint a főtér, s meghajolva,
áll még a templom négyablakos hajója.
Elnézném még, de távol, hol összezár
a park s elkezd nőni az elfolyó hiány,
fölszállni készül egy overalos angyal,
hogy ezt a régi képet szárnyával eltakarja.

(Mint a jelző)

Mint a jelző a mives versben,
olyan a székely honszerelme,
s vesződik minden tizedik évben,
mikor számba veszik a népet:
hogyan vallja be önmagát?
hazátlanságban a hazát?
önmagát hová betűzze

---

más népek között elvegyülve?
Divatja múlt mind a kettőnek:
székely ének s versben a jelzőnek,
nincs helyük az állami tervben,
s a temetetlen posztmodernben.
Ha szereted (s ez ősi ösztön)
az egyiket vagy a másikat,
megzavarja az érvelést,
megzavarja a logikát!
S mert nincs idő (erre sem futja),
hogyan odatedd a szívedet,
elfogadod, hogy székely jelző
a csigaházban született.

(Akár egy nagyváros)

Az én kertemben, a Nagyhagymás tövében,
gyöngyöket fércel a hajnal a füvekre.
Az én kertemben, itt a havason,
virágját festi az ibolya kékre,
lilára, sárgára, encián-sötétre,
törpe, kövér kosbor nyújtózkodik lilán,
halvány ezüstszínben, mélytengeri kékben,
fenyők karéjában, a fűzőld heverőn,
a nap aranyában, hol madár csicsereg,
serény szöcske szökken, simogató szél fú.
Mintha nem is volna a huszonegyedik
század, s az elfolyó idő nem lüktetne
mindenben, ami él, s itt is körülöttem.
És mintha Áprily csak sétálna itten,
parajdi magányban, a világ szemetét
rakosgatva ki s be, gondjával s módjával,
a ritka szerelem nagy titkai közé,
távol az enyedi hulló vakolattól.
A kertemben is van többség s kisebbségi,
őshonos s olyan is, mit telepítettem.
Szétterpeszkedik az okker pipevirág,
s ereszünk alatt a színpompás mályva,
elhullatja ernyős magvait a pitypang,
sort áll a szegletben, dárdáját kirántva
a szürke vadkapor, egymásba fogódzva

---

szöszmötöl itt-ott sok égszínű szoknyás
 szerény nefelejcs, s a délceg margaréta,
 tróndísze, fehérén, büszke egyenesen.
 Annyira emberi minden a kertemben.

Olyan a kertem a havasok ölében,
 akár egy nagyváros légi kikötője,
 ahova napestig oly sokan érkeznek,
 turbános férfiak, szakállas emberek
 fekete kipában,
 férfiak szívükben
 vitézkötésekkel, elfelejtett opinkák
 csoszogásaival, khimárban, szmokingban,
 pólóban, ingujjban,
 szálegyedül-magányukban s asszonyaikkal,
 gyűlölködő szívvel, szerető mosollyal,
 megnyugvást kereső üldözöttségükkel.
 Érckályha köpenyben jó száraz fenyőfa
 pattog a májusi reggel hűvösében.
 Ránk fér (bizony mondom) ölelésnyi meleg
 ebben a szépségét elrejtő világban,
 ebben a rejtekezésre bírt világban.

A szerzőről

Albert-Lőrincz Márton, egyetemi docens, költő, a Hargita megyei Karcfalván született, 1951. december 10-én. Tízennyolc éves, amikor szüleivel együtt áttelepe-
 dett Gyergyószentmiklósról. Itt érettségizett. 1977-től Marosvásárhelyen él. A ko-
 lozsvári BBTE-en szerzett bölcsészdiplomát, majd ugyanitt doktori fokozatot. A
 marosvásárhelyi Sapientia EMTE oktatója. Egy verskötete jelent meg (*Mondom
 magamnak*, Pro Print Kiadó, 1997), több hazai és magyarországi folyóirat vagy
 hetilap közölte/közli verseit: a bukaresti *Ifjúmunkás* Lázár László (Lazics)-
 szerkesztette *Ifi Fórum*, a Népszerűség *Múzsza* melléklete, a RMSZ *Szabad Szombat*
 irodalmi oldala, a kolozsvári Szabadság *Tetőn* melléklete, a *Várad*, az *Irodalmi Jelen*,
 az *Erdélyi Toll*, *A Vers*, a *Magyar Napló*, az *Agria*, a *Liget*, a *Kis Lant*, a *Napút* című
 kiadványok, folyóiratok. Online irodalmi lapokban (pl. *Kaláka*, *Kafé Főnix*, *Súrlott
 grádics*) és irodalmi antológiákban (a gyergyószentmiklósi *Találkozások III*, *Talál-
 kozások IV*, a hódmezővásárhelyi *Őszikék 21*, a szolnoki *Ferike 2012*, *2013*) is
 szerepel. Új e-könyve: *Önszorgalmi jegyzőkönyv. Szabad ritmusú versek*, Magyar Elekt-
 ronikus Könyvtár, 2016 (<http://mek.oszk.hu/15400/15425/15425.pdf>). Szak-
 mai tevékenységét négy könyv, egy szerkesztett kötet és több tucat cikk, tanul-
 mány jelzi.

Csire Gabriella

Regélő napkelet (XV.)

Bálványimádók

Izrael királya, Akháb feleségül vette Jézabelt, a föníciai Szidón királyának a leányát. Kedvéért megtagadta az Urat. Helyette Baált nevezte istenének. Tiszteletére oltárt emelt, emberáldozatokat mutatott be és részt vett az ünnepi lakomákon, ahol a bálvány oszlopait csókolták és testüket marcangolták Baál papjai. S mintha ez nem lett volna elég, még a termékenység-istennőnek, Asérának is fát állított.

Előállt ekkor Illés próféta és így szólt a királyhoz:

— Él az Úr, Izrael Istene! Az elkövetkező években, meglásd, irgalmatlan szárazság lesz, se harmat, se eső nem hull a földre! Ez Isten akarata.

Akháb szörnyű haragra gyúlt, és elűzte Illést. A Samariából menekülő próféta a Jordán-folyóba siető patak mentén rejtőzött el.

— A patak vize lesz az italod — bátorította Illést az Úr —, táplálékokról hollók gondoskodnak.

A hollók reggel és este kenyeret hoztak meg húst. Friss vízzel Illést a patak látta el. De néhány nap múlva ezt a vidéket is utolérte az aszály. A patak teljesen kiszáradt.

— Kelj fel — utasította Illést az Úr —, és keresd föl a legközelebbi várost. Van ott egy özvegyasszony, ezentúl ő gondoskodik rólad.

Illés azonnal útra kelt. A város kapujában rőzsét szedegető özvegyasszonnyal találkozott.

— Hozz nekem egy kis vizet és egy falat kenyeret! — szólította meg az özvegyasszonyt.

— Isten a tanúm — válaszolt az asszony —, hogy nincs otthon maréknyi lisztnél s kevéske olajnál egyebem. Most épp gallyat szedegetek. Tüzet rakok, s ezt a csekélységet elkészítem fiamnak s magamnak.

— Menj haza nyugodtan — biztatta Illés az asszonyt —, és süss nekem egy kis pogácsát, mert azt mondta az Úr, Izrael Istene: sem liszted, sem olajad nem fogy ki addig, amíg az ínség ideje lejár.

Az asszony hallgatott Illésre, és azontúl volt mit ennie a prófétának, akárcsak a gazdasszonynak s a gyermeknek. Sem a vékabeli liszt, sem a korsóbeli olaj nem fogyott ki.

De a háziasszony fia hirtelen rosszul lett.

— Mit vétettem ellened, Isten embere — támadt Illésre az anya. — Azért jöttél ide, hogy megöld a fiamat?

A gyermek már nem is lélegzett. A próféta ölbe vette a fiút és bevitte a szobájába.

— Én Uram, Istenem — kiáltott a Teremtőhöz —, miért hozol nyomorúságot az özvegyre, akinél lakom?

Illés háromszor borult az ágyra fektetett gyermekre, és háromszor fohászzkodott az ég felé:

— Én Uram, Istenem, térítsd vissza a gyermekbe a lelket!

Az Isten meghallgatta a próféta könyörgését. Visszatérítette a gyermekbe a lelket. A beteg ismét lélegzett, arca felélénkült. Illés fölnyalábolta a kisfiút és átadta édesanyjának:

— Itt van, él a gyermeked!

Az asszony magához szorította egyetlenét.

— Most már tudom — könnyezett örömeiben —, hogy az Isten embere vagy, és ajkad az Úr igazságát hirdeti.

Míg Illés az özvegyasszony házában élt, a királyné parancsára Izraelben megölték az Úr prófétáit. Csak száz próféta menekült meg a haláltól. A királyi ház gondnoka, az istenfélő Abdiás rejtett el Jézabel előtt ötven-ötven prófétát két sziklabarlangban. Ő táplálta a bujdosókat vízzel és kenyérral.

Három év múlva így szólt Illéshez az Úr:

— Menj Akháb királyhoz, s mondd neki: ha jó útra tér, véget vetek éhségnek, aszálynak, és esőt bocsátok a földre.

Illés elindult az Úr szavára. Az első ember, akivel útközben találkozott, a királyi ház gondnoka volt, aki források és patakok után kutatott Akháb parancsára.

— Nem te vagy Illés próféta? — borult le Illés előtt mély hódolattal Abdiás.

— Én vagyok, éppen én. Menj uradhoz, a királyhoz Samariába — mondta az Isten embere —, s jelentsd neki: „Itt van Illés!”

— Azt akarod, tán, hogy megöljön? Hát nem tudod, hogy az egész országot tűvette miattad? Most is halálra kerestet. Hogyan álljak a király elé ilyen szavakkal?

— Él a Seregek Ura — mondta Illés —, még a mai napon Akhábnál leszek.

Az istenfélő ember legyőzte rettegését, és átadta a királynak Illés üzenetét. Föl is pattant a király, s elhagyva trónszékét, a próféta elé sietett.

— Te háborítottad meg Izraelt! — támadt Illésre a király.

— Nem én háborítottam meg — felelte a próféta —, hanem te és a te királyi házad, mert mind elhagytátok Izrael Istenét, az Úr prófétáit megöltétek, hogy Baál előtt hódoljatok. Gyűjtsd össze Izrael népét és Baál négyszázötven prófétáját a Kármel hegyére, meg azokat, akik Jézabel asztaláról élnek, a másik bálvány, Aséra négyszáz prófétáját, hogy Isten bizonyosságot tegyen előttük.

Akháb elküldte követeit Izrael fiaihoz, és mindazokhoz, akik Baálnak szolgáltak. A Kármel hegyén gyülekezett a sokaság.

— Meddig húztok még kétfelé? — emelte fel Illés a hangját. — Izrael Istene a ti uratok, kövessétek őt! Ha pedig Baál az, szegődjetek hozzá!

Az egybegyűltek mélyen hallgattak.

— Egyedül én maradtam meg az Úr prófétái közül — kiáltotta Illés —, míg Baálnak négyszázötven prófétája van. Adjatok két tulkot! Egyet válasszanak maguknak a Baál prófétái, azt darabolják fel, és rakják máglyára, de ne gyújtsanak a fa alá. A másik tulkot én készítem el ugyanígy, és én sem gyújtom meg a tüzet. Amint megvagytok mindezzel, hívjátok segítségül isteneteket. Én is kiáltok az Úrhoz. Tűzzel válaszoljon az igaz Isten!

— Úgy legyen! — harsogtak mindannyian.

Először Baál prófétái darabolták fel a tulkot s helyezték a farakásra. Reggeltől délig kiáltozták istenük nevét, hogy gyújtson már tüzet.

— Baál! Baál! Hallgass meg bennünket! — keringtek, kóvályogtak Baál prófétái tehetetlenül.

— Kiáltsatok hangosabban! — gúnyolta őket Illés. — Lehet, hogy épp elmékedik istenetek, vagy úton van, de az is lehet, hogy alszik. Könyörgésekre tán felébred.

Illés szavára még hangosabban kiáltoztak istenükhöz a Baál prófétái, és szokásukhoz híven késekkel, éles pengékkel metélték arcukat, hogy kicsordult a vérük.

Már elmúlt a dél is, de hiába prófétáltak s tartották meg az esti áldozatot, választ csak nem kaptak istenüktől. Ekkor Illés a sokasághoz fordult:

— Jöjjetek hozzám! Építsük föl együtt az Úr oltárát!

Illés vett tizenkét követ — Izrael nemzetségeinek száma szerint —, és a lerombolt oltár helyébe új oltárt épített belőlük. Köréjük mély árkot vont, majd fát rakott halomba, és a feldarabolt tulkot a máglyára tette.

— Öntetek négy veder vizet a farakásra és az áldozatra! — utasította a szorgalmasan segédkező embereket.

Háromszor merték tele a négy vedret, s öntötték le az áldozatra szánt tulkot, úgyhogy az árok is megtelt vízzel. Amint elérkezett az esti áldozás ideje, Illés próféta az oltárhoz lépett, és így kiáltott:

— Hallgass meg, Uram! Hadd tudja meg a nép a mai napon, hogy te vagy Izrael Istene, én meg a te szolgád vagyok, aki parancsaidat teljesítem. Uram, fordítsd vissza eltévelyedett népedet az igaz útra!

Illés könyörgését meghallgatta az Úr: tűz csapott le a magasból. Lángja megémsztette az égőáldozatot, a farakást, a tizenkét követ és felszikkasztotta az árokba gyűlt vizet.

— Az Úr a mi Istenünk, Izrael Istene! — borult le a Teremtő előtt a Kármel hegyén tolongó sokaság.

— Most pedig — parancsolta Illés —, fogjátok el Baál és Aséra prófétáit, akik megháborították az országot! Senkit se szalasszatok el!

Még azon az éjszakán megölték a bálványimádókat.

— Térj vissza palotádba — tanácsolta Akhábnak a próféta. — Egyél, igyál, mert hallom már az esőhozó szél zúgását.

A király hazament. Illés pedig fölkapaszkodott a Kármel csúcsára. Onnan figyelte, mint emelkedik ki a hegy lábánál hullámzó tengerből egy parányi felhőcske. Nemsokára elsötétült az ég, szél támadt és hatalmas eső zúdult le a magasból.

Amint hírül vette Jézabel, hogy Baál és Aséra prófétáit megölték, halálra keresztette Illést. A prófétának nem volt többé maradása. A királyné haragja elől Júdeába menekült. Amint a pusztába ért, az éhségtől és fáradtságtól elterült a földön.

Mély álmából az Úr angyala ébresztette fel:

— Kelj föl, egyél!

Illés parázson sült pogácsát s egy pohár friss vizet talált, amint felült. Evett, ivott, majd ismét elnyomta a fáradtság. De az Úr angyala másnap is felrázta:

— Kelj föl, egyél, mert nagy út áll előtted!

Illés evett, ivott. Erőt gyűjtött, hogy megtegye a negyven napon és negyven éjen át tartó utat a Hóreb hegyéig. Ott bement egy barlangba, s többé ki se mozdult.

— Mit keresel itt, Illés? — talált rá az Úr.

— Búsulok, Uram, mert Izrael fiai ismét lerombolták oltáraidat, prófétáidat megölték. Életben már csak én vagyok! Én, akit halálra keresnek.

— Jöjj ki a barlangból! — parancsolta az Úr!

A próféta kilépett rejtekhelyéről, és megállt a sziklaüreg előtt. Hirtelen retentő szél kerekedett, amely hegyeket tördel, sziklákat hasogat, de az Úr nem volt a szélben. A vihart földindulás követte. De az Úr nem volt a földindulásban. A földindulás után tűz támadt, de az Úr nem volt a tűzben. Váratlanul érkezett a halk, szelíd hang Illéshez. A próféta e hang hallatára szeme elé emelte palástját.

— Térj vissza, Illés — szólt szelíden az Isten —, és kend prófétává magad helyett Elizeust.

Illés eltávozott a Hóreb hegyéről. Megkereste Elizeust, aki tizenkét igás ökörrel szántotta atyja földjét. A próféta az ifjúra vetette palástját. Ekkor Elizeus búcsút vett apjától s anyjától, hogy követhesse az Isten emberét.

Fülöp Kálmán

Tükörkép

Ma egy világ
szakadt ki
homlokunk ráncaiból
s furcsa az, hogy
nem érezzük
jelenét a mának —
hó pilinkél s
egy rongyos felhő
arcunkra térdepel —
merő utánzat
semmibe tűnő
érdek nélküli valami
a jellemtelen való —
hamis hangokat
csal ki a
foszló mából és
csacska fényt távolba
révedő szemekbe —
ki mondja meg
hogy torz tükrében
nem fakó jövőnk
van eltemetve.

Örökéző csoda

Volt mindened
amikor a homokdűnék
apró játékait figyelve
nem érezted a nyár
zamatából rád zúduló
arctalan idő súlyát
s a hajnal úgy
zuhant rá a vízre
mint pohár utolsó
cseppje a vén asztal
idő-hasadásaiba —
akkor sem voltál
egyedül, valaki
fogta reszkető kezed
és érezted melegségét
a csodálatos ismeretlennek
s úgy szakadt ki belőled
néma morzsaként
egy új vers édes kontúrja
mint tűző nap szeméből
az örökéző csoda.

Homokszemnyi sziklakő

Ne borzoljuk homlokunkat
minden neszre — van időnk
átírni az ismeretlent —
s befedni a háztetőnk.

Csak nekünk, és senki másnak
a Kárpátok vén sebén —
nyújt tapaszt a pirkadásból
könnyeinkre a remény.

S olykor a perc lágy szeméből
úgy szakad ki az idő,
mint nyers homály rejtekéből
homokszemnyi sziklakő.

Fanyar évek

Indulnál, de
hív s marasztal
egy szelíd hang —
nem mehetsz

homlokodra
fanyar évek
itt havaztak
valóságot s életet

fáj a seb
s napjaid terhe
nyomja vállad —
nyers, nehéz

de ha elmész
tudod-e, hogy
más szemében
mennyit érsz?

Ráduly János

Haikuk

Csurgat

Márciusi fény —
Hóvirág-mézet csurgat
Fásult lelkünkre.

Sosem

Használt vágyakból
Sosem köthető tartós
Sövénykerítés.

Mező

Megsápadt mező —
Régi fönségét őrzi
Még a tücsökhang.

Virág

A virág, mikor
Téged meglátott, magát
Leszakította.

Kapocs

Sokértelmű vagy:
Megérkezés, távozás,
Kapocs, életfa.

Két szemed

Ismerem jól a
Lelkedet: közelemben
Hozta két szemed.

